

Ю. И. АХМАДАЛИЕВ

ФАРҒОНА ВИЛОЯТИ ТОПОНИМЛАРИ

Ю.И.Ахмадалиев – география факлари доктори, Ўзбекистон География жамияти Фарғона бўлими раиси, Фарғона давлат Университети кадрлар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш факультети декани. Юздап ортик илмий, илмий-оммабоп мақолалар, ўқув-услубий кўлалимлар муаллифи. У тоқори малакати географ ҳамда олий маълумотли ҳуқуқшунос мутахассисларнинг эл атлат анлиги гуфайли фанини тугати, табиий-ижтимоий йўналишларида илмий-тадқиқот ишларини фаол олиб бормокда. Жумладан, у Ўзбекистонда ер ресурстардан фойдаланишининг ҳудудий ташкил этилишининг экологик ва ҳуқуқий жиҳатларини тадқиқ этиш, топонимлар пайдо бўлишидаги табиий-ижтимоий ҳолатлар таҳлили, жой номлари этимологиясини аниқлашда географик омилларнинг ролини очиқ бериш, топонимиканинг ҳуқуқий муаммолари билан шугулланади.

«ФАРҒОНА»

Ю.И. АХМАДАЛИЕВ

ФАРҒОНА ВИЛЮЯТИ ТОПОНИМЛАРИ

«ФАРҒОНА» нашриёти,
2009 йил

Тақризчилар:

С.МҶУМИНОВ,
филологiya фанлари доктори, профессор.

А.СОЛИЕВ,
география фанлари доктори, профессор.

Масвуд муҳаррир:
О.АБДУҒАНИЕВ,
география фанлари номзоди.

Ю.И.АХМАДАЛИЕВ
ФАРҒОНА ВИЛОЯТИ ТОПОНИМЛАРИ
«ФАРҒОНА» нашриёти, 2009 йил - 140 б.

ISBN 978-9943-347-66-3

*Ушбу ўқув услубий қўлланма Фарғона давлат университети
Илмий Кенгашининг 2009 йил 28 февралдаги №2 сонли қарорига асосан
Республика Маънавият тарғибот маркази Фарғона вилояти бўлими
ҳамийлигида нашр этилди.*

*Қўлланма топонимика соҳасини ўрганиувчи талаба, магистр ва
аспирантларга ҳамда ушбу соҳага ҳизматчи барча мутахассисларга
мўлжалланган.*

© «Фарғона» нашриёти, 2009 й.

СЎЗ БОШИ

Ватанимиз мустақилликка эришгандан сўнг миллий ўзгиримизни англаш, бебаҳо кадриятларимизни тиклаш, мустабид тузум дaвpида асосиз равишда ўзгаририб юборилган кўплаб қадимий жой номларини қайта ўз ўрнига қўйиш имконияти юзага келди. Юртбошимиз И.А.Каримов ўзининг "Юксак маънавият – енгилмас куч" асарыда бу мавзуга тўхталиб, "Қадимий номларда ота-боболаримизнинг ҳаёт ва тафаккур тарзи яққол ўз аксини топган" деб ёзди.

Бугунги кунда мазкур соҳада олиб бoриладиган ишларни амалга оширишнинг ҳуқуқий асослари яратилди. Республикамызда «Ўзбекистон Республикасында маъмурий-ҳудудий тuzилиш, топонимик объектларга ном бeриш ва уларнинг номларини ўзгаририш масалаларини ҳал этиш тўғрисида»ги Қонун (1996) ва унинг ижросини таъминлаш мақсадыда Ўзбекистон Республикаси Вазиpлар Маҳкамасынинг «Ўзбекистон Республикасындаги маъмурий-ҳудудий бирликлар, аҳоли пунктлари, ташкилотларга ва бошқа топонимик объектларга ном бeриш ишларини тартибга солиш» тўғрисидаги (2004) қарори қабул қилинди. Ушбу қарорнинг жойларда ижросини таъминлаш мақсадыда топонимик объектларга ном бeриш масалаларини мувофиқлаштирувчи Республика комиссияси ва унинг вилoят ҳoқимликлари ҳузуридаги ҳудудий комиссиялари ташкил этилди. Ушбу комиссиянинг Фарғона вилoят бундича ташкил этилган ишчи гуруҳи аъзоси, ўлкашунoс олим, география фанлари доктори Ю.И.Ахмадалиевнинг мазкур қўлланмасы айни вақтда ёзилган рисоладир. Гарчи, топонимик объектларга эски тузум мафурасини эслатадиган, халқимиз тарихи ва миллий анъаналарига ёт бўлган номлар бeришга чек қўйилган бўлса-да, айрим ҳoлларда таҳририй, топонимика фани қоидаларига зид кeлувчи номларни бeриш ҳoлатлари ҳамон сақланиб қолмоқда. Мазкур рисола ҳудудий комиссия аъзоларини, талабалар ва бошқа кизикувчиларни топонимик билимлар билан қуроллантириб юқоридаги камчиликларни бартараф этишга ёрдам бeради, деган умид-дамиз.

Ф.Т.ЗОХИДОВ,
Республика Маънавият тарғибот маркази
Фарғона вилoят бундича бўлими раҳбари.

К И Р И Ш

*Устозим, география илмининг
билимдон, доцент Исомиёдин ака
Абдуганиёвнинг ёрқин хотирасига
бағишлайман.*

Бугунги кунда кишилар ўзлари яшайдиган кўча, маҳалла, қишлоқ ёки шаҳарларнинг номланишига, мавжуд номларнинг маъносига, тўғри айтилиши ва ёзилишига катта қизиқиш ҳамда эътибор билан қарамокдалар. Бир сўз билан айтганда халқимизнинг жойларга ном танлаш, яъни миллий топонимик маданияти қайта тикланмоқда. Бу ҳақда Президент И.А.Каримов 2008 йилда чоп этилган "Юксак маънавият – енгилмас куч" асарида шундай ёзди: "Ҳолбуки, аждолларимиз ўзлари яшайдиган маҳалла, шаҳар ва қишлоқлар, боғ-киёбонларга ном танлашга жуда катта эътибор берган. Мисол учун, Тошкентнинг ўн икки дарвозасига берилган чуқур маъноли, гўзал номларни олайлик. Самарқанд, Бешёғоч, Кўкча, Чигатой, Сағдон, Лабзак, Тахтапул, Қорасарой, Камолон, Қўямас, Кўкон, Қашқар дарвоза деган номлар авваломбор ўзининг аниқ тарихий-журофий маъноси билан ажралиб туради". Мазкур асарда юртимиз табиати ва халқимиз тарихига бегона бўлмаган, миллий тили билан ажралиб турувчи жой номларини кўпайтириш ушбу соҳалаги асосий вазифалар сифатида белгиланди. Бу вазифани муваффақиятли ҳал этиш кўп жиҳатдан топонимика фанидан олинган билим кўникма ва малакаларга боғлиқдир.

Кишиларнинг кундалик ҳаётида доимо такрорланиб турадиган «Қаерда?» деган саволга турли хил географик ном ва атамаларни ишлатиш орқали жавоб берилади. Бу номлар шу қадар кўп тақрорий ишлатилади-ки, кишилар уларга кўникиб қоладилар. Фақатгина янги, айтилиши бошқача, сирли,

ғайриоддий географик номларни эшитганимизда ўйланиб қоламиз: Нега бу жой шундай номланган? Маъноси нима? Ким томонидан қўйилган? Қайси халқ тилидан олинган? Бошқа яна шундай аталган жойлар борми? Бу каби саволларнинг барчасига география, тарих ва тилшунослик фанлари оралигида жойлашган топонимика фани жавоб беради. Топоним сўзи асли грекча, икки қисмдан *topos* – "жой" ва *onyma* – "ном" сўзларидан ташкил топган бўлиб, жой номлари ҳақдаги фанни англатади.

Топонимларнинг кишилар ҳаётидаги асосий, бош вазифаси манзилни (адресни) кўрсатиб беришдир. Манзил (адрес) – бирор киши ёки ташкилот ўрнашган жойнинг батафсил номидир. Демак, топонимлар бирор географик объектнинг жойлашган ўрнини ёки бировнинг яшайдиган жойини англатади. Манзилнинг ноғўри кўрсатилиши ёки бир хил номдаги манзилларнинг бир нечта бўлиши жамиятда кўплаб қийинчиликларни келтириб чиқарган бўлар эди. Мамлакатимизнинг дунё ҳамжамияти билан халқаро алоқалари, иқтисодий ва ижтимоий соҳалардаги ахборот алмашинуви кенгайиб бораётган даврда географик номларга бўлган эътибор янада ортиб кетди. Шунинг учун ҳам топонимик объектларга ном бериш, уларнинг аниқ, тўғри ёзиш катта амалий аҳамиятга эга.

Бундан ташқари топонимлар ўша жойнинг табиий-географик шароити, у ерда яшаган халқлар тарихи, этнологияси, ижтимоий ҳаётида юз берган муҳим воқеалар ҳақда қимматли маълумотлар беради. Бундай маълумотларни олиш учун топонимларнинг маъносини билишга илмий асосда ёндашиш, номларга мослаб тўқилган ривоят ва чўтқаларга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш талаб этилади. Биргина мисол келтирамиз, Фарғона водийсида *ёр* сўзи катнашган *ўндан* ортук қишлоқлар қайд этилган: *Ёрбоши, Ёржар, Ёрдон, Ёркўча, Ёрмовор, Ёртаги, Ёртепа, Ёрқач, Ёрқатой, Ёркурган, Ёркувар, Ёрмаҳалла, Кесканёр, Қўганёр, Оқёр, Қўжёр, Ёркудук* каби. Энди ўзингиз ўйлаб кўринг бу қўштинрок ичидаги ёрлар ҳақда қанчадан-қанча ривоятлар тўқилган бўлиши мумкин. Бирок, ёр сўзи ўзбек тилида "жар, ўйилган ер" деган маънони

бажариш кўп жихатдан вилоят ва туманларда тузилган топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштурувчи комиссия, унинг қошидаги ишчи гуруҳ фаолиятига боғлиқ. Бу комиссиянинг унумли ишлашида эса аъзоларнинг топонимика фанининг умумий қоидалари ҳамда Фарғона вилояти топонимлари билан таниш бўлиши аҳамиятлидир.

Шунинг учун қўлланмада жойларга ном беришда эътиборга олинishi лозим бўлган умумий топонимик қоидалар ҳамда вилоят кишлоқ ва маҳаллаларининг топонимик лугати киритилган. Лугатдан фойдаланиш тартиби куйидагича: дастлаб вилоятдаги сизга зарур кишлоқ ёки маҳалла номи қўлланманинг охирида берилган алфавит тартибдаги рўйхатдан топилади, сўнгра бу ном қўлланманинг нечанчи бетида берилганлиги, қайси туманда жойлашганлиги ва маъноси ўрганиб чиқилади. Борди-ю, айнан сизнинг кишлоқингиз (маҳаллангиз) номи лугатда берилмаган бўлса, демак, бу топонимнинг маъноси бошқа жой номлари орқали очиб берилади. Масалан, *Тухлимержан* кишлоғи номи этимологиясини билиш учун *Тухли* билиш зарур. Тухли (Тўкли) ўзбекларда кўпроқ иккинчи фарзандга қуйиладиган исм бўлса, Мерган фақатгина “беҳато отадиган киши” эмас, балки уруғ номи ҳам бўлиши мумкинлигини билиб оласиз.

Мазкур қўлланма юқоридаги масъулиятли вазифани бажарувчи туманлардаги топонимик комиссия ишчи гуруҳи аъзоларига озроқ кўмак беради деган умиддамиз. Бундан ташқари, қўлланмадан олий ўқув юртида топонимика фани ўқитиладиган география, шунингдек, ўзбек тили ва адабиёти, тарих йўналишларида тахсил олаётган талабалар ҳамда барча кизикувчилар фойдаланишлари мумкин.

Ушбу қўлланма муаллифнинг кўп йиллик кузатишлари, вилоят топонимик харитасини тахлил этиш, шу соҳадаги илмий адабиётлар билан танишининг махсули сифатида яратилди. Қўлланма ҳақдаги ҳар қандай фикрлар муаллиф томонидан бажонидил қабул қилинади.

билдиришини билган кишигина бу ривоятларнинг биронтасига ишонмайди, номнинг хақиқий маъносини билишга кизиқади.

Топонимлар миллий тилининг таркибий қисмидир. Ҳар бир миллат ўз тили бойлигини сақлашга, уни соф ҳолда авлодларга етказишга, жаҳон бўйлаб кенг ёйилишига ҳаракат қилади. Халқнинг мустақиллиги кўлдан кетса, унинг тилига ҳам таъовуз бошланади, шунингдек жой номлари ҳам тўхтовсиз ўзгартрилади. Бу ҳақда мустақиллигимиз учун курашган, Андижон қўзғалонининг раҳбари Мухаммадали халфа Собир ўғли – Дукчи Эшон халқка қилган мурожаатида шундай деган эди: “Урус Ватанимизга истило эди. Сўнгра тилимизга истило қилди... Кубони – Федченко, Марғилонни – Гурчақоф, Симни – Искобилиф, Бағдодни – Серова, Қонибодомни – Милликуф деб ҳамма шахарларимизга бирор ўрис генералларнинг исмининг тақди” (А.Эгамназаров, 1994). Шижоатли ҳамюртимизнинг ниятлари мустақиллигимиз туфайлигина ижобат бўлди. Бу масалада бепарволликка йўл қўйиб бўлмаслигига қақариб, мустақилликкача бўлган даврда қўйилган баъзи географик номларнинг сақланиб қолаётганлигига ачинаиб шоир Мухаммад Юсуф қуйидаги сатрларни ёзган эди:

Қандай алам отимизни қўйса ёсар

Марғилонлар қаердаю Гарчақоғлар?

Бизни азал буқолмаган бу синовлар,

Милгетепани атайлик ўз номи билан,

Ҳар қим ўзи қўйсин от ўз неъматига,

Мард ястанмас номларларининг наматиға,

Ҳеч бўлмаса Дукчи эшон хўрматига,

Милгетепани атайлик ўз номи билан.

Бутун мамлакатда бўлгани каби Фарғона вилоятида ҳам кўплаб жой номлари ўз халқий, миллатимиз манфаатлари нуқтаи назаридан келиб чиқиб ўзгартрилди. Уларни илмий асосда ўрганиш, маъносини англаш, топонимик хариталарни тузиш, такрорий (адаш) номлар пайдо бўлишига йўл қўймастик, тўғри ёзиш, кўрсаткичлар билан тэъминлаш, келажак авлодлар учун асраб қолиш бугунги кунимизнинг асосий вазифаларидан бирита айланади. Ушбу масъулиятли вазифани мукаммал

ТОПОНИМИКА ФАНИ – АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАР ВА РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ

Атрофимизни ўраб турган денгиз, дарё, кўл, канал, сув омбори, тоғ, адир, гор ёки чўл, шахар, кишлоқ ёки улардаги кўча, майдон, маҳалла каби барча географик объектлар ўз номига эга. Мазкур географик номлар-топоним деб аталиб, уларнинг маълум географик ҳудуддаги йиғиндиси топонимия дейилади. Географик номларнинг пайдо бўлиши ёки яратилиш қонуниятларини, ривожланиши ва қайта номланишини, этимологияси ва грамматик хусусиятларини, тузилиши, аталаш сабабларини ўрганувчи фан – топонимика деб аталади. Географик номлар яъни топонимларни тилшуносликнинг алоҳида бўлими ономастика (грекча “ном кўйиш санъати”) бошқа атоқли отлар – кишилар исми, осмон жисмлари, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсининг номлари билан биргаликда ўрланади.

Топонимика фанининг асосий йўналишларини белгилашда жой номларининг қандай географик объектларга берилганлиги асос қилиб олинган. Бу ҳолат топонимиканинг география фанлари тизимида мустақкам, алоҳида ўрин эгаллашини кўрсатади.

Топонимиканинг энг катта тармоғи аҳоли масканлари номларини ўрганувчи соҳа – *ойконимика* (юнонча, ойкос – уй, турар жой, макон) деб аталади. Ойконимлар таркибига шаҳар, кишлоқ, шаҳарча, овул, маҳалла, гузар, кўчалар кириб, жой номлари орасида алоҳида аҳамиятга эга бўлган гуруҳни ташкил этади. Бу номлар жойнинг табиий ва иқтисодий географик шароити, фойдала қазилмалари, аҳолисининг миллий-этник таркиби, қасб-хунари, тарихда кўз берган муҳим воқеа ва ҳодисалар ҳақда бағафсил маълумот беради. Ушбу гуруҳга қирувчи топонимлар таркибида кишиларнинг исм-фамилияси, жамиятнинг гоъвий қарашлари билан боғлиқ бўлган топонимлар кўп учрайди. Фарғона вилоятида ўрганиб чиқилган 943 та кишлоқ ва маҳалла номларининг 12 фоизи кишилар номи билан аталган *антропонимлар*дир.

Вилоят ва туманларда тузилган топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи комиссия, унинг қошидаги ишчи гуруҳлар ҳам асосан ойконимлар, уларнинг номланиш хусусиятлари, номлар этимологияси, номлаш ва қайта номлаш масалалари билан шуғулланади.

Дунёдаги сувлик билан боғлиқ бўлган географик объектлар-гидроним (юнонча, гидро – сув, намлик ва оним – ном, исм) деб аталади. Табиий ҳолдаги ва инсон кўли билан яратилган ҳар қандай сув хавзалари, жумладан, океанлар, денгизлар, кўлтиқлар, бўғозлар, дарёлар, сойлар, каналлар, кўллар, сув омборлар, кудуқлар, булоқларга қўйилган атоқли отлар гидронимлардир. Гидронимларнинг вужудга келиши, қайта ўзгариши ва бошқа объектларга берилиш қонуниятларини ўрганувчи топонимика фанининг тармоғи *Гидронимика* деб юритилади. Бу фанининг оқар сув объектлари яъни дарё, сой, ирмоқ, жилга, арик, канал номларини ўрганувчи тармоғи-*лотоним* (юнонча погамас – дарё), кўл, сув омбор, ховуз ва кудуқ каби окмас сув хавзаларининг ўрганувчи тармоғи – *лимниол* (юнонча, лимне – кўл), денгизлар, кўлтиқлар, бўғозлар билан боғлиқ номларни ўрганувчи соҳа эса *мелагоним* (юнонча, мелагос – денгиз) деб номланади.

Фарғона вилояти топонимиясида сувга алоқадор бўлган жой номлари кенг тарқалган. Вилоятдаги мавжуд ўн олтига маъмурий туманлардан бештаси *Бешарик*, *Олтиарик*, *Сўх*, *Учқўлрик*, *Қувасой* қабилар гидронимлардан олинганлигини қайд этиш мумкин.

Ер юзасида рельефга оид бўлган жой номлари мажмуази *ороним* (юнонча, орос – тоғ, онима – ном, исм) деб аталади. Топонимикада оронимларнинг пайдо бўлиши, ривожланиш қонуниятларини ўрғанадиган кичик соҳа *оронимика* деб юритилади. Бундан ташқари вилоятда адир, жар, тепа, тоғ, тош атачалари катнашган жой номлари кенг тарқалган. Энг кўп учрайдиган термин *тепа* вилоят топонимлари орасида ўттиз марта такрорланади. Жумладан, *Азизтепа*, *Арабтепа*, *Арзиктепа*, *Гўртепа*, *Зиндонтепа*, *Қитконтепа*, *Оҳтепасой*, *Симтепа*, *Собарттепа*, *Сочтепа* (*Чочтепа*), *Тепалиқ*, *Тепатағи*,

Тепа Жаюер, Тиллотена, Тоштена, Тошлоқтена, Шаҳартена, Шўртена, Қисилтена, Қоратена, Қорозултена, Қумтена каби.

Топонимлар турли хил катгалликдаги географик объектлар номларини ўзида мужассамлаштиради. Шу хусусиятта кўра улар макротопонимлар (макро – катта) ва микротопонимларга (микро – кичик) бўлинади.

Макротопонимларга йirik географик объектлар- океан ва денгизлар, китъалар ва мтериклар, дарёлар ва тоғлар, мамлакатлар ва ўлкалар ҳамда шаҳарларнинг номлари киради. Дунёнинг табиий ва сибсий херитасига киритилиши мумкин бўлган юқоридаги объектлар каторига Атлантика ёки Тинч океани, Орол ёки Қора денгизи, Европа ёки Осиё китъалари, Амударё ёки Сирдарё, Ўзбекистон ёки Марказий Осиё, Тошкент ёки Фаргона шаҳарлари киритилиши мумкин. Тарихий даврларда қадимийлиги, узок вақт сақланиб қолиши ва кам ўзгариши макротопонимларга хос бўлган асосий хусусиятлардан биридир.

Микротопонимлар ўзида жар, тепалик, кир, булок, кудук, ховуз, жилга, сой, арик, дала, дашт, ўтлок маҳалла, гузар, кўча сингари майда географик объект номларининг атоқли отларини ўзида мужассамлаштиради. Фаргона вилоятинда бундай номлар каторига *Гузар, Гулҳовуз, Даштмаҳалла, Жарариқ, Жийдаариқ, Жуманкудук, Молҳовуз, Оқтена, Пасткўча, Сөөрбулоқ, Тошлоқдала, Қизилқоҳир, Қоратена, Қумбулоқ, Қурқсой, Қумариқ, Юқори Арча, Юқоримаҳалла, Юқорикўча* номларни киритиш мумкин. Микротопонимлар тилда узлуксиз пайдо бўлиши ва тез-тез алманиб, ўзгариб туриши билан макро-топонимлардан фарқ қилади.

Фаргона водийсидаги географик номлар тўғрисида энг қадимги маълумотлар милоддан аввалги даврлардан маълум бўлсада, дастлабки ёзма манба сифатида номаълум муаллиф томонидан ёзилган «Худуд ал-олам» (X аср) асарини келтириш мумкин. Бу асарда Фаргона водийсидаги *Фаргона, Ахсикент, Сўх, Кубо (Қува), Уи, Ўзган* каби аҳоли масканлари ҳақдаги дастлабки маълумотлар берилган.

Араб географлари ва сайёҳи Мукаддасий (Шамсиддин Абу Абдуллох Муҳаммад ибн Аҳмад) Фаргона водийси топонимикаси ҳақда тўлиқроқ маълумот берган. Мукаддасий маълумотларига кўра, Фарғонада *Ахсикат, Ўзган, Уи, Кубо (Қува), Марғинон, Рашитон, Косон, Боб (Поп), Ашт, Авагл, Андўкон (Андўжон), Хўқанд (Кўжон)* каби 40 та шаҳар ҳамда жоме масжидли кишлоқларни санаб ўтади.

Абу Райҳон Беруний жой номлари тарихининг тўғри ёзилишига астойдил қизиққан. Унинг “Хиндистон”, “Қонуни Маъсудий”, “Сайдана” асарларида топонимикага оид қонуниятлар, Ўрта Осиёдаги жой номлари ва уларнинг изоҳи ҳақдаги кўплаб маълумотлар баён этилган. “Юнонлар ва араблар туркий сўзларни бузиб ўз талаффузларига мослаб ишлатганликлари дастидан сўзларнинг маънолари ўзгариб кетган”, – деб ёзади Беруний. Тош сўзи (асли) туркийча ном бўлиб, Шош кўринишини олган. Тошқанд – Тошлок кишлоқ демакдир деб таърифлайди. Беруний ўзининг “Сайдана” асарини 400 дан ортик кишлоқ, тоғ, дарё, шаҳар ва ороллар номини, “Қонуни Маъсудий” китобида 600 дан ортик жой номларини тилга олган. Шундан 85 таси Ўрта Осиё ва Хуросон хулудига тегиллидир.

Машхур тилшунос ва сайёҳ олим Махмуд Қошғарийнинг «Девони лугати турк» асари ҳам жой номларини ўрганишда алоҳида аҳамиятга эга. Асарга илова қилинган дунё картасидаги юзга яқин номлардан ташқари, матинда 82 та кишлоқ ва шаҳар номи, 68 та мамлакат, вилоят, ўлка номлари, 25та денгиз, кўл, дарё, сой номлари келтирилган, уларга географик ва этимологик изоҳлар берилган. Фаргона водийсининг *Хўжанд, Кубо, Косон, Марғинон* шаҳарлари ҳақда маълумот берилиши билан бирга, уруғ-қабилла номлари ва географияга оид турли хил халқ атамаларининг топонимлар таркибидаги ишлатилиши ҳақда қимматли маълумотлар берилган. Водий рельефи ва табиий шароити учун хос бўлган орт, сирт, ёр, кайир, довон, ёз-ёзи, дашт, балик, шаҳар каби атамалар биринчи марта «Девони лугати турк» асарида қайд этилган. «Жар» сўзининг «ёр», «яр» шаклида талаффуз этилишидан Фаргона водийсида *Ёрбалии, Ёрмена, Ёрқотой, Ёркин, Ёрқимлоқ, Ёрқўрғон, Оқёр, Қуйсанёр,*

Кўхер, Ёртаги, Ёрқўча каби жойлари вужудга келганлиги маъмур асарда биринчи марта таъкидланган.

Захириддин Мухаммад Бобурнинг "Бобурнома" асари ҳам топонимика фанини шаклланиши ва ривожланишида катта аҳамиятга эга. "Бобурнома" да XV-XVI асрларда Фарғона водийсидаги жой номлари, уларнинг ўша даврдаги талаффузи ва ёзилиши берилган. Масалан, Марғион - Марғилон, Ўзганд - Ўзган, Кубо - Кува, Хўкон - Қўкон, Рушдон - Риштон, Сайхун - Хўжанд суғи ёки Сир суғи - Сирдарё ва ҳокazo. Асарда тилга олган кўплаб географик атамалар топонимларнинг келиб чиқishiни аниқлашда ва ўзбекча миллий терминологияни ишлаб чиқишда катта аҳамиятга эга. Масалан: банд - тўғон ёки "бекат", жазир - орол, жангал - ўрмон, қўл - дарё тармоғи, танги - тор, дара қуруқ ёки сувсиз қўл - сойлик, парча тоғ - қолдик тоғ, татоб - ўзан, тўқай - дарё муқолиши, ушок тоғлар - паст тоғлар, ййлок - ййлов, обгир - ботқоқлик, касаба - шахарча, пушта - тепалик, қўруқ - қўриқхона, учма - тик ёнбағир, ёз - баҳор, ёзи - дала, обшор - шаршара ва бошқалар.

Н.Охунов "Бобурнома"да учрайдиган жой номларини турли гуруҳларга бўлиб ўрганиш мумкинлигини таъкидлайди. Аҳоли масканлари номларини билдирувчи топонимлар сифатида мамлакатлар, шаҳарлар, сарой ва кўшқлар, қалъа ва қўрғонлар номлари, оронимлар сифатида тоғ, дара, довон, гор номлари, гидронимлардан дарё, сой, қўл, булок, чашма, ховуз, ариқ номлари келтирилганлиги диққатга сазовордир.

Ўзбекистон, жумладан Фарғона водийси топонимикасига оид дастлабки асарлардан бири С.Қораевнинг таъкидлашчи венгриялик олим Арминий Вамберинг (1832-1913) Ўрта Осиёга махфий саёхати маҳсули бўлмиш "Марказий Осиёнинг географик номлари" (немис тилида) деб аталган асаридир. Асарнинг лугат қисмида 600 га яқин географик ном ва атамалар алифбо тартибда берилган. С.Қораев географик номлар изоҳларида хаттоликлар ҳам учрайди деб, Андижон - онг, қасам ва жон, жондай иноқлик, деган маънони билдиради деган изоҳларга шубҳа билдиради. Бирок бизнинг тадқиқотларимиз бу изоҳ ҳақиқатга яқин эканлигини кўрсатади. Чунки Андижон

атрофида, ўз даврида характерли бўлган ўғил болаларнинг дўст тутиниши яъни «анди» бўлиш одати бўлган. Бу одат бўйича бир-бирларига совга-салом бериб дўст тутишган ўғил болалар қариндошлардан ҳам яқин бўлиб, бир-жону бир тан ҳисобланганлар. Бундай дўстлар ўлим хавф солиб турганда ҳам дўстни қутқаришга қасам, онг ичиши лозим бўлган. У ерда яшаган аҳолининг оилавий алоқаларида бошқалардан ажралиб турган белгиси -бу ўғил болаларнинг «анди» бўлиб дўст тутиниш одати бўлган. Топоним шу одаддан олинган бўлиши мумкин.

Топонимлар орасида халқ, уруғ-қабилла номлари Фарғона водийсида ҳам кўпчиликни ташкил этиши ҳисобга олинса, Абулғози Баходирхоннинг "Шажарайи турк" асари катта қимматга эга. Асарда мингдан ортқ номлар ҳақда маълумот берилган.

Фарғона водийси топонимиясини тадқиқ қилишга киришишда В.В.Бартольд, С.П.Толстов, Я.Ғ.Ғуломов, Б.А.Ахмедов, А.Р.Мухаммадҷонов, Э.М. Мурзаев, Х. Хасанов, С. Қораев, С.Губаева, Н.Охунов каби олимларнинг асарлари билан танишиш қутилган нағжани беради.

Ўзбекистонда топонимика фанининг ва географик атамашуносликнинг ривожланишида профессор Х.Хасановнинг хизматлари катта. Олимнинг "Географик номлари имлоси" (1962), "Ўрта Осиё жой номлари тарихидан" (1965), "Ўрта Осиёлик географ ва сайёҳлар" (1964), "География атамалари лугати" (1966), "Ер тили" (1977), "Сайёҳ олимлар" (1981), "Географик номлар сирин" (1985) каби асарларида, кўплаб рисола ва мақолаларида жой номларини изоҳи, имлоси ва келиб чиқиши ҳақда қизиқарли маълумотлар берилган.

Республикамизда топонимика фанининг ривожланишида география фанлари доктори, профессор С.Қораевнинг алоҳида ўрни бор. Олимнинг "Топонимика" (1970), "Географик номлар маъносини биласизми?" (1970), "Географик номлар маъноси" (1978), "Этнотопонимика" (1979), "Ўзбекистон топонимларини ҳосил қиладиган асосий терминлар ва бошқа сўзлар лугати" (2001), "Ўзбекистон вилоятлари топонимлари" (2005), "Топонимика"

ТОПОНИМЛАР ПАЙДО БЎЛИШИНING ГЕОГРАФИК ТАМОЙИЛЛАРИ

Хар бир фаннинг асосий ўрғаниш объекти бўлиши ва бу объектни чуқур хар томонлама тахлил қилиниши натижасида мазкур фаннинг ривожланиши ва жамиятдаги ўрни белгиланади. Математикада бундай объект-сонлар, физикада – жисмлар, кимёда-элементлар, тарихда-йиллар, тилшунослиқда-сўзлар бўлса географияда бундай объект вазифасини географик номлар яъни топонимлар бажаради. География фани Страбондан бошлаб хозирги кунга қадар-қаерда? деган саволга жавоб бериб келмоқда. Денгиз ва дарёлар, тоғ ёки текисликлар, мамлакат ва шаҳарлар, қишлоқ ва маҳаллалар ўз номига эга. Ер юзасидаги миллионлаб географик объектларнинг ҳудудий жойлашган ўрни, манзили шу номлар орқали аниқланади, харитага туширилади, у ерларда юз берган воқеа ва ҳодисалар ҳақда маълумот берилади.

География таълими тизмида юз берган иккита ўзига хос ҳолат бу фани ўрғанишда жой номларига яъни топонимларга алоҳида эътибор бериш заруратини келтириб чиқарди.

Биринчидан, республикамизнинг мустақилликка эришиб жаҳон ҳамжамияти билан иқтисодий, сиёсий, маданий алоқаларини кенгайтириб бориши оқибатида кундалик ахборотлар тизмидан юзлаб, ҳатто минглаб олдин номаълум бўлган ёки кам ишлатилган географик номларнинг ўрин олиши;

Иккинчидан, республикамизда мустақил ҳудудий, географик сиёсат юритила бошланиши муносабати билан барча вилоят ва туманларнинг географик номлари янгида чуқурроқ ўрғанилиб, география таълими тизмига тортилиши кузатиламоқда. Шундай қилиб, жой номларини географиянинг ўзига хос тили деб аташак, хозирги даврда бу тилни кенгайтириб, доимо янгилашиб бораётганлиги кузатиламоқда.

Топонимларнинг тарихан пайдо бўлиши ҳамда жойларга ном беришда бир қанча географик қонуниятлар ва тамойилларга амал қилинади. Бугунги кунда бу қонуният ва тамойилларни

(2006) каби асарларида Фарғона вилоятига оид бўлган жой номлари ҳақда етарлича маълумотлар берилган.

Фарғона vodiysi, шунингдек вилоят топонимиясини ўрғанишда этнонимларни (халқ, уруғ-қабилла номлари билан аталадиган жой номларини) билиш зарур шартлардан биридир. Мазкур соҳадаги билимларни С.С.Губаеванинг "Этнический состав населения Ферганы в конце XIX начале XX в. (1983) ҳамда К.Ш. Шаниязовнинг "К этнической истории узбекского народа" (1971) асарларидан олиш мумкин.

Фарғона вилояти топонимикасини ўрғанишда асосий қўлланмалар сифатида Н.Охуновнинг "Антропотопонимика нима?" (1984), "Жойлар ва номлар" (1986), "Топонимлар ва уларнинг номланиш хусусиятлари" (1989), "Ўзбекистон топонимияси" (2005), "Муқаддас қадамжойлар" (2005) каби асарларини тавсия этиш ўриллидир. Шу ҳолатни таъкидлаш лозимки, бу олимнинг топонимиканинг назарий масалалари бўйича чиқарган хулосалари ҳам вилоят топонимларини чуқур илмий тахлили асосида чиқарилган.

Республикамизда топонимика фанининг ривожланишида жанубий Ўзбекистон топонимияси бўйича мутахассис Т.Нафасовнинг хизматлари катта. Унинг "Ўзбекистон топонимларининг изоҳли лугати" (19115), "Қишлоғингиз нега шундай аталади" (1989) деб номланган асарлари ниҳоятда қимматлидир. Хоразм воҳаси топонимияси бўйича тадқиқотлар олиб бораётган олим З.Дўсимовнинг, географик терминология бўйича илмий тадқиқотлар олиб бораётган М. Миракмаловнинг ишлари ҳам диққатга сазавордир.

пухта ўзлаштириш кишлоқ, маҳалла ва кўчаларга ном бериш ва уларни қайта номлашда фойдалидир.

Топонимлар пайдо бўлишида биринчи ва энг кенг тарқалган тамойил аҳоли маскани жойлашган худуднинг *табiiй географик хусусиятини* эътиборга олинишидир. Бунда жойнинг хусусиятини ақс эттирувчи умумий географик тушунча ҳамда ибораларнинг *конкретлиги ва индивидуаллиги* конунияти юз беради. Масалан, “жар” сўзи табiiй географик термин сифатида “ўйилган, салбий рельефга эга бўлган жой” маъносини билдирувчи турдош от бўлса, унинг муайян бир объектга боғланиши натижасида топоним ясалади. Вилоятдаги *Аноржар, Жарариқ, Жарбоши, Жарқиллоқ, Жарқўрғон, Оқжар* каби жой номлари ушбу конуният асосида вужудга келган. Шу ўринда Фарғона, Марғилон, Кўкон каби номлар этимологиясида ҳам жойнинг табiiй географик хусусиятини билдирувчи изоҳлар асосий ўринни эгаллашни таъкидлаш мумкин.

Фарғона топонимининг этимологияси тўғрисида жуда кўп фикрлар бор. Санскрит тилида паркани, форс - тожик тилидаги паркана (бир томони очик, атрофи тоғ билан ўралган водий) сўзидан ном олган дейиш ҳақиқатга яқин. Марғилон - топоними тадқиқотчилар фикрича, Марғилон форс тилидаги Марғ “ўтлоқ” ёки Марғи “ўтлоқда яшовчи” сўзи билан алоқадор бўлса, Кўкон асли «Хуканд бўлиб, «Шамол шаҳри, сершамол шаҳар» деб изоҳланади.

Топонимларга ном беришда, яъни топоним ясашда *нисбий негатиблик* деб аталган географик конуниятдан ҳам фойдаланилади. Бу конуниятга кўра бирор жойга ном беришда шу худуд учун нисбатан кам бўлган, ҳаммани диққат эътиборини тортадиган табiiй ва ижтимоий объектлар танлаб олинади. Масалан, чўл зонасида чўл, тоғли худудларда тоғ, пахта кўп экмаладиган районларда пахта кишилар эътиборини у қадар кўп тортмайди. Шунинг учун кишилар юқоридаги каби жойларга ном қўйишда бошқалардан қандайдир хусусияти билан фарқ қилиб турган географик объектларни қидиришади. Фарғона вилоятининг текис чўлли худудларида тепалик ёки сув бор жойлар кишилар эътиборини тортади. Юқорида таъкидланганлик, вилоятнинг рельефи текислик бўлган

худудларида тела сўзи катнашган ўттиздан ортик жой номлари қайд этилиши мазкур конуният натижасидир.

Сув билан боғлиқ топонимлар таркибида анхор (қақир), арик, булоқ, жўй, кўл, машат, об, сой, кудук, иборалари кенг тарқалади. *Беширик, Олтиариқ, Оқариқ, Соғурбулоқ, Тошбулоқ, Қанарбулоқ, Қиёқбулоқ, Болтакўл, Дамкўл, Қувасой* шулар жумласидандир. Чор-атроф чўл ёки пахта майдонлари билан копланган худудларда дарахтлар ҳам кишилар диққатини торттиши шубҳасиз, вилоятда *Беғизор, Бодомзор, Дўланзор, Қайрағочзор, Мевазор, Нокзор, Олмазор, Олчазор, Теракзор, Тоғзор, Тоғзор, Тумзор, Узумзор, Урикзор, Чаманзор, Чилонзор, Шафтолизор* каби кишлоқ ва маҳаллалар номи ҳам мазкур конуният асосида яратилган.

Вилоятда кенг тарқалган ўсимлик ва ҳайвонот олами номи билан боғлиқ номлар ҳам анчагина учрайди, жумладан, *Бешитерак, Бурамамут, Жийдақиллоқ, Мингчинор, Теракморзор, Тоғморзор, Чекиўра, Яқсамут, Қайроғоч, Қоражийда, Башиқчи, Бурбалиқ, Лайлақ, Қолмонқир каби*. Бироқ бу номларни ҳам ҳар доим ўз маъносиде тушуниш тўғри бўлавермайди. Чунки бу номлар кўчма маънода ишлатилган бўлиши, уруғ ёки қабила номини англатиши мумкин.

Жойларга ном беришда қўлланалган яна бир тамойил мазкур кишлоқ ёки маҳаллада яшаб ўтган ёки уни ободонлаштиришда хизмат қилган обрў-эътиборли инсонларни номларини шу масканга қўйишдир. Шу ўринда айтиб ўтиш лозим, ислом динида жой номларига кишилар исмини қўйиш одати бўлмаган. Француз ёзувчиси Виктор Гюго Париж шаҳри номи меннг шарафимга ўзгартрилиши лозим деб даъво қилган бўлса, бизнинг ватандошларимиз ўз ватанлари номини исмларига қўшиб (Фарғоний, Марғилоний, Термизий, Хоразмий каби) юрт довругини оламга ёйишни афзал кўрганлар. Шунинг учун кўча ва маҳаллаларга ном беришда кишилар исми ва фамилияларидан фойдаланиш вақт ўтиши билан қайта номлаш жараёнини содир бўлишига сабаб бўлиши мумкинлигини унутмаслик лозим.

Аҳоли масканларини шу ерда яшаган уруғ-қабила, элат номи билан аташ кенг тарқалган. Вилоятдаги топонимлар орасида уруғ-қабила номларини билдирувчи *Айрончи, Бешибола, Бешиката, Бужсай, Дурман, Жалойр, Галаботир, Кенасас, Минг,*

Найман, Кангли Уйгур, Қашқар, Қурма, Кўнгирот каби номлар кўп такрорланади. Базан топоним таркибидagi бир элемент этноним бўлиши кузатилади. *Арабон, Араббанд, Араблар, Арабмозор, Арабхона, Арабқиллоқ, Арабқўрғонча, Аравон, Янги Араб, Эски Араб, Арабек, Арабтўти, Араб маҳалла* каби кишлоқлар номи араб халқи номи билан боғлиқдир.

Маҳалла ва кўчаларга ном беришда амал қилинадиган навбатдаги тамойил кўча ёки маҳаллада мавжуд бўлган ишлаб чиқариш ва савдо объектларининг борлигидир. Вилоятда тўқувчилик, *(Астарбод, Басмалбод, Йўртабўз)* хунармандчилик, *(Қудолон, Қосғарон, Кўнчи, Пичоқчи, Тандирчи, Уқчи)*, кишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши *(Дехқонбод, Мехнатобод, Пахтакор, Бодомзор, Бетёзор)* қайта ишловчи маҳаллий саннат тармоқлари *(Тўқсувёз Хумдон, Кўштегирмон)* номи билан аталувчи ҳамда савдога алоқадор *(Бозорбоши, Бозорайлан, Ёёёёёёри, Сарбозорча, Устабозор, Янгибозор)* номлар кўп учраган. Бундай номларни манзилтохни кўрсатишдан ташқари дараклик (индикаторлик) вазифасини ҳам бажаришини ҳисобга олиб, жойларга ном бериш жараёнида кўпроқ масканларга тавсия этиш мақсадга мувофиқ.

Айтиш лозимки, топонимлар орасида жуда катта қисмини гоёяй номлар ташкил этади, бироқ географик тамойиллар асосида яратилган топонимлар бир қанча афзалликларга эга эканлигини таъкидлаш мумкин. Биринчидан, бу номлар жамиятда тез тез ўзгартрилимади, узок вақт сакланиб туради, маблагларни тежаллишига сабаб бўлади; иккинчидан, жойнинг ҳозирги кунда ўзгариб, унутулиб кетган табиий ва иктисодий географик хусусиятлари, аҳолисининг этник таркиби, дастлабки ландшафти ҳақда қиммагли маълумот беради; учинчидан, жой номларининг бош вазифаси, манзилни аниқлаб бериш функциясини тўла бажаришга имкон яратади, сабаби номлашда кўча ёки маҳалладаги асосий иктисодий-ижтимоий объектга мўлжал олиниб, топонимни даракчилик хусусияти намойён этилади.

Юқоридаги ҳолатларни эътиборга олиб вилоят ва туманларда тузилган топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи комиссия, унинг қошидаги ишчи гуруҳ аъзоларига жойларга ном танлашда кўпроқ табиий ва географик объектларга аҳамият беришларини тавсия этиш лозим.

ТОПОНИМИКА ВА ТИЛШУНОСЛИК

Географик номлар тил лугат таркибининг алоҳида қисми бўлиб, тил қонуниятларига бўйсунган ҳолда пайдо бўлади ва ривожланади. Шунинг учун топонимларни тилшунослик — лингвистика фани ўрғанади. Демак, топонимика атоқли отларни ўрғанадиган ономастика фанининг бир қисми бўлиб, бир вақтнинг ўзида тилшунослик фанлари каторига ҳам киради.

Топонимлар пайдо бўлишининг умумий лингвистик қонуниятларини С.Қораев (2006) батафсил тушунтириб беради. Топонимлар атоқли отлар бўлиб, улар тил тараккиётининг қиёсан кейинги босқичларида турдош отлар (апеллятивлар)дан келиб чиққан. Қадимий тилларда атоқли отлар бўлмаган, қандайдир сўз бирикмалари атоқли отлар вазифасини бажарган. Ана шундай сўз бирикмалари тобора турғун шакл олади. Одамлар теварак-атрофидаги ўзларига таниш хулуддаги жойларни "Балик тутиладиган кўл", "Сел келадиган сойлик" каби бутун бир гаплардан иборат сўз бирикмалари билан атайдилар. Конкрет географик объектларни ифодалайдиган бундай сўз бирикмалари ва турдош отлар кўп бўлмаганидан бора-бора атоқли отларга айланади. Географик номларнинг пайдо бўлиши умумий тушунчанинг конкретлашиши ва индивидуаллашиши натижасида юз беради. Турдош отлар ана шу йўл билан топонимлашади, яъни топонимларга айланади.

Географик номлар турдош отлар лексикасидан ажралиб чиққан пайтдан бошлаб ўзи ифодалаган географик объектнинг белгиларидан узоклаша боради. Топонимлар нутқда шу объектнинг бошқалардан фарқли нишонларини таъкидлашга эмас, балки конкрет объектни бошқалардан ажратиш кўрсатишга хизмат қилади. Топонимга айланган сўз янги маъно касб этади, энди бу сўз конкрет, ягона, янги бир тушунчага айланади.

Географик номлар кўпинча географик объектни ифодалайдиган тушунчадан бошқа маъно англатмай қўяди. Масалан, *Лангар* - Охунбобоев туманидаги кишлоқ номи. *Ўзбек* тилимда лангар деганда кемани бир жойда тўхтаб туриши учун

занжирга бириктириб сувга ташланадиган чангаксимон темир ёки мувозанатни саклаш учун дорвоз кўлида тутиб турадиган таёқ тушунилади. Лангар топоними эса Марказий Осиёдаги жой номлари таркибидан кўп учрайди. Бу сўзнинг асл маъноси «тўхташ» бўлган ва турли жойларда, замонларда шунга яқин маъноларни билдирган. Қадимги ёзма манбаларда ва кейинги топонимик номлар таркибидан «бекат ва тўхташ жойи» маъносидан ишлатилган. С.Қораев (2005) шундай ҳолатни Чоршанба қишлоғи ҳақда келтиради. Чоршанба қишлоғининг нега шундай аталганлиги тўғрисида кўпчилик ўйламайди, унинг касрда, қайси туманда, қандай қишлоқ эканлиги қизиқроқ. Бу қишлоқда чоршанба кунни бозор бўлганлиги учун шундай номланганлигини кўпчилик билмайди ҳам. Сўзнинг олатдаги маъносидан узоқлашиши ва муайян объект билан боғлиқ конкрет, индивидуал тасаввурнинг пайдо бўлиши топонимлаштириш жараёни ҳисобланади.

Географик номларнинг топонимлаштириш даражаси турлича бўлиб, баъзи бир топонимларда сўзларнинг топонимга айланмасдан олдинги маъноси аниқ билиниб туради, бошқа бир хил топонимларда қисман сакланиб қолган, учинчи бир хил номларда умуман йўқолиб кетган бўлиши мумкин. Топонимлар таркибидан иккинчи ва учинчи гуруҳга кирувчи, маъноси тушунарсиз, этимологик жиҳатдан изоҳлашни талаб қиладиган географик номлар кўп учрайди. Бу ҳолат умумий тилшунослик фанига оид бир қатор қонуниятлардан фойдаланиб, улар этимологиясининг очиқ бериш заруратини келтириб чиқаради.

Топонимларни изоҳлаш учун фойдаланиладиган дастлабки усул топонимлар усулидир. Формант (лотинча форманс – ҳосил қилувчи) деб, сўз асайдиган, лекин мустақил ўзи ишлатилмайдиган унсурларга айтилади. Топонимларни формантларга қараб ўрганиш соҳасида кейинги ўн йилликларда катта ишлар қилинди. Бу усулда номлар таркибидан кўп қабатли элементлар бир хил маънони аниқлаштиришга ёрдам беради. Фарғона вилоятида ҳам топонимлар таркибидан энг кўп келадиган аффикслар (топонимларга) қараб топонимларни этимологиясини очиқ бериш мумкин.

Топонимикада – зор аффикси билан ифодаланган топонимлар маълум ўсимлик турини бир ҳудудда кўп тарқалганини билдиради. Вилоятда *Анжирзор*, *Бодомзор*, *Гулзор*, *Дўлпаназор*, *Қайрағочзор*, *Кўкаламзор*, *Кўчазор*, *Лимонзор*, *Лалазор*, *Мевазор*, *Нокзор*, *Олмазор*, *Олчазор*, *Теракзор*, *Тоғзор*, *Толзор*, *Туззор*, *Узумзор*, *Ўрикзор*, *Чаманзор*, *Чилонзор*, *Шафтоқилзор*, *Юлғинзор* каби қишлоқ ва маҳаллалар номи қайд этилади. Бу номлардан Бехизор ва Мевазор Фарғона вилояти топонимик харитасида 3 мартадан, Узумзор 5 марта, Бодомзор 7 марта, Гулзор, Олмазор, Ўрикзор 10 мартадан такрорланади.

Фарғонада -кат, -кент аффикси қатнашган *Заркент*, *Навкат*, *Тошкент*, *Чимкент* каби қишлоқ номлари кент тарқалган. Бу аффикс қишлоқ, шаҳар ёки аҳоли масканига нисбатан ишлатилиб, аҳоли яшайдаган масканларнинг янгилигини, туپроқ таркибинини ифодалаши мумкин.

Топонимикада – обод аффикси қатнашган топонимлар сони энг кўп тарқалган. Обод сўзи тожикча об-суб, обод-сувли, сув етарли жой деган маънони билдиради. Бу сўз шаҳар, қишлоқ, умуман, аҳоли манзилгоҳларига нисбатан ишлатилади. Асосий маъноси «гуллаган» демакдир. Вилоятда «обод» аффиксининг кишилар исмига қўйилишидан *Азимобод*, *Бекмирзаобод*, *Ғаниобод*, *Зафаробод*, *Испомобод*, *Йўлдошобод*, *Матқуллобод*, *Мирзаобод*, *Сатторобод*, *Солтқонобод*, *Усмонобод*, *Хайдаробод*, *Қайғубод* каби қишлоқ номлари яратилган бўлса, кишиларнинг амали, мансаби касб-коридан келиб чиқиб *Амиробод*, *Бекобод*, *Султонобод*, *Хонобод* номлари яратилганлигини кўриш мумкин. Вилоятимиздаги қишлоқ ва маҳалла номлари орасида Бегобод олти марта такрорланади.

Топонимикада - хона сўзининг функцияси кент. Бирор халқ ёки қабила - уруғ яшайдиган қишлоқ номларига ҳам хона сўзи қўйилган. Зарафшон ва Фарғона водийсида араблар яшайдиган *Арабхона* деган қишлоқлар бўлса, бу аффиксни ўзбек уруғлари яшайдиган қишлоқ номларига ҳам қўйилишидан *Баҳрияхона*, *Дўрмонхона* топонимлари ясалган. Хона қўшимчаси "бирор нарса кўп" деган маънони ҳам аниқлатади. *Бўрихона*-

"Бўри кўп жой", *Жайрақона* - "Жайра кўп жой", *Каптархона* - "Каптар кўп жой" каби.

Фаргона вилоятида -чи (*Бугдойчи, Бўтқаччи, Карнайчи, Кўмирчи, Сандиқчи, Инакчи, Ҳўчи, Овчи, Қўшчи, Қўқорчи*) -кор (*Пахтакор, Ғаллакор, Соҳибкор, Лалмикор*), -ли, -лик, -лик аффиксларидан (*Богдорчилик, Далаччилик, Жиякчилик, Кўнчилик, Сўкчилик, Тароқчилик, Косибчилик, Пиёзчилик, Пичоқчилик, Эгарчилик*;) ташкил топган топонимлар ҳам кенг тарқалган.

С.Коравенинг (2005) таъкидлашича, топонимларни таҳлил қилишда қўлланадиган яна бир қонуният ном ясашда иштирок этадиган сўзларнинг маънавий жиҳатдан ўхшаш эканлигида ҳам, грамматик жиҳатдан тузилишида, яъни уларнинг қайси гап бўлақлари сифатида иштирок этишида ҳам, ниҳоят, топонимларнинг тузилишида географик номларни ҳосил қилишда кўпроқ иштирок этадиган сўз бўлақларининг таркибида ҳам кўринади. Бир сўздан иборат топонимлар, одатда, отлар ва камдан-кам ҳоллардагина сифатлар шаклида бўлади. Шундай қилиб, географик номлар муайян қолиплар шаклида ҳосил бўлади. Ана шундай қолиплар топонимик моделлар дейилади. Ҳар бир тил топонимлар ҳосил қилишда ўз хусусиятларига ва топонимик моделларга эга. Масалан, ўзбек топонимлари кўпинча бирдан ортик унсурлардан иборат бўлади, кўшимчалар ўзақдан кейин келади, сифат отдан олдин туради. Бирор бир жойнинг топонимлари рўйхатида, кўпгина географик хариталарда бу қонуният яққол кўринади. Демак, топонимик модел топонимларнинг тузилишини билдиради. Масалан, от+от, *Арабтепа, Арабмозор, Тошқўрғ, Ҳўжаариқ, Ҳўжақишлоқ, Қитчоқариқ, Кўреонтёпа*. Сифат+от: *Арзистёпа, Оқтепа, Каттақўрғон, Қоратёпа, Қизилтепа, Қорақўм, Янгибозор*; сон+от: *Бешиариқ, Бешкапа, Олтиариқ, Мингчинор, Яққатут, Учкўприк Учариқ, Қўитегирмон, Қўитёпа*; от+фёёл: *Учолши, Ҳўжасўлди, Соёкелди, Қўибости* ва ҳоказо.

Маълум географик ҳудудларда жойлашган топонимларнинг шаклан ва мазмунан бир-бирларига ўхшаш занлигини ташқи кузатишлардан ҳам билиш мумкин. Бундай номлар бошқалардан озми-кўпми ажралиб турадиган гуруҳлар, яъни

топонимик типлар ҳосил қилади. Ҳар бир гуруҳга қирадиган топонимлар грамматик тузилиши, келиб чиқиши ва маъносининг умумийлиги билан фарқ қилади. Ўзбекистонда - ли (*Аламли, Олмали, Бўрсанли, Ғумайли*); -лик (*Андижонлик, Кўжонлик*); -лок (*Қумлоқ, Тошлоқ, Санглоқ*); -чор (*Чорбоғ, Чорсу, Чорчинор, Чорбестурончи, Чортёғ, Чордара, Чорраха*) кўшимчали топонимлар топонимик типларга мисол бўла олади. Махсус лингвистик адабиётларда топонимик тип деб баъзан муайян топонимни ясалиш модели, айрим ҳолларда формант ҳам тушунилади. Бирок топонимик тип деганда грамматик шакл билан бир каторда сўзнинг маъносини тушуниш мақсадга мувофиқдир. Ана шунда ҳар бир жой, ҳар бир тарихий давр ва ҳар бир тил учун ўзининг топонимик типлари аниқ кўринади.

Топонимик тип модел ва формантга нисбатан комплекс тушунча бўлиб, топонимиканинг барча аспектларини ўз ичига олади. Бирор ҳудудда кўп учрайдиган топонимик типларда географик ландшафтнинг хусусиятлари (чўл, текислик, тепа, тоғ, эрик, қўм, жар, қир, булок, қудуқ), муайян тарихий даврнинг характерли аломатлари (Вақф-вақим, ём-жом, озодлик, истисқолол, мустақиллик) ёки аҳолининг этник таркиби ҳам (*Бачқар, Бағиш, Бўжай, Дўрмон, Найман, Жалойир, Сарой, Унғут, Қитчоқовул*) ўз аксини топган бўлиши мумкин.

ОЙКОНИМЛАРНИНГ ТАСНИФЛАШ ОРҚАЛИ НОМЛАНИШ ЖИХАТЛАРИНИ ЎРГАНИШ

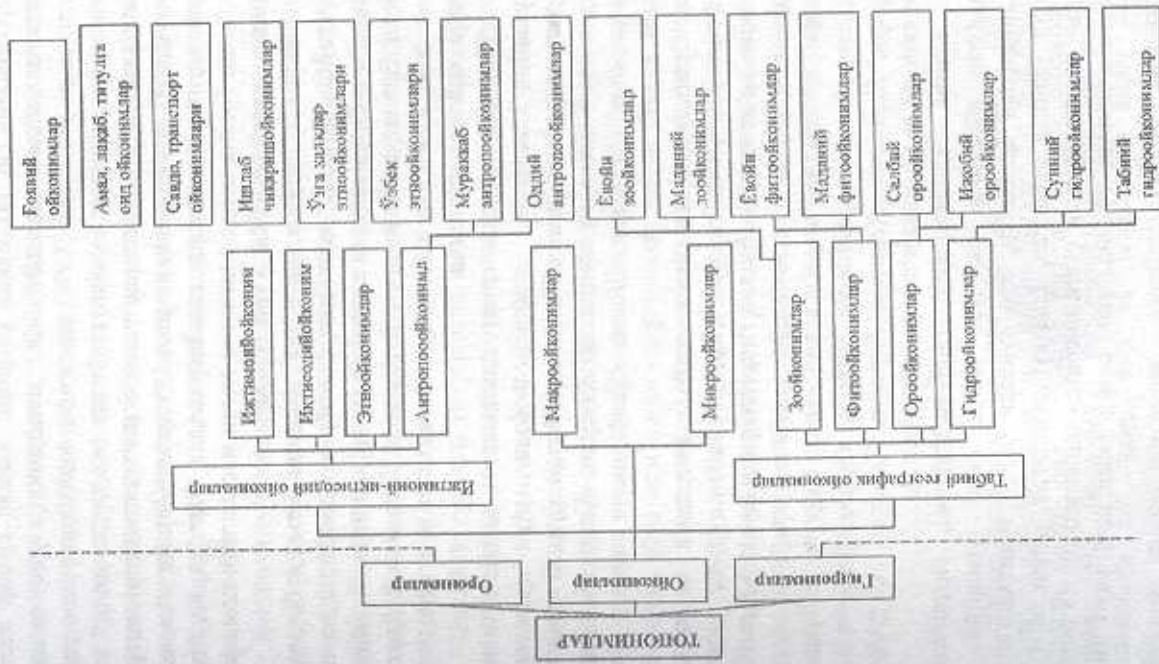
Ойконимлар деганда, шаҳар, қишлоқ, овул ва бошқа аҳоли масканлари номлари тушунилади. Аҳоли масканлари ижтимоий-иқтисодий ҳамда тарихий категория бўлиб, уларнинг номланиш жиҳатлари вақт ўтиши билан ўзгариб боради. Ойконимларни ўрганишда уларни гуруҳ-гуруҳларга бўлиб, таснифлаш усули кенг тарқалган. Аҳоли масканларини асосан икки йirik гуруҳга бўлиб ўрганиш мумкин:

1. Табiiй ёки табiiй-географик ойконимлар.
2. Иқтисодий-ижтимоий ойконимлар.

Табiiй-географик ойконимлар ўз навбатида сув билан боғлиқ, рельефни акс эттирувчи, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси номидан олинган ойконимларга бўлинса, иқтисодий-ижтимоий ойконимлар ўз навбатида кишилар исмидан, уруғ-қабилалар номидан, ишлаб чиқариш ва ижтимоий соҳалардан олинган ойконимларга бўлинади. Мазкур ойконимларни чуқурроқ таҳлил этиш мақсадида яна кичик гуруҳларга бўлиш мумкин (1-қизма). Қўйда Фарғона вилоятидаги ойконимлар мисолида айрим гуруҳларга батафсилроқ тўхталиб ўтамиз.

ГИДРООЙКОНИМЛАР

Қурғоқчил иқлим ҳукмрон бўлган худудларда, жумладан Фарғона водийси худудида гидронимларнинг (сувлик билан боғлиқ бўлган географик объектлар) гидроойконимга айланиши кўп кузатилади. Сабаби, курук иқлим шароитида сув ҳаёт манбаи сифатида ҳар қандай аҳоли масканнинг шаклланишига, жойлашган ўрнига ва ривожланишига бевосита таъсир кўрсатади. Гидроойконимларни ва гидронимларни номланишига таъсир кўрсатадиган омиллар бир биридан у қадар кўп фарк қилмайди. Гидронимларнинг гидроойконимга айланиш ва келиб чиқиш жараёнидаги беъзи ўзгаришлар бўлиши мумкин.

Гидроойконимлар тахлилида уларнинг қандай сўзлар асосида яратилганлигини аниқлаш ва номланиш тамойилларини белгилашда Н.Охунов (1998) томонидан ишлаб чиқилган усулга амал қилиш мумкин. Бундай тахлилда тап гидроонимлар ҳақда эмас балки гидроойконимлар ҳақда борайтганлигини назардан қочирмаслик лозим, чунки ҳамма гидроонимлардан ҳам аҳоли масканларининг номлари ясавермайди. Фарғона вилоятда сув билан боғлиқ ҳолда яратилган аҳоли масканлари номларини қуйидаги гуруҳларга бўлиб ўраниш мумкин.

Биринчи гуруҳга сув объектларининг маълум бир этник гуруҳга, бирор аҳоли масканга ёки айрим кишиларга тегишли эканлигини билдирадиган гидроонимлардан олинган ойконимлар киради. Вилоятда *Қипчоқариқ*, *Қирғизариқ*, *Наймансой*, *Кувасой*, *Оқтепасой*, *Хўжасариқ* каби қишлоқ ва маҳалла номлари мазкур тамойил асосида яратилган.

Иккинчи гуруҳга грунт қатламнинг устки тузилиши, туپроқнинг таркиби, жой рельефига кўра номланган гидроонимлардан олинган ойконимлар киради. Бундай қишлоқ ва маҳаллаларга *Тошариқ*, *Жарариқ*, *Қумариқ*, *Қиялсой*, *Соғлиқ*, *Сой шилдир*, *Шаршара*, *Шоёза*, *Шолдирама* кабилар мисол бўлади.

Сувнинг мазаси-таъми, хиди, ҳарорати ва рангига нисбатан ном олган гидроонимлардан учинчи гуруҳга кирувчи ойконимлар яратилган. Бу хил гидроойконимларнинг таркибида «ширин», «чучук», «тогли» «шўр», «аччик», «сассиқ», «совуқ» сўзлари қатнашади. Фарғона вилоятда *Шўрсӯё*, *Шаршӯё*, *Зилолсӯё*, *Аччиккўл*, *Ойдинкўл*, *Оқариқ*, *Оқариқобод*, *Оқбулоқ*, *Оқсӯдўқ*, *Қораариқ*, *Қорасой*, *Қорасӯё*, *Қоракўл*, *Совуқбулоқ* каби қишлоқ ва маҳалла номлари кайд этилган.

Илмий тадқиқотларда қайд этилишича, гидроонимлар таркибида қўлланган оқ сўзи доимо оқиб турадиган, тоғ музликлардан келадиган, қор сувлари билан тўйинадиган, ўз табиий ўзанида оқадиган, ёзда қуримайдиган, ранги оқ тусда бўлган, ичишга яроқли сувга нисбатан ишлатилади. Ер ости ва сизот сувларидан тўйинадиган, секин оққанлиги учун тиник

қорамтир тусда кўринадиган, табиий ўзанида оқмайдиган сувга нисбатан эса қора сўзи ишлатилади.

Тўртинчи гуруҳга сув объектларининг сон-саногини, микдорига қараб ном олган гидроойконимлар киритилади. Вилоятда ушбу гуруҳга кирувчи *Бешариқ*, *Олтиариқ*, *Еттибулоқ*, *Мингбулоқ*, *Тўққизбулоқ*, *Дуоба*, *Учолли* каби аҳоли масканларининг номи мавжуд.

Бешинчи гуруҳдан объектнинг жойлашган ўрнига, ҳажми-ўлчовига, шакл-тузилишига кўра номланган гидроойконимлар жой олади. *Артизон бўйи*, *Ариқбўйи*, *Булоқбоши*, *Белариқ*, *Сойбўйи*, *Улкансой*, *Сувбоши*, *Канаттағи*, *Канатбўйи*, *Қўлариқ*, *Қўлағиш*, *Боғтақсўл*, *Саржанда* каби жой номлари шу гуруҳга мансубдир.

Олтинчи гуруҳга гидрологик объектнинг пайдо бўлган вақтига нисбатан номланган гидроонимлар асосида яратилган ойконимлар киритилади. Фарғона вилоятда *Янгисой*, *Янгибулоқ*, *Янғизариқ*, *Янғизанал*, *Эскиахор* каби қишлоқ ва маҳалла номларини мисол қилиб келтириш мумкин.

Охириги гуруҳга сувнинг оқиб характерини, оқиб йўналишига кўра ном олган гидроонимлар ҳамда бошқа сувлик билан боғлиқ бўлган гидроойконимлар киритилади. Вилоятдаги *Дамариқ*, *Жўйдан*, *Хотинариқ*, *Дамкўл*, *Сойкелди*, *Сойшилдир* каби номлар оқиб хусусиятини билдирса *Ғачасой*, *Сойсӯзар*, *Кандабулоқ*, *Қудуқлик*, *Сувлиариқ*, *Олтинкўл*, *Ойдинкўл*, *Чашма*, *Машиат*, *Сардоба*, *Тағоб* каби гидроонимлардан олинган ойконимларни маъноси алоҳида тахлил қилинади.

ОРООЙКОНИМЛАР

Ойконимларнинг маълум бир қисми ернинг геоморфологик хусусиятларидан ном олган бўлади. Ер рельефининг тузилиши, сатҳи билан боғлиқ бўлган бундай ойконимлар геоморфологик ойконимлар ёки ороойконимлар деб аталади. Оронимларга тоғ, адир, қир ва тепалиқлар эмас, балки рельефнинг салбий шакллари - водийлар, даралар, жарликлар, сойликлар, ўйик-чикиқлар, шунингдек, текислик, паст

Фарғона вилоятининг Фарғона туманида *Ермозор*, *Ердон*, *Ердонбод*, *Ерқин* деб аталувчи кишлоклар бор. Бу топонимларда ёр сўзи жар маъноси билан географик номлар таркибида катнашган ва жойнинг рельеф хусусиятларини ўзида акс эттиради.

Вилоятда рельеф шаклини билдирувчи *Адирболо*, *Пақлабдир*, *Чордара*, *Дунесарой*, *Беларих*, *Камар*, *Қочугай* ёки Чукур сўзи билан *Чукурқиллоқ*, *Чукурқуча*, кия сўзи воситасида *Қизил-қия*, *Қыяли*, *Қум-қияли*, *Қилли-қўрғонча*, *Қиялисой* каби топонимлар яратилганлигини кўришимиз мумкин.

Геоморфологик ойқонимларга рельеф шаклидан ташқари жойнинг ландшафт тузилишини билдирувчи жой номлари ҳам киради. Бундай ойқонимлар таркибида дашт сўзи кенг тарқалганлиги билан ажралиб туради. Одатда дашт - "обод қилинмаган, сувсиз чўл"га нисбатан қўлланадиган географик терминдир. Табиий географияда дашт табиат зонаси деб чўлга нисбатан шимолда жойлашган, ўсимлик ва хайвонот дунёсига нисбатан бойроқ бўлган хулудга айтылади. Фарғона вилоятда дашт ибораси билан *Дашт*, *Даштбод*, *Дашт маҳалла*, *Дашт пандисон*, *Дашт тегирмон*, *Даштчўлтон*, *Даштхасан*, *Ўқчидашт*, *Ғандашт* каби кишлок ва маҳаллалар номлари юритилади.

Набатдаги геоморфологик ойқонимлар каторига тош сўзи билан бошланган жой номларини киритиш мумкин. Бу ойқонимлар таркибидаги тош сўзи- қаттик тоғ жинсларининг умумий номи ёки алоҳида турган қоя сифатида қўлланган бўлиши мумкин. Вилоятда *Тошараб*, *Тошариқ*, *Тошобод*, *Тошлоқ*, *Тошлоқтепа*, *Тошмасжид*, *Тоштепа*, *Тошоҳир*, *Тошқесар*, *Тошоҳуз*, *Тошқиллоқ*, *Тошқўрғон*, *Тахия-тош*, *Полвонтош*, *Кўктош*, *Ғиштик масжид* каби маҳалла ва кишлок номлари қайд этилган бўлиб, улар таркибидаги тош сўзи топоним ясовчи сифатида ишлатилган.

Қадимги географик терминлардан яна бири- ёзи бўлиб, туркий ва эски ўзбек тилида, чўл, дашт, текисликни билдирган. Ҳозир истеъмолдан чиқиб кетган бўлиб Ўзбекистон худудидаги айрим топонимлар таркибида сақланиб қолган. Бунга Фарғона

текисликлар ва қумликлар ҳам киради. Вақт ўтиши билан объектнинг рельефи ўзгариши мумкин бироқ ўша рельефни ифода қилган ном сақланиб қолаверади. Чунончи «тепа», «жар» маъносини билдирган ойқонимларнинг айримлари ҳозирги вақтда ўша жой рельеф хусусиятини айнан аңглатмаслиги мумкин.

Рельеф шаклларидан аҳоли масканлари номига энг кўп қўйиладиган ном тепа хисобланади. Қадимда аجدдоларимиз кўпроқ мулоффа мақсадларини кўзлаб ўз яшаш манзилгоҳларини тепалар яқинида ташқил этганлар. Мазкур ҳолат душман хавфини анча узокдан биши ёки бошқаларни бу ҳақда огоҳлантириш имконини берган. Фарғона вилоятда тепа сўзи катнашган кишлоклар сонини ўттизтадан ортиши фикримизнинг далилидир. Ушбу аҳоли манзилгоҳларига қуйидагиларни яна такроран мисол қилиб келтириш мумкин: *Азизтепа*, *Арабтепа*, *Арзиктепа*, *Гўртепа*, *Зиндонтепа*, *Қитқонтепа*, *Оқтепа*, *Оқтеласой*, *Сымтепа*, *Собиртепа*, *Сочтепа*, *Сурхтепа*, *Тепажангоер*, *Тепакўрғон*, *Тепалик*, *Тепатаги*, *Тиллатепа*, *Тошлоқтепа*, *Тоштепа*, *Учтепа*, *Чилонтепа*, *Шаҳартепа*, *Шўртепа*, *Чанққиллоқ*, *Қизилтепа*, *Қиловтепа*, *Қораттепа*, *Қорсовултепа*, *Қумтепа*, *Қуштепа* каби. Албатта бу тепаларнинг эгасини, ўзига хос хусусиятини, сон-саногини билдирувчи қўшимча сўзлар ҳам таҳлилга муҳтож бўлади. Бу ҳақда қўлланманинг лугат қисмида батафсил маълумот берилади.

Вилоятда жар сўзи катнашга жой номлари кўпроқ кишлоқнинг яқин атрофидаги салбий рельеф шакли "жар" - ўйилган чуқур сойлик" борлигидан дарақ беради. Жар сўзи орқали *Аноржар*, *Жаманжар*, *Жарариқ*, *Жарбоши*, *Жармағиш*, *Жарқиллоқ*, *Жарқўрғон*, *Оқжар*, *Тағижар*, *Қизилжар* сингари кишлоқлар номланган. Шунингдек, Махмуд Қошғарийнинг «Девону лугати турк» асариде қайд этилганидек ёр сўзи ҳам жар, ўйилган ер маъносини беради. Адабётларда бу сўз Наманган гуруҳи шеваларида ҳозир ҳам шу маънода ишлатилиши таъкидланади. Наманган вилоятининг Уйчи туманида *Ертепа*, *Ербўрғон*, *Ертаги*, *Ерқуча*, *Кескан-ёр* Янгиқўрғон, Чуст туманларида Ёркишлоқ Анджон вилоятда *Оқ ёр*, *Қуйсанёр*,

вилоятнинг Ўзбекистон туманидаги *Оқёзи, Сарёзи* номли ойконимларини мисол килиш мумкин. Оқёзи-ок чўл, ок дашт сарёзи -сарик дашт, сарик зўл маъносини билдиради. Марказий Фарғонада жойлашган Ёзёвон туманининг номи ёзи ва ёбон сўзларидан тузилган. Бундаги ёбон сўзи ҳам чўл деган маънони беради. Келиб чиқишига кўра, Ёзёвон тарзида шаклланган бу номда вақт ўтиш билан турли фонетик ўзгаришлар бўлган, дастлаб и товуши тушиб қолган сўнг б товуши в товуши билан алмашиб Ёзёвон шаклини олган. Ёзёвон айнан чўл, чўлиёбон, текис чўл демакдир.

Ернинг геоморфологик хусусиятларидан рельефнинг тузилиши, сатхи, тоғ, адир, кир ва тепаликлар, водийлар, даралар, жарликлар, сойликлар, текислик, паст текисликлар ва кумликлар билан боғлиқ бўлган бундай ойконимлар ўзок вақт ўзгармасдан сақланиб қолиши билан ҳам ахамиятлидир.

ФИТООЙКОНИМЛАР

Инсонлар ҳаётида ўсимликлар жуда катта вазифани бажаради. Бу ҳолатни эътиборга олган кишилар қадим замонлардан бошлаб уларни авайлаб, парваришлаб келганлар. Қадимги лотин тилида дарахт ва халқ сўзлари бир хил ибора билан "поллус" деб атагани ҳам ўсимликлар дунёсини кишилар ҳаётидаги эгаллаган ўрни ва ахамиятидан олинган бўлиши мумкин.

Топонимларнинг нисбатан катта бир гуруҳини ўсимлик номлари асосида яратилган атамалар ташкил этади. Ўсимлик ва дарахт номлари билан аталган аҳоли масканлари номи - фитоойконимлар (топонча фитос-ўсимлик демакдир) деб аталади. Улар маълум ҳудудда тарқалган ўсимликлар дунёси ҳақда батафсил маълумот беради. Бу турдаги жой номларининг вужудга келиши юқорида таъкидланганидек, нисбий негативлик деб аталган географик қонуният асосида юз беради. Бу қонуниятга кўра, бирор жойга ном беришда шу ҳудуд учун нисбатан кам бўлган, ҳаммани диққат эътиборини тортадиган табиий ва иктимой объектлар номи танланади. Масалан,

бугдой, пахта кўп экиладиган районларда пахта кишилар эътиборини у қадар кўп тортмайди, бу ерларга кўпроқ ўсимликларни номи берилади. Бундан ташқари, ўсимликлар номи кундалик ҳаётда ўзига хос мўлжал (орентир) бўлиб ҳам хизмат қилган. Шу таразда географик номлар тизимида, жумладан Фарғона вилояти ҳудудида ҳам фитоойконимлар пайдо бўлган.

Фарғона вилояти ҳудудида тарқалган фитоойконимлар тарқибда ёввойи ўсимликлардан: Арча (*Паски Арча, Юқори Арча*), бодом (*Янги бодом, Бодомзор*), лола (*Лолazor*), янтоқ (*Қораянтоқ*), юлгун (*Юлгунзор*), қайрағоч (*Қайрағоч, Муллақайрағоч*) каби ўсимликлар номидан олинган жой номлари такрорланиб келади.

Маданий ўсимликларнинг жамиятда тутган ўрнига мос равишда вилоятимиз кишлоқ ва маҳаллалари орасида улар номи билан аталадиган жой номлари кўпчиликни ташкил этади, жумладан:

- 1) Анор сўзидан: *Анор*;
- 2) Жийда сўзидан: *Жийдали, Жийдаарик, Чилғажийда Қоражийда*;
- 3) Олма сўзидан: *Олмасор* (10 марта такрорланади), *Олмаота*;
- 4) Пахта сўзидан: *Пахтакор* (5 марта такрорланади), *Пахтабод, Пахта бустон, Пахта учун, Пахта қайнар*;
- 5) Терак сўзидан: *Теракзор, Теракмасозор, Терактаги, Баштерақ, Мингтерақ, Жуфтерақ*;
- 6) Тоғ сўзидан: *Тоғзор, Туттаи, Тоғкўча, Тоғмасозор, Учтоғ, Қатортоғ, Қароқчигтоғ*;
- 7) Тут сўзидан: *Сертут, Тутзор, Туттаги, Мингтут, Учтут, Яққатут, Яққатутбуёғ*;
- 8) Ўрик сўзидан: *Ўрикзор, Ўрикли каби*.

Булардан ташқари чнор, сада, туранги сингари мевасиз дарахт номлари билан атадувчи аҳоли масканлари ҳам мавжуд. Бу ҳақдаги мисоллар кўлланимнинг луғат қисмида берилган.

Ўсимликларнинг бошқа тиллардаги номларидан олинган фитоойконимлар ҳам учраб туради. Фарғона вилояти топонимик харитасида келтирилган *Хористон* (Олтиарик тумани), *Ҷумоқча* (Риштон тумани) ойконимларининг ўзаги тожикча хор (тикон), чумок (ёнгок) бўлиб Тиконзор ва Ёнгок маъноларини билдиради.

Фитоойконимлар таркибидаги кўшимчаларга қараб маълум бир жойда ўсимлик ёки дарахтларнинг тарқалиш миқдорини билиш мумкин. Маълум ҳудудда ўсимликларнинг кўп эканлигини билдирувчи ойконимлар таркибида минг, тўп, қатор, гала сингари сонлар ва миқдорни билдирувчи сўзлар ёки -ли, -лик, -зор, -истон кўшимчалари мавжуд бўлади: *Мингўрик*, *Мингчинор*, *Тўптоп*, *Тўптеррак*, *Қатортоп*, *Кўзопи*, *Ғумойли*, *Галатут*, *Ўрисли*, *Тоғли*, *Ёнгоқли*, *Олмали*, *Узумзор*, *Ўрикзор*, *Найистон* сингари.

Ўсимликнинг камлиги ёки санокли эканлиги маъносини билдирувчи ойконимлар таркибига «акка», «икки», «кўш», «уч», «тўрт», «чор» сўзлари иштирок этади. Масалан, *Иккитоп*, *Учтут*, *Уччинор*, *Чортут*, *Чортут*, *Яккатоп*, *Яккатут*, *Кўшчинор*, *Кўштол* каби.

Бундан ташқари, ҳеч қандай кўшимчасиз ўзақ ҳолида кўлланилувчи Арча, Чинор, Қайрағоч, Сада, Чилон, Тут сингари ўсимликлар ҳам кишлоқ ва маҳаллалар номлари учун асос бўлган. Бу сўзлар мазкур ўсимлик турининг ўша ҳудудда озлиги, кам миқдорда эканлиги, лекин энг характерли белги вазифасини ўташлигини билдиради.

С.Қораев (2006) ҳар доим ҳам ўсимликлар номидан олинган аҳоли масканлари номини фитоойконимлар гуруҳига киритиш у қадар тўғри эмаслигини таъкидлайди. Сабаби маданий ўсимликлар, турли экинлар ва дарахт-буталар дехқончилик ҳамда боғдорчилик манбаи бўлиб, иктисодий географиянинг ўрганиш объекти ҳисобланади. Шунинг учун бундай номларни иктисодий ойконимлар гуруҳига киритиш ҳам

мумкин. Бундай ойконимлар қаторига республикамиздаги *Анжарли*, *Анорзор*, *Арча*, *Арпакўл*, *Арпакли*, *Арпатоя*, *Бедазор*, *Беданоя*, *Бештеррак*, *Бештол*, *Бешқоқ*, *Бодомзор*, *Боғбон*, *Галатут*, *Гўжумли*, *Гўжумди*, *Жигдазор*, *Жийда*, *Жийдабулоқ*, *Жийдақатта*, *Жийдамасҳалла*, *Жийдамозор*, *Жийдақишлоқ*, *Жийдали*, *Лола*, *Лолазор*, *Мингўрик*, *Мингчинор*, *Мирзатеррак*, *Найзақайрағоч*, *Олволитор*, *Олмазор*, *Оқтеррак*, *Пахтазор*, *Пахтакечи*, *Пахтакор*, *Пахтакурачи*, *Пахтакўл*, *Пахтафронти*, *Пахтачи*, *Пахтақайнар*, *Пахтақишлоқ*, *Пистали*, *Сертут*, *Тарих*, *Терак*, *Теракзор*, *Теракли*, *Терактаги*, *Тол*, *Толди*, *Толқуфук*, *Толзор*, *Толли*, *Толлиқоғул*, *Толлисой*, *Толлиарик*, *Толлиқишлоқ*, *Толлиқўрғон*, *Толмазор*, *Тут*, *Тутзор*, *Тутли*, *Узумзор*, *Шафтоличи*, *Шафтолзор*, *Яккаарча*, *Яккатоп*, *Қатортеррак*, *Қатортоп*, *Қатортут*, *Қизилгул*, *Қизилтут*, *Қораёғоч*, *Қоражийда*, *Қоратоп*, *Қуёғоч*, *Қуичинор*, *Кўзопи* каби номларни киритиш мумкинлиги таъкидланади. Бизнингча, бу масалада алоҳида тадқиқотлар олиб бориш лозим. Чунки С.Қораевни фикрига ҳам тўла қўшилиб бўлмайди, сабаби юқорида берилган жой номларидан Лола, Оқтеррак, Тут кабилар иктисодий-ижтимоий кўрсаткичларни эмас балки, фақатгина фитоойконимлар қаторини билдиради.

ЗООИЙКОНИМЛАР

Зоотопонимик ойконимлар - ҳайвон номлари билан аталган аҳоли масканларининг номидир. С.Қораевни ёзишича (2005) бундай ойконимлар таркибида айғир, балиқ, баҳрин, бедана, бия, бурга, бургут, бўйра, бўри, дўлта ("сиртлон"), илон - жилон, қарп, лайлак, малах(тожикча), от, туя, чага, човли, шағол, эчки, эшак, қарсақ, қарчиғай, қарға, қулон, ғажир (ғажимок-фёшлидан ўлимигикхўр бесўнакай қуш, тасқара ҳам дейилади) каби сўзлар учрайди.

Фарғона вилояти топонимлари таркибида ҳам ҳайвонлар номи билан юритиладиган кишлоқ ва маҳаллалар анчагина. Бувайда туманидаги кишлоқлардан бирининг номи *Алқор* деб аталади. Илмий адабиётларда этимологияси берилмаган бўлсада,

бу ном э: "ог-энимик ойконим (хайвон номи билан боғлиқ ном) бўлиши мумкин. Ўзбек тилида ёввойи тоғ кўйи Алкор деб аталади. Вилоятимиздаги *Бўриқўм*, *Олтиқўш* (Дағара тумани), *Галы-гиздон* (Учкўприк тумани), *Ғозийёлик*, *Учқўш* (Қўқон шаҳри), *Каттақона* (Фарғона тумани), *Лайлакўш* (Қўва тумани), *Қорақўшичи* (Охунбобоев тумани), *Қўшқўноқ* (Ўзбекистон тумани), *Қўшичи* (Фуркат тумани), *Қўқорчи* (Қувасой шаҳри), *Шўлқор* (Фуркат тумани) номлари ҳам хайвонларга нисбат бериб қўйилган бўлиши мумкин. Бирок бу топонимлар орасида уруғлар номи, этнонимлари ҳам кўп учрайди. Масалан, С.Губаева (1983) Алкор калмоқлар қишлоғи бўлиб, уни Олпоқ хўжа, эшон дуо қилганлигини ёзади. Қўшичи, Қўтчи, Қўччи топонимлари парранда номидан эмас балки уруғ номидан олинганлиги исботланган (С.Қораев, 2001). Шунинг учун ҳар бир зоотопонимик ойконим изохи алоҳида таҳлилга муҳтож. Баъзан хайвон номи бошқа, кўчма маънода қўлланган бўлиши ҳам мумкин, Масалан, айғиртепа деганда "катта тепалик" тушуниллиши, ёки қадимги маънода ишлатилган бўлиши мумкин, балиқ сўзи "шаҳар" маъносини англатиши сингари.

ЭТНООЙКОНИМЛАР

Кишилик жамиятининг турли ривожланиш босқичларида вужудга келган уруғ, қабила, элат, халқ, миллат каби этник бирликлар этнослар деб аталган. Бу фикрни кўпчилик томонидан қабул қилинган, этнология фанидаги ягона фикр деб бўлмайди. Сабаби, икtidорли олим Л.Н.Гумилев томонидан этноснинг биологик-географик хусусиятлари фанга киритилди (1990). Ўрганилаётган мавзудан четта чиқмаслик учун этносларнинг фақатгина топонимикага алоқадор жиҳатларига тўхталмоқчимиз. Бирор ўлка топонимикасини ўрганишда этнонимларнинг ўрни катта эканлиги ҳақда деярли барча топонимист олимлар таъкидлаб ўтганлар, жумладан, В.А.Никонов, С.Қораев, К.Шониёзов, С.Губаева, Н.Охунов ва бошқалар. Бирок ҳудуд топонимиясини ўрганишда масаланинг бошқа жиҳатларини ҳам эсдан чиқармаслик зарур, сабаби бутун

дунё этнослари учун хос бўлган жиҳатлар бизнинг халқимизга ҳам тегишлидир.

Биринчидан, этносларга қўйилган номлар шу қадар ўзгариб кетиши мумкин эканки, бу номга қараб мавжуд этноснинг тарқалган ҳудуди, этник тарихи ҳақда ҳар доим ҳам ҳулоса чиқариш тўғри бўлмайди. Масалан, ҳозирги Руминия давлатининг номи у ерларда яшаган қадимги халқларнинг номидан эмас, балки қачонлардир у ерни босиб олган Рим империясининг номидан олинган бўлса, улуг хамюртимиз З.М.Бобур томонидан Ҳиндистонда ташкил этилган давлат "Буюк мўғуллар империяси" деб юритилиб келинганлигини эслаш қифоя.

Иккинчидан, аҳоли масканларига этнослар номини қўйишда ҳам топонимикадаги нисбий негативлик қонунига амал қилинади. Яъни, бирор миллат ёки халқ яхлит яшайдиган ҳудуднинг бир қисмига эмас балки, бу ҳудуднинг чекка қисмида икки халқ вакиллари аралашиб яшайдиган жойлардагина этносларнинг номи хос хусусият, ажралиб турувчи белги сифатида жойларга қўйилади. Шунинг учун бу топонимлар асосида ўрганилаётган этноснинг географиясига ҳар доим ҳам тўғри баҳо бериб бўлмайди.

Тарихий манбаларда 92 та ўзбек уруғи борлиги ёзилади. Бундан ташқари, бу уруғларнинг ҳар бири яна майда гуруҳларга бўлиниб кетишга тўхталиб, К.Шониёзов биргина кўнғирот уруғининг 200 дан ортик кичик шох - тўшларга ажралиб кетишини ёзади. Фарғона вилояти ҳудудида кенг тарқалган этник гуруҳлар номи ҳам топоним сифатида жой номларига кўп қўйилган. Бу ҳақдаги батафсил маълумотлар Н.Охунов (1989; 2005) ҳамда С.Қораев (2006) асарларида келтирилган. Биз ҳувида ушбу манбалардан фойдаланган ҳолда вилоятдаги қишлоқ ва маҳаллалар номлари таркибида кўп тақдорланадиган этник бирликлар номларига тўхталиб ўтмоқчимиз.

Н.Охуновнинг таъкидлашича (1989) *қилчоқ* қабилиси кўпгина туркий халқлар: ўзбек, қозоқ, қорақалпоқ, қирғизларнинг этник таркибига кириб, уларнинг миллат бўлиб

шаклланишида қатнашган. К.Шоннёзовнинг маълумотларига кўра, Фаргона водийсининг шимолий-шарқий ва шимолий-ғарбий қисмларида ўтrockлашиб қолган қипчоқларнинг сони XIX асрнинг охирида 70 миң кишидан ортган. Мазкур қабила таркибида кўгай, бугач, қумушой, ўлмас, яшик, жайдо^н, пучугой, элатон, бугаз, оғим, тоз, сирмоқ, еттиқашка, қутлуг сеид, черик, кўкбўйин, тўрайғир, товудди, чанғароқчи, чиял, қулон, оқбўйра, қорабовур, бошқирт, тикон, қоратикон, сарикиптоқ, қорабўйин қаби уруғларга бўлинади. Бешарик туманидаги *Қорабўйин*, *Товул*, Дангара туманидаги *Тўрайғир*, *Яшик*, *Қизилмуш*, Бувайда туманидаги *Баққир*, Учкўприк туманидаги *Пучуқой*, Охунбобоев туманидаги *Оқбўйра*, Фаргона шаҳридаги *Бешбола* қишлоқларининг номи шундай атамалар жумласига киради. *Қипчоқ* этнонимининг ўзидан олинган жой номлари вилоятнинг Бешарик, Тошлоқ, Риштон туманларида қайд этилган.

Фаргона вилояти топонимик харитасига киритилган қишлоқ ва маҳаллаларга қўйилган номлар орасида энг кенг тарқалгани найман уруғининг номидир. *Найман*лар қабила сифатида ўзбек, козок, қорақалпоқ, қирғиз, нуғай ва олтой халқларининг таркибига ҳам кирган. XIX асрнинг 70- йилларида ўзбек найманлари Зарафшон воҳаси, Фаргона водийси ва Хоразмда яшаганлар. Кейинчалик найманлар ўзбек халқи таркибига сингиб кетган. Ҳозирда Найман номи қишлоқлар Фаргона вилоятининг Бувайда, Тошлоқ, Олтиарик, Кува туманларида ҳамда Куvasой шаҳрида, *Найманча* Дангара туманида, *Найман-Бўстон* Тошлоқ туманида, *Наймансой* ўзбекистон туманида учрайди.

Дурмон – вилоят топонимик харитасида кўп такрорланган жой номларидан бири. Дурмон уруғига мансуб қишилар яшаган худудлардаги аҳоли манзилгоҳларида бу ном сақланиб қолган. Бағдод туманида *Дурмонча*, Охунбобоев туманида *Дурмон* номи қишлоқлар бор.

Кенгас – йирик ўзбек қабилаларидан бири бўлиб, бу ном ойконим сифатида Фаргона вилоятининг ўзбекистон, Бағдод,

Учкўприк туманларида *Кенгас*, *Катта Кенгас*, *Кичик Кенгас* шаклида учрайди.

Катогой уруғи номидан олинган қишлоқлар ўзбекистон, Бағдод, Бешарик туманларининг топонимик хариталарида қайд этилган.

Жалоир уруғи викилари тарқалган худудларда бу уруғ номи ойконим сифатида Бувайда, Фуркат туманларида (*Жалоер*, *Тела Жалоер*, *Пастки Жалоер* тарзида) сақланиб қолган.

Фаргона вилоятда тарқалган этноойконимлар орасида бошқа миллат вакиллари тарқалганлигини, яшаганлигини билдирувчи жой номлари ҳам мавжуд. Уларга араб, афгон, лўли, татар, тожик, кашкар, қалмоқ, қирғиз, қорақалпоқ сингари миллатлар билан боғлиқ жой номлари мисол бўлади. Бу номлар ҳақида батафсил қўлланма сўнгидаги топонимик лугатда берилган.

Халқимизнинг кўплаб уруғ-қабилалари номлари Рашидиддин, Абулғози Баходирхон, Захириддин Муҳаммад Бобур қаби тарихчилар ҳамда А.П.Хорошхин, Н.А.Аристов, Д.Н.Логофет, В.В.Бартольд, А.Ю.Якубовский, С.П.Толстов, Б.Х.Кармишева, К.Ш.Шаниязов, А.Р.Муҳаммаджанов, Б.А.Аҳмедов, И.Жабборов, Х.Хасанов, С.Губаева, Н.Охуннов қаби олимларнинг илмий ишлари асосида ўрганилиб, С.Қораев томонидан уларнинг умумий рўйхати тузиб чиқилган (2006). Таъкиотлар жараёнида ва топонимлар номини изоҳлашда қўллаш учун мазкур этнонимлар рўйхатини айнан келтирамиз:

Абдал, *Абиз*, *Авгон*, *Авзонбоғ*, *Авзонон*, *Адай*, *Адайқўл*, *Алиовул*, *Айтырчи*, *Алеи*, *Алеичча*, *Анди*, *Араб*, *Арабон*, *Араблар*, *Арабхона*, *Аргин*, *Ариот*, *Ахтаци*, *Ахтихона*, *Ачамайли*, *Аччи*, *Ашамайчи*, *Аючи*, *Баганали*, *Бағши*, *Бадай*, *Бадан*, *Бадроқит*, *Бай*, *Боёвул*, *Боймоқли*, *Баҳтин*, *Бойқут*, *Боймўли*, *Боёъели*, *Боқабачча*, *Болғали*, *Болдир*, *Балқи*, *Болиа*, *Болтақул*, *Болтали*, *Болтақир*, *Балхи*, *Балқичи*, *Бароқ*, *Барлос*, *Ботмош*, *Бахман* (*Бахмон*), *Баҳрин*, *Баҳши*, *Баққир*, *Боёвут*, *Безлар*, *Безавлат*, *Бектемир*, *Бешоғоч*, *Бейбола*, *Бешқозон*, *Бешкал*, *Бешкалтак*, *Бешкапа*, *Бешқуби*, *Бейсар*, *Бейшентак*, *Болтали*, *Болғали*,

Буркут, Бўстон, Бўгажели Гала, Галаботир, Гумбаз, Гурлан,
Далварзин, Дархон, Дўрмон, Дўзлат, Думар, Еттиқаша,
Еттиқилх, Еттиқуруғ, Ёбу, Ёби, Ёви, Ёву, Жабағли, Жабағи,
Жоби, Жагалбойли, Жаватой, Жадигир, Жакис, Жалойир,
Жалмаи, Жастобон, Жатта, Желкилак, Жилонли,
Жобитамғали, Жилончи, Жуз, Жузи, Жуьит, Журрийат, Зармас,
Жлолли, Кая, Капар, Калтатой, Капа, Кавсарой, Касовли,
Келачи, Кенагас, Кене, Керайт, Керей, Кесоклар, Кесагли,
Кесагли, Кесамир, Кўёсар, Кўккарга, Кўктирноқ, Кўктуьили,
Корейсовул, Кўлоби, Кўрна, Коса, Лагмон, Лақай, Лангар,
Лузумбек, Лули, Мавлиш, Мазанг, Майдаёбу, Мойлибюта,
Молши, Мангит, Мангитлар, Марқа, Марқаноз, Масчан, Магчи,
Магай, Мерганча, Мержит, Месит, Метан, Миш, Мингар,
Минжир, Мирзан, Мирзажамитан, Мирзатўн, Мришикор,
Мисит, Митан, Мўгол, Мттеул, Мўзохи, Мўзом, Мўлон,
Муздлон, Музулкени Муздтой, Мўйтенювул, Мухам, Мултони,
Мундуз, Муротли, Мусобозори, Найман, Найманювул,
Наймабўстон, Наймансарой, Норин, Небўса, Нўжис, Нўкусовул,
Нўкухдга Нўкуллар, Нўкулси, Нефатз, Нўхусён, Обоқли,
Овоқли, Овчи, Одоқ, Ойтамғали, Ойинти (Ойинни), Озор, Ойбек,
Ориқ, Оқбош, Оқбўйра, Оқдўйли, Оққичоқ, Оқмангит, Оқтапа,
Оқтуьили, Оқтумар, Оқчелак, Оқчекан, Олабайташ, Олақарға,
Олот, Олдаммон, Оллот, Олмасуовон, Олмачи, Олтигайни,
Олтўйли, Оқхин, Орол, Парчауз, Патас, Пашиқурт, Пулоти,
Поютчи, Пустили, Пучугай, Рамадон, Рамит, Савой, Сайт,
Сайд, Сайидобод, Саидкент, Сайидлар, Салим, Санчиқул,
Санчиқли, Сарой, Сарожерайит, Саройқилх, Сарп,
Сарсаройлик, Саройча, Сароён, Сартжузи, Сартюз, Сарибазини,
Сари, Сарийюмовут, Селқ, Саёт, Сирғали, Сулдуз, Сулудук,
Тобин, Тогай, Тоғлик, Тоқчи, Тожиқ, Тожиқобод, Тожиққилх,
Тожиқлар, Тожиқмаҳалла, Тожиқравон, Тоз, Таит, Тайлоқ,
Тайлоқон, Тайлоқлар, Тама, Тамабахрин, Тамайрат, Тамғали,
Тарагай, Тароқли, Тартуьели, Татар, Татарлар, Таттарқилх,
Татармаҳалла, Татартўни, Тоти, Томкент, Тегана, Телов,
Тигриқ, Тиловат, Телимши, Тўғали, Тўқбой, Тўқмон, Тўқсоба,
Тўтар, Тўрбат, Тўржиболо, Тўрж, Тўрхўтон, Тўлқора, Тўжа,

Тулангит, Тулқичи, Тумор, Тунар, Туркиюён, Турковул, Туркон,
Турман, Турманювул, Турравон, Туртогайни, Туртопта,
Туртайгир, Туьгли, Туьчи, Тудамали, Узун, Уйгур, Уйшин,
Уйшун, Уйсун, Ултарма, Унеут, Урганжи, Урганжибоз,
Ургажтён, Урганжлар, Урганжхона, Учуйли Уювли, Уяли,
Уяс, Халач, Хидирчи, Хитой, Хитаноз, Хофа, Хофар, Чюгли,
Чаватай, Чақар, Чақмоқли, Чанакюзок, Чалақарға, Чолмангит,
Чолсуьуит, Чангароқчи, Чандир, Чандирқиеп, Чатарашли,
Чистатой, Чилжисуит, Чимбой, Чимбойлик, Чиноз, Чиркой,
Чирқирюуқ, Чиболончи, Чубар, Чубат, Чуваланчи, Чувалачи,
Чувиллоқ, Чувит, Чўлгилар, Чўмбоғиш, Чўмишли, Чўмчўқлий,
Чўнбоғиш, Чўнтак, Чўют, Шагаз, Шагалон, Шагазқалға,
Шагаллар, Шейхлар, Ширин, Ширинлар, Ширинтепа, Шихлар,
Шуйит, Шилжисуит, Елотон, Юзлар, Юзқилх, Юзия, Ямбароқ,
Ҳимювул, Ҳрис, Ҳрисқазган, Ҳрисқилх, Ҳтарчи, Ҳювли,
Қозоқ, Қозойқчи, Қайирма, Қайчили, Қайишли, Қалғуқ, Қалмоқ,
Қалмоқон, Қалмоқлар, Қалмиқ, Қангли, Қанди, Қандекли,
Қанжизали, Қатагон, Қашқар, Қора, Қораабдал, Қорабоғиш,
Қоработир, Қорабўйини, Қомбўра, Қолмангит, Қолмиришкор,
Қорақалпоқ, Қорақалпоқчи, Қорақалтақ, Қорақасмоқ,
Қолқитой, Қолкесак, Қоракурсоқ, Қоракўса, Қоракутчи,
Қоракўчи, Қорамурча, Қоракўчиқоқ, Қорамангит, Қоракўшлоқ,
Қорамўйини, Қоммурт, Қоранайман, Қорайитювул, Қорачи,
Қорачиқоқ, Қорасадок, Қорасоқол, Қорасийроқ, Қоратери,
Қоратўйли, Қолтўхум, Қоракони, Қоракитой, Қорача,
Қоракитоқ, Қаргалар, Қаргатепа, Қорлиқ, Қармиш, Қарсоқли,
Қатагон, Қовчин, Қашгар, Қаштамғали, Қилчоқ, Қийқим,
Қирғиз, Қирғизювул, Қирғизқўрган, Қирағилар, Қирғизмаҳалла,
Қирсадоқ, Қитой, Қийли, Қийлини, Қийт, Қийтон, Қийтовул,
Қўқонли, Қўлобели, Қўштарнағали, Қува, Қувондиқ, Қўёа, Қўзай,
Қўтмачча, Қулар, Қўнғирот, Қўнғиротювул, Қурайиш, Қуралас,
Қурама, Қурезон, Қўтчи, Қўштамғали, Қўшчи, Қўендўлоқли,
Қўилёвқ, Қирқ, Қирқювул, Қирққилх, Қирқлар, Қишлиқ, Қийт,
Ғалча, Ғулба, Мазкур номларнинг анчагина қисми Фарғона
водийси топонимлари орасида такрорланади.

Фаргона вилояти ойконимлари орасида этнонимлар сони бошқа вилоятларга нисбатан кўп эмас, уларнинг умумий сони 200 дан ортмайди.

Хар қандай этнонимнинг ўз маъноси бор. Бу номларнинг тарихи узун бўлиб, улар этимологияси ҳақда гапириш алоҳида мавзудир. Шунинг хисобга олиб этноойконимлар этимологиясига фақатгина топонимик лугага изоҳ берилди. Бу ҳақда батафсил маълумот олишни хоҳловчилар учун С.Қораев (2006) ва С.Губаева (1973) асарларини тавсия этиш мумкин.

АНТРОПОЙКОНИМЛАР

Кишиларнинг исмлари, лақаблари, тахаллуслари ва фамилияларидан ясалган жой номлари антропоойконимлар деб юритилади. Кейинги йилларда вилоятда кўча, маҳалла ва кишлоқларга ном беришда кишиларнинг исмларини кўйиш ёки комиссияга тақдим этиш ҳоллари кўп учраб туради. Шунинг хисобга олиб мазкур мавзуда иккита фикрни айтиб кўйишни лозим топдик.

Биринчидан, юқорида таъкидланганидак Ислом дини одалтига кўра жойларга ном беришда кишиларнинг исмларидан фойдаланиш у қадар қувватланмаган. Шарқда яшаган улуг алломаларнинг исмларини дунё харитасида учрамаслиги ушбу фикрни тасдиқлайди. Кейинчалик сўлим гўшаларга азиз-авлиёлар, ислом дини намойндаларини исмлари кўйила бошлади. Бундай ном бир томондан ўша масканга зиёратчилар оқимини кўпайтириб, иқтисодий жиҳатдан наф кўрилишига сабаб бўлса, бошқа томондан шу маскан табиатини экологик жиҳатдан сақлашга ёрдам берувчи диний-ҳуқуқий химоя воситаси сифатида ишлатилган.

Иккинчидан, республиканинг амалдаги қонунлари бўйича объектларга кишиларнинг исмини беришга алоҳида ҳолларда рухсат берилди. Маҳаллалар, кўчалар, майдонлар, хиёбонлар, боғлар ва аҳоли пунктларининг бошқа таркибий қисмларига, корхоналар, муассасалар, ташкилотларга, физик-жўғрофий, геологик, табиати муҳофаза этиладиган ва бошқа объектларга

давлат, жамоат арбобларининг, сиёсий арбобларнинг, Ваган химоячилари, меҳнат қаҳрамонлари, фан, маданият арбоблари ва бошқа хизмат кўрсатган одамларнинг номини бериш фақат уларнинг вафотидан сўнг амалга оширилиши мумкин эканлиги белгилаб қўйилган.

Юқоридагиларни эътиборга олиб маҳаллалар, кўчалар, майдонлар, хиёбонлар, боғлар ва аҳоли масканларининг бошқа таркибий қисмларига ном беришда имкон борича жойининг иқтисодий ва табиий-тарихий хусусиятларини ўзида акс эттирган номларни кўйиш мақсадга мувофиқ эканлигини унутмаслик зарур.

Антропоойконимларнинг вужудга келиши жамятда синфларнинг пайдо бўлиши, қўлдорлик тузуми даяридан бошланган. Хусусий мулкчиликка асосланган феодализм даярига келиб ҳудуднинг асосий фарқловчи белгиси сифатида унинг қимга қарашли эканлиги, эгаси олинган. Нагигажада, қатта ҳудудлар, қишлоқ ва маҳаллаларга йирик феодаллар, уруғ ва жамоа бошлиқлари, маҳаллий ҳукмдорлар номи берилган. Бу ҳолат XX асрнинг бошларига қадар давом этган бўлса, ҳозирда маҳаллалар, кўчалар, майдонлар, хиёбонлар, боғлар ва аҳоли пунктларининг бошқа таркибий қисмларига, корхоналар, муассасалар, ташкилотларга, физик-жўғрофий, геологик, табиати муҳофаза этиладиган ва бошқа объектларга давлат, жамоат арбобларнинг, сиёсий арбобларнинг, ваган химоячилари, меҳнат қаҳрамонлари, фан, маданият арбоблари ва бошқа хизмат кўрсатган одамларнинг номини бериш орқали антропоойконимларнинг қатта қатлами яратилмоқда.

Антропоойконимларни пайдо бўлиш хусусиятларига кўра таснифлаш топонимикада С.Қораев (2006), Н.Охунов (1983) каби олимлар томонидан амалга оширилган.

Н.Охунов (1983; 2005) Республика миқёсида тўпланган фактик материаллар асосида киши атоқли отларининг жой номига айланишининг 8 та усулини ажратди. Бу усулларнинг аксариятида фактик материаллар Фаргона вилоятидан олинганлиги учун улардан ушбу ўқув қўлланмасида фойдаланиш мумкин.

1. Киши исми ҳеч қандай кўшимчасиз жой номига айланмаган ҳолат Масалан, *Собиржон*, *Бекмурод*, *Бакыр* (Учкўприк тумани), *Ислам Сулаймон* (Узбекистон тумани), *Наби*, *Қимсан* (Бешарик), *Салим*, *Рузиқул*, *Тўрақул* (Қува тумани), *Тангриқул*, *Расиматулло*, *Шоғулат* (Данғара тумани), *Борот*, *Нодирмат* (Охунбобоев тумани), *Мирфозил* (Олтиариқ тумани) ва бошқалар.

2. Киши исми ва унга қўшилиб қўлланган титул номидан иборат ойқонимлар: *Авалбек*, *Бекбўтабек*, *Бекмурод*, *Бобобек*, *Бобобектор*, *Бобобойбек*, *Давронбек*, *Жонбек*, *Ойбек*, *Рисзулбек*, *Улугбек*, *Ўрмонбек*, *Ҳожибек*, *Шоимбек*, *Маппагон*, *Мирзо*, *Мирзобек*, *Ботирхўжа*, *Ҳўжа Ахмад Вали*, *Авазбой*, *Орифбой*, *Ботирбой*, *Бойбўта*, *Жумабой*, *Мелибой*, *Тўлабой*, *Тошбой*, *Узоқбой*, *Ўринбой*, *Қўқонбой*, *Қулибек* каби.

3. Киши исми ва лақаби асосида шаклланган ойқонимлар: *Каримдевона*, *Девонабува*, *Холдевона*, *Муродқўса*, *Қўсақшилоқ*, *Ҳасанқора*, *Қурбонқашқар* ва бошқалар.

4. Киши исми ва амал номи билан ифодаланган ойқонимлар. Ўтмишда мансаб номлари кўпинча амал эгасининг номига қўшилиб айтилар эди. Масалан, *Қурбонжон додоқ*, *Додоқ*, *Бобожон понсод*, *Донсодтўли* каби.

5. Киши исми билан географик терминнинг бирикуви орқали ясалган ойқонимлар. Бу гурпуга мансуб бўлган антропоойқонимлар шахс номларига асосан кишлоқ, маҳалла, кўрғон, кўрғонча, гузар, овул, тепа, жар, кент, дашт, чўл, орол, равот, майдон сингари терминларни қўшиш орқали ифода қилинган: *Ҳайитқишлоқ*, *Султонқишлоқ*, *Ризамҳалла*, *Пўлаткўрғон*, *Юсуфқўрғонча*, *Ҳасанкўрғонча*, *Бегимжонтепа*, *Ҳошимдашт* *Дашт* *Ҳасан*, *Дашт* *Ҷўлтон* қабилар.

6. Киши исми билан чек сўзининг бирикувидан тузилган ойқонимлар, асосан Фарғона водийси ҳудудида кўп учрайди. Чек дейилганда кўпинча кимгадир қарашли хусусий ерлар тупунилган. Бу хил хусусий ерларда ташкил топган кишлоқ, маҳаллалар кейинчалик ҳам чек компоненти билан юритилган. Чек атамаси билан боғлиқ номлардан *Ахмадхўжачек*, *Бобочек*, *Насриддинчек*, *Исмойилчек*, *Мағмурдчек*, *Усмончек*, *Дўснатчек*,

Жумабойчек, *Чекмирзабод*, *Чексарой*, *Чекшириф*, *Чекийўра*, *Чекобод*, *Чекжўрабек* каби кишлоқлар Фарғона вилоятида учрайди.

7. Киши исмига «обод» аффиксидини қўшиш орқали ясалган ойқонимларга *Азимобод*, *Бекмирзабод*, *Ғаниобод*, *Зафаробод*, *Исламобод*, *Йўлдошобод*, *Матқўлобод*, *Мирзабод*, *Сатторобод*, *Саломжонобод*, *Усмонобод*, *Хайдаробод*, *Қайқубод* каби кишлоқ ва маҳалла номлари мисол бўлади.

8. Киши исмига «бобо», «ота», «азиз» сўзларидан бирининг қўшилиши асосида вужудга келган ойқонимлар: *Боботархон*, *Бобовасий*, *Бобокалон*, *Гарбобо*, *Каримбобо*, *Фозилбобо*, *Кулбобо*, *Алтиазарота*, *Кукпўнлиота*, *Мустофақулата*, *Оқота*, *Ҳожията*, *Хизирота*, *Ялонғочота*, *Азизтепа*, *Сўфизизлар*, *Саткаказиз* ва бошқалар. Бу номлаги антропоойқонимларнинг ўша жой табиғатини муҳофаза қилиш ва ундан оқилона фойдаланиш соҳасидаги диний - илоҳий вазифаси ҳақда алоҳида тўхталиб ўтиш лозим. Бундай топонимларнинг экотопонимик функциясини пухта ўрганиш ва таҳлил этиш зарур.

Бутунги кунда маҳаллалар, кўчалар, майдонлар, хиёбонлар, боғлар ва аҳоли пунктларининг бошқа таркибий қисмларига, қорхоналар, муассасалар, ташкилотларга, физик-жўтрофий, геологик, табиати муҳофаза этилдиган ва бошқа объектларни кишилар исми билан аташга энг зарур ҳоллардагина рухсат бериш мақсадга мувофиқ. Бу билан жой номларининг кўп марта, такрор ўзгартрилишини олди олинади.

ИҚТИСОДИЙ-ИЖТИМОЙ ТУРМУШНИ АКС ЭТТИРУВЧИ ОЙКОНИМЛАР

Аҳоли масканларини номланишида халқнинг иқтисодий турмуш тарзи - шугулланувчи касб-кори, хўжалик фаолияти муҳим омил бўлиб ҳисобланади.

Қадимда хунарамандчилик билан боғлиқ бўлган жой номлари кўпроқ маҳаллаларга берилган бўлиб, вилоят кишлок ва шаҳарларида *Астарбоф, Бахмалбоф, Бузачи, Бўйрабоф, Дегрез, Йўрмадўз, Кулалон, Кўнчилик, Парташабоф, Пичоқчи, Пустиноўз, Тандирчи, Усталар, Қамчинбоф* каби жой номлари қайд этилади.

Кишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши билан боғлиқ бўлган *Дехқонобод, Доимобод, Мехнатобод, Пахтакор, Пахтачи, Пахтақайнар, Пахтачун, Пиёзчилик, Пиллакор, Ғаллакор, Бодомзор, Бехизор* каби кишлоклар мавжуд. Вилоятда қайта ишловчи маҳаллий ишлаб чиқариш корхонаси номи билан боғлиқ бўлган *Тегирмонбози, Қўштегирмон, Тўтжувоз, Сувжувоз, Ёғжувоз, Хумдон* каби кишлоклар бор.

Ўзбекистонда кишиларнинг иқтисодий турмушида савдонинг аҳамияти юқори бўлган. Савдо мазкур худуднинг гуллаб яшнашига таъсир ўтказган. Шунинг учун "бозор" ибораси топонимлар таркибига кўп тарқалган. Фарғона вилоятидаги топонимлар орасида *Бозор, Бозорайнан, Ғалабаққоқлик, Ёғбозори, Сарибозорча, Устабозор, Янгибозор* кишлоклар номи савдога нисбат бериб кўйилган.

Аҳоли масканлари орасида кишиларнинг мулкий даражасини (бой), жамиятдаги мавқеини, табақасини (бек, хўжа, дарвеш, эшон, пир, мулла, сўфи) билдирувчи сўзлар билан ясалган жой номлари ҳам анчагина ташкил этади. Бу ҳақда қўлланمانинг антропонимлар бўлимидан ва топонимик лугатдан батафсил маълумот олиш мумкин.

ЖОЙЛАРГА НОМ БЕРИШ ВА ҚАЙТА НОМЛАШНИНГ ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ҲАҚДА

Республикамиз мустақилликка эришгандан сўнг бошқа соҳаларда бўлгани каби ушбу соҳада ҳам ўз миллатимиз, мустақил давлатимиз манфаатлари нуктаи-назаридан келиб чиқиб туб ўзгаришлар амалга оширилди. Фарғона вилоятида ҳам кўплаб жой номлари ўз халқимиз, миллатимиз манфаатлари нуктаи назаридан келиб чиқиб ўзгартирилди. Уларни илмий асосда ўрганиш, маъносини аниқлаш, топонимик хариталарни тузиш, такрорий (адаш) номлар пайдо бўлишига йўл қўймастик, тўғри ёзиш, кўрсаткичлар билан таъминлаш, келажак авлодлар учун асраб қолишга қаратилган миллий топонимик сўбат юритила бошланди. Мазкур сўбат тамойилларидан келиб чиқадиган вазифаларни мукамал бажариш кўп жиҳатдан вилоят ва туманларда тузилган топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи комиссия фаолиятига боғлиқ. Бу комиссия фаолиятини тўғри ташкил этишда шу соҳадаги қонунлар ва бошқа ҳуқуқий ҳужжатларни аҳамияти катта. Шунинг учун қўлланмада "Ўзбекистон Республикасида маъмурий-худудий тузилиш, топонимик объектларга ном бериш ва номларини ўзгартириш масалаларини ҳал этиш тартиби тўғрисида"ги, 1996 йил 30 августда қабул қилинган (№276-1 сонли) қонуни, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 11 август 2004 йилда қабул қилинган "Ўзбекистон Республикасидаги маъмурий-худудий бирликлар, аҳоли пунктлари, ташкилотларга ва бошқа топонимик объектларга ном бериш ишларини тартибга солиш тўғрисида"ги №383 Қарори ҳамда Ўзбекистон Республикасидаги топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи Республика комиссияси мажлисининг 2006 йил 13 декабрдаги ва 2009 йил 14 апрелдаги мажлислари баёни берилмоқда.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА
МАЪМУРИЙ-ХУДУДИЙ ТУЗИЛИШ, ТОПОНИМИК
ОБЪЕКТЛАРГА НОМ БЕРИШ ВА УЛАРНИНГ
НОМЛАРИНИ ЎЗГАРТИРИШ МАСАЛАЛАРИНИ
ҲАЛ ЭТИШ ТАРТИБИ ТЎҒРИСИДА

Ушбу Қонун вилоятлар, туманлар, шаҳарлар, шаҳарчалар, кишлоқлар, овулларни тузиш, тугатиш, уларнинг чегараларини ўзгартириш, маъмурий марказларни кўчириш ҳамда аҳоли пунктларини шахар, шаҳарчалар туркумига ўтказиш, маъмурий-худудий birlikлар, аҳоли пунктлари ва уларнинг тарихий қисмларига, шунингдек қорхоналар, муассасалар, ташкилотлар, физик-жўғрофий, геологик ва бошқа объектларга ном бериш ва уларнинг номини ўзгартириш тартибини белгилайди.

I. ВИЛОЯТЛАР, ТУМАНЛАР, ҚИШЛОҚЛАР,
ОВУЛЛАРНИ ТУЗИШ ВА ТУГАТИШ

1-модда.

Вилоятларни тузиш ва тугатиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг тақлифига мувофиқ Олий Мажлис томонидан амалга оширилади.

2-модда

Туманларни тузиш ва тугатиш тегишли вилоят ва Тошкент шаҳри ҳокимларининг илтимосномасига асосан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг тақлифига мувофиқ Олий Мажлис томонидан амалга оширилади.

Қорақалпоғистон Республикасида туманларни тузиш ва тугатиш Қорақалпоғистон Республикаси ҳукуматининг тақлифига мувофиқ Жўқорги Кенгес томонидан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг розилиги билан амалга оширилади (Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, 69-модда).

3-модда

Қишлоқлар, овулларни тузиш ва тугатиш тегишли туман ҳокимларининг илтимосномасига асосан халқ депутатлари вилоят Кенгашлари томонидан, Қорақалпоғистон Республикасида эса-Жўқорги Кенгес томонидан амалга оширилади.

II. ҚОРАҚАЛПОғИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ, ВИЛОЯТЛАР,
ТУМАНЛАР, ҚИШЛОҚЛАР, ОВУЛЛАРНИНГ
ЧЕГАРАЛАРИНИ ЎЗГАРТИРИШ

4-модда

Қорақалпоғистон Республикасининг чегараси фақат унинг розилиги билан Жўқорги Кенгес қарорига асосан Олий Мажлис томонидан ўзгартирилиши мумкин.

5-модда

Вилоятлар ва туманларнинг чегараларини ўзгартириш тегишли вилоятлар, Тошкент шаҳри ҳокимларининг илтимосномасига асосан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг тақлифига мувофиқ Олий Мажлис томонидан амалга оширилади.

Қорақалпоғистон Республикасида туманларнинг чегараларини ўзгартириш тегишли туман ҳокимларининг илтимосномасига асосан Қорақалпоғистон Республикаси ҳукуматининг тақлифига мувофиқ Жўқорги Кенгес томонидан амалга оширилади.

6-модда

Қишлоқлар ва овуллар чегарасини ўзгартириш, аҳоли пунктларини бирлаштириш тегишли туман ҳокимларининг илтимосномасига асосан халқ депутатлари вилоят Кенгашлари томонидан, Қорақалпоғистон Республикасида эса - Жўқорги Кенгес томонидан амалга оширилади.

III. ҚОРАҚАЛПОғИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ, ВИЛОЯТЛАР,
ТУМАНЛАР, ҚИШЛОҚЛАР, ОВУЛЛАРНИНГ МАЪМУРИЙ
МАРКАЗЛАРИНИ БЕЛГИЛАШ ВА КЎЧИРИШ

7-модда

Қорақалпоғистон Республикасининг пойтахтини белгилаш ва кўчириш Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг розилиги билан Жўқорги Кенгес томонидан амалга оширилади.

Вилоятларнинг маъмурий марказларини белгилаш ва кўчириш тегишли вилоят ҳокимларининг илтимосномасига асосан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг тақлифига мувофиқ Олий Мажлис томонидан амалга оширилади.

9-модда

Туманлар, кишлоқлар, сувларнинг маъмурий марказларини белгилаш ва кўчириш тегишли туман ҳокимларининг илтимосномасига асосан халқ депутатлари вилоят Кенгашлари томонидан, Қорақалпоғистон Республикасида эса - Жўкорғи Кенгес томонидан амалга оширилади.

IV. ШАҲАРЛАР БЎЙСУНУВИНИ ЎЗГАРТИРИШ ВА АҲОЛИ ПУНКТЛАРИНИ ШАҲАР, ШАҲАРЧАЛАР ТУРКУМИГА КИРИТИШ

10-модда

Республика (Қорақалпоғистон Республикасида), вилоят бўйсунувидаги шаҳарлар туркумига, қанда тарихида, қанда ўттиз минг аҳолиси бўлган, муҳим маъмурий аҳамият касб этадиган, истикболли, иқтисодий ва маданий марказлар деб ҳисобланган шаҳарлар киритилиши мумкин.

Шаҳарларни вилоят бўйсунувидаги шаҳарлар туркумига киритиш, уларни қайта тузиш тегишли вилоят ҳокимларининг илтимосномасига асосан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг тақлифига мувофиқ Олий Мажлис томонидан амалга оширилади.

Шаҳарларни республика (Қорақалпоғистон Республикасида) бўйсунувидаги шаҳарлар туркумига киритиш, уларни қайта тузиш Қорақалпоғистон Республикаси ҳукуматининг тақлифига мувофиқ Жўкорғи Кенгес томонидан амалга оширилади.

11-модда

Туман бўйсунувидаги шаҳарлар туркумига, қанда тарихида, қанда етти минг аҳолиси бўлган, саноат корхоналари ва ривожланган инфраструктураси мавжуд шаҳарчалар, аҳоли пунктлари киритилиши мумкин.

Шаҳарчаларни, аҳоли пунктларини туман бўйсунувидаги шаҳарлар туркумига киритиш, уларни қайта тузиш тегишли вилоят ҳокимларининг илтимосномасига асосан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг тақлифига мувофиқ Олий Мажлис томонидан, Қорақалпоғистон Республикасида эса тегишли туман ҳокимларининг илтимосномасига асосан Қорақалпоғистон Республикаси ҳукуматининг тақлифига мувофиқ Жўкорғи Кенгес томонидан амалга оширилади.

12-модда

Шаҳарчалар туркумига саноат корхоналари, қурилишлар, темир йўл станциялари ва бошқа муҳим объектлар яқинида жойлашган ҳамда қанда тарихида қанда икки минг аҳолиси бўлган аҳоли пунктлари киритилиши мумкин.

Аҳоли пунктларини шаҳарчалар туркумига киритиш тегишли туман ҳокимларининг илтимосномасига асосан Қорақалпоғистон Республикаси Жўкорғи Кенгеси, халқ депутатлари вилоят Кенгашлари томонидан амалга оширилади.

V. ШАҲАРЛАР, ШАҲАРЧАЛАРНИНГ ЧЕГАРАЛАРИНИ БЕЛГИЛАШ ВА КЕНГАЙТИРИШ

13-модда

Шаҳарларнинг чегараларини белгилаш ва кенгайтириш тегишли вилоят, Тошкент шаҳри ҳокимларининг илтимосномасига асосан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг тақлифига мувофиқ Олий Мажлис томонидан амалга оширилади.

Қорақалпоғистон Республикасида шаҳарларнинг чегараларини белгилаш ва кенгайтириш тегишли туман, шаҳар ҳокимларининг илтимосномасига асосан Қорақалпоғистон Республикаси ҳукуматининг тақлифига мувофиқ Жўкорғи Кенгес томонидан амалга оширилади.

Корхоналар, муассасалар, ташкилотларга тегишли равишда Қорақалпоғистон Республикаси, ушбу вилоят, Тошкент шаҳри ҳудудига жойлашган бошқа объектларга бериб бўлинган номларни бериш, шунингдек тегишли вазирлик, идоранинг бошқа ташкилотларига бериб бўлинган номларни беришга рухсат этилмайди.

1

Х. ФИЗИК-ЖҲҒРОФИЙ, ТАБИАТИ МУХОФАЗА ЭТИЛАДИГАН ОБЪЕКТЛАРГА НОМ БЕРИШ ВА УЛАРНИНГ НОМИНИ ҲАҚИДАГИ ҚОЎШИМЧИ ҚАРАРЛАР

24-модда

Физик-жўгрофий объектларга ном бериш ва уларнинг номини ўзгартириш Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг тақдимномасига мувофиқ Вазирлар Маҳкамаси томонидан амалга оширилади.

25-модда

Геологик объектларга ном бериш ва уларнинг номини ўзгартириш Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитасининг тақдимномасига мувофиқ Вазирлар Маҳкамаси томонидан амалга оширилади.

26-модда

Табиати муҳофаза этилаётган объектларга ном бериш ва уларнинг номини ўзгартириш Ўзбекистон Республикаси Табиғатни муҳофаза қилиш давлат қўмитасининг тақдимномасига мувофиқ Вазирлар Маҳкамаси томонидан амалга оширилади.

27-модда

Монументал санъат асарларига ном бериш, уларга оид тағсўз матнларини тасдиқлаш Қорақалпоғистон Республикаси ҳукумати, вилоятлар, Тошкент шаҳри ҳокимликлари билан келишилган ҳолда Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги томонидан амалга оширилади. (ЎЗР 03.12.2004 й. 714-П-сон Қонуни таҳриридаги модда матни)

Х. АҲОЛИ ПУНКТЛАРИНИНГ ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИГА, ҚОРХОНАЛАР, МУАССАСАЛАР, ТАШКИЛОТЛАР, ФИЗИК-ЖҲҒРОФИЙ, ГЕОЛОГИК ВА БОШҚА ОБЪЕКТЛАРГА ОДАМЛАРНИНГ НОМИНИ БЕРИШ

28-модда

Маҳаллалар, кўчалар, майдонлар, хибонлар, боғлар ва аҳоли пунктларининг бошқа таркибий қисмларига, қорхона, муассасалар, ташкилотларга, физик-жўгрофий, геологик, табиати муҳофаза этиладиган ва бошқа объектларга давлат, жамоат арбобларининг, сиёсий арбобларнинг, Ватан ҳимоячилари, меҳнат қаҳрамонлари, фан, маданият арбоблари ва бошқа хизмат кўрсатган одамларнинг номини бериш фақат уларнинг вафотидан сўнг амалга оширилиши мумкин.

29-модда

Одамларнинг номини бериш тўғрисидаги давлат ҳокимияти органларининг қарорлари Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси белгиллаган тартибда қабул қилинади.

ХI. ЯҚУНИЙ ҚОИДАЛАР

30-модда

Вилоятлар, туманлар, шаҳарлар, шаҳарчалар, кишлоқлар, овулларни тузиш, тугатиш, чегараларини ўзгартириш, маъмурий марказларни кучириш, аҳоли пунктларини шаҳар, шаҳарчалар туркумига ўтказиш, маъмурий-ҳудудий birlikлар ва аҳоли пунктларига ном бериш ва уларнинг номини ўзгартириш ҳақдаги қарорлар Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномасида эълон қилиниши шарт.

Мавжуд аҳоли пунктлари ҳисобининг юритилишини ҳамда янги пайдо бўлганларини рўйхатдан ўтказилишини тегишли равишда Жўкорги Кенгес, вилоят ҳокимликлари таъминлайдилар.

31-модда

Маъмурий-ҳудудий birlikлар, аҳоли пунктлари, бошқа топонимик объектлар номининг ўзгаришига аниқлик киритишни, тегишли объектларга ном бериш ва уларнинг номини ўзгартириш ҳукуқи берилган органлар амалга оширадилар.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И.Каримов
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар
Маҳкамасининг
Қ А Р О Р И 2004 йил 11 август, № 383

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДАГИ МАЪМУРИЙ-ХУДУДИЙ ВИРЛИКЛАР, АХОЛИ ПУНКТЛАРИ, ТАШКИЛОТЛАРГА ВА БОШҚА ТОПОНИМИК ОБЪЕКТЛАРГА НОМ БЕРИШ ИШЛАРИНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ТЎҒРИСИДА

Мамлакатимизда мустақиллик йилларида миллий ўзлиكنи англаш, кадрятларимизни ҳаётга кайтариш, собик коммунистик тузум даврида асоссиз равишда ўзгартириб юборилган кўйлаб қадимий жой номларини тиклаш борасида катта ишлар амалга оширилди ва оширилмоқда.

Шу билан бирга, таъкидлаш керакки, бу муҳим масалада айрим хато ва камчиликларга ҳам йўл қўйилмоқда. Хусусан баъзи жойлардаги топонимик объектларнинг эски тузум ва шўро мафкурасини эслатадиган, халқимиз тарихи ва миллий аъёнларга ёт бўлган номлари ҳамон сақланиб қолмоқда. Аҳоли пунктларининг, кўча майдонларининг тарихий номларини ўзгартириш билан боғлиқ ишларда лоқайдлик, маъсулиятсизлик ҳолатлари ҳам учраб турибди.

Бу борадаги мавжуд камчиликларни бартараф этиш, "Ўзбекистон Республикасида маъмурий ҳудудий тузилиш, топонимик объектларга ном бериш ва уларнинг номларини ўзгартириш масалаларини ҳал этиш тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг ижросини таъминлаш, топонимик объектларга ном бериш ишларини тартибга солиш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимларининг топонимик объектлар номларини тартибга солиш борасидаги ишлари талаб даражасида эмаслиги кўрсатиб ўтилсин.

2. Ўзбекистон Республикасидаги топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи Республика комиссиясининг таркиби 1-иловага, ушбу комиссия тўғрисидаги Низом 2-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

3. Республика комиссиясининг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат этиб белгилансин:

Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги табиий-жуғрофий ва бошқа топонимик объектларга ном бериш ҳамда илгари берилган номларни ўзгартириш ишларини тартибга солиш, халқимизнинг қадимий ўтмиши ва кадрятлари билан боғлиқ жойларнинг тарихий номларини муҳофаза этиш, уларнинг асоссиз равишда ўзгартирилишининг олдини олиш; жой ва объектларнинг тарихий-миллий аъёнларимизга, миллий тафаккур ва маънавиятимизга ёт бўлган номларини ўзгартириш;

янги қўйилаётган жой номлари ўзбек тили топонимия қондаларига, миллий истиқлол ғояси талабларига мос бўлишини таъминлаш;

жойларга ном беришда маҳаллийчилик, таниш-билишчилик, мансабни суистеъмол қилиш ҳолатларига йўл қўймаслик.

4. Республика комиссиясига бир ой мuddатда белгиланган талаблар асосида топонимик объектларнинг номларини ўзгартириш ва тартибга солишга оид тавсияларни ишлаб чиқиш ва жойларга юбориш вазифаси топширилсин.

5. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши Раиси ҳузурида топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштириш бўйича махсус комиссия ташкил этилсин. Мазкур комиссияга Қорақалпоғистон Республикаси ҳудудидаги топонимик объектларга ном бериш масалаларини ҳал қилиш ҳукуки берилсин.

6. Вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимларининг ҳузурида топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи ҳудудий комиссиялар ташкил этилсин. Мазкур комиссияларнинг таркибига тарихчи ва тилшунос олимлар, ҳуқуқшунослар, тегишли мутахассислар, жамоатчилик ва маҳаллий бошқарув идораларининг вакиллари киритилсин.

7. Белгиланган қўйилсинки, маҳаллий ҳокимият органларининг (Қорақалпоғистон Республикасидан ташқари) объектларга кишиларнинг номини бериш ҳақидаги тақлифлар

Ўзбекистон Республикасидаги топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи Республика комиссияси томонидан кўриб чиқилди ва тасдиқланади.

8. Видеотлар ва Тошкент шаҳар ҳокимлари хузурида ташкил этилган ҳудудий комиссияларга 2004 йилнинг охирига қадар шу ҳудудлардаги топонимик объектлар номларини қайта кўриб чиқиш, эски тузум давридан сакланиб қолган, халқимиз тарихи ва анъаналари билан боғлиқ бўлмаган жой номларини ўзгартириш юзасидан Республика комиссиясига таклифлар киритиш вазифаси топширилсин.

9. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзбекистон Республикасидаги маъмурий-ҳудудий бирликлар, аҳоли пунктлари, ташкилотлар ва бошқа топонимик объектларнинг номларини тартибга солиш тўғрисида" 1996 йил 31 майдаги 203-сон қарорининг 2-банди ва 5-бандининг иккинчи ҳатбоши ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

10. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари А.Азизхўжаев зиммасига юклатилсин.

ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ РАИСИ И.КАРИМОВ.

1-ИЛОВА

Ўзбекистон Республикасидаги топонимик объектларга
ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи Республика
комиссиясининг

ТАРК ИБИ

Мирзиёев Ш.	– Ўзбекистон Республикаси Бош вазири, комиссия раиси
Азизхўжаев А.	– Ўзбекистон Республикаси, Бош вазирининг ўринбосари, комиссия раиси ўринбосари
Султонов Х.	– Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳат- чиси (келишув бўйича)
Мусурмонова О.	– Олий Мажлиснинг Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари кўмитаси раисининг ўринбосари (келишув бўйича)
Қўчқоров Р.	– Ўзбекистон Республика- сининг Вазирлар Маҳкамасининг етақчи мутахассиси, комиссия котиби
Абдуллаев И.	– Адлия вазирининг ўринбо- сари
Мирзаев Т.	– Фанлар академиясининг вице-президенти
Махмудов Н.	– "Ўзтелерадио" компанияси раисининг биринчи ўринбосари
Орипов А.	– Езувчилар уюшмаси раиси
Аъзамов Қ.	– Республика "Маънавият ва маърифат" Кенгашининг масъул котиби

Хасанов С.

– “Маҳалла” жамғармаси
раёсиёнинг ўринбосари

Бегматов Э.

– Фанлар академиясининг
Алишер Навоий номидаги Тил ва
адабиёт институти бўлим бошлиғи

Комилов Н.

– Давлат ва жамият
курулиши академияси кафедра
мудир

Омонов О.

– “Нуруний”
жамғармасининг бўлим бошлиғи

Дўстмухамедов

– Ўзбекистон журналистлари
ижодий уюшмаси раёсиёнинг
ўринбосари

Х.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши
раёсиёнинг, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимларининг
ўринбосарлари¹.

2-ИЛОВА

Ўзбекистон Республикасидаги топонимик объектларга
ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи Республика
комиссияси тўғрисида

НИЗОМ

1. Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги табиий-
жугрофий бошқа топонимик объектларга ном бериш ҳамда
илгари берилган номларни ўзгартириш ишларини тартибга
солиш;
халқимизнинг қадимий ўтмиши ва қадриятлари билан
боғлиқ жойларнинг тарихий номларини муҳофаза этиш,
уларнинг асосиз равишда ўзгартирилишини олдини олиш;
жой ва объектларнинг тарихий-миллий аъёнларимизга,
миллий тафаккур ва маънавиятимизга ёт бўлган номларини
ўзгартириш;

янги қўйилаётган жой номлари ўзбек тили топонимия
қондаларига, миллий истиклол ғояси талабларига мос бўлишини
таъминлаш;

жойларга ном беришда маҳаллийчилик, таниш-
билишчилик, мансабни суйистемол қилиш ҳолатларига йўл
қўймаслик-Ўзбекистон Республикасидаги топонимик
объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи
Республика комиссиясининг (кейинги ўринларда матнда
Комиссия деб юритилади) асосий вазифаларидандир.

2. Комиссия ўз фаолиятида Ўзбекистон
Республикаси Конституциясига ва қонуналарига, Ўзбекистон
Республикаси Олий Мажлисининг қарорларига ва бошқа
ҳужжатларига, Ўзбекистон Республикаси Президентининг
фармонлари, қарорлари ва фармойишларига, Ўзбекистон

¹Эътибор. Комиссия аъзолари бошқа ишга ўтганда, унинг таркибига
мазкур лавозимга янгидан тайинланган шахслар киритилади.

Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишларига, шунингдек, ушбу Низомга амал қилади.

3. Комиссия ўзига юклатилган вазифаларга мувофиқ:

ном кўйиш таклифини киритган ташкилотлардан топонимик объектларни тавсифловчи барча зарур ҳужжатларни талаб қилиб олади;

хизмат кўрсатган одамларнинг хотираларини абадийлаштириш масалалари бўйича тегишли ҳокимият органларига тавсиялар беради, зарур бўлган ҳолларда вақтинчалик экспертлар гуруҳини туздан;

ўз ваколатига кирувчи масалалар бўйича барча даражадаги ижроия ҳокимият ва тегишли бошқарув идоралари раҳбарларининг ҳисоботларини эшитиб боради.

4. Комиссия топонимик объектларга ном бериш ва илгари қўйилган номларни ўзгартириш ҳақда Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳокимларининг, вазириклар ва идораларнинг таклифларини тарихчилар, тилшунослар, меъморлар ва бошқа соҳа мутахассисларини бу ишга жалб қилган ҳолда кўриб чиқади. Комиссия ўз ҳулосаларини белгиланган тартибда таклиф киритган ташкилотларга, мамлакат аҳамиятига молик объектлар бўйича эса Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига маълум қилади.

5. Комиссия ном бериш ҳақдаги таклифларни кўриб чиқишда: халқнинг тарихий-миллий аъёналари, ҳис-туйғулари, ахлоқий кадриятларини ва аҳолининг истакларини ҳисобга олади ҳамда бунда умумдавлат манфаатларидан келиб чиқади;

берилмаётган янги номнинг ўзбек топонимия талаблари ва тил қонуниятларига зид келмаслигини инобатга олади;

давлат ва жамоат ташкилотлари ҳамда меҳнат жамоаларининг мулоҳазаларини ўрганади.

6. Комиссия заруратга қараб ўз мажлисларини ўтказди ва қарорларини баён шаклида расмийлаштиради. Комиссия аъзоларининг яримдан кўли қатнашган комиссия мажлиси қарор қабул қилишга ваколатли ҳисобланади. Қарор қабул қилиниши учун мажлисда қатнашаётган комиссия аъзоларининг қамида учдан икки қисми уни маъқуллаши керак.

Айрим ҳолларда комиссия қарорлари сўров йўли билан расмийлаштирилиши мумкин.

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASIDA GI TOПOНИМИК OBJEKTЛАРГА NOM BEPИШ MASALALARINI MUVOFIQLASHТИРУВЧИ RESPUBLIKA KOMISSIЯSI MAJLISINING

BA Ё NI

2006 йил 13 декабрь Тошкент шаҳри.

Раислик қилувчи:

Ш.М.Мирзиёев – Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири

Қатнашдилар:

комиссия аъзолари, вилоят ҳокимларининг иқтисодиёт ва ижтимоий ривожлантириш масалалари бўйича ўринбосарлари (руйхат асосида)

КУН ТАРТИБИ:

I. Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятларининг топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи худудий комиссиялари фаолияти тўғрисида:

(Ш.Мирзиёев, Р.Қосимов, Х.Дадабоев в.б)

Мутахассислардан иборат ишчи гуруҳ Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятларидаги топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи худудий комиссиялар фаолиятини ўрганадилар.

Комиссия ҳулосаларига кўра, Қашқадарё вилояти ҳокимининг 2005 йил 14 январда х-28/1-сон қарори қабул қилиниб, топонимик объектларга ном бериш масалалари бўйича комиссиянинг янги таркиби тузилган ва унинг низоми тасдиқланган. Комиссия таркибига вилоятдаги таниқли тарихчи

ва филолог олимлар киритилган. Комиссия 2006 йил учун амалий иш режасига эга. Жорий йилда вилоят комиссиясининг тўрт марта йиғилиши ўтказилган.

Сурхондарё вилоятида ҳам ҳокимнинг 2005 йил 13 январдаги 17-сон қарори билан топонимик комиссияси янги таркиби тузилиб, иш бошлаган. Вилоят ва туман комиссиялари ўзининг амалий иш режаларига эга.

Бирок ҳар иккала вилоят топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи ҳудудий комиссияларнинг фаолиятида камчиликлар мавжудлиги ҳам аниқланди. Хусусан, уларнинг иш фаолиятида хотиржамлик, «қўлдан чиқунча, этасига еткунича» ҳабилида ишлашга мойиллик сезилмоқда. Вилоят комиссияларида туман комиссияларининг таклифларига жиддий ёндошмаслик, Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 11 августдаги 383-сон қарорига мувофиқ равишда соҳа мутахассисларини жалб этиб, атрафлича ўрганмаслик оқибатида жой номларини ўзгартиришда муҳкам, мавҳум атамаларга ружу қилиш, айрим буюқ шахслар номларини беш-олти мартагача такроран қўйишни таклиф қилиш каби ҳолатлар учрамоқда.

Муҳокама этилган масала юзасидан Республика комиссияси қарор қилади:

1. Республика комиссияси ишчи гуруҳининг Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятлари топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи ҳудудий комиссиялари фаолияти тўғрисидаги ахбороти маълумот учун қабул қилинсин.

2. Қашқадарё ва Сурхондарё вилояти ҳокимлари бир ҳафта муддатда:

Республика комиссияси мажлисида кўрсатиб ўтилган камчилик ва нуқсонларни бартараф этиш бўйича аниқ чора-тадбирлар ишлаб чиқиб, уларнинг ижросини таъминласин;

Қашқадарё вилоятининг Ғузур тумани, Сурхондарё вилоятининг Музработ ва Ангор туманлари ҳудудий комиссиялари фаолиятини бўшаштириб юборган туман раҳбарларига нисбатан чора кўрсин.

Қашқадарё ва Сурхондарё вилояти ҳокимларининг маънавий-маърифий ишлар бўйича ёрдамчилари ишчи комиссия аниқлаган камчиликларни бартараф этиш учун:

туманлар комиссиялари таркибини қайтадан кўриб чиқиб, жойлардаги мутахассислар, тарихий номларни пухта билдирган билимдон, ташаббускор ўқитувчи ва бошқа зиёлиларни ҳамда кенг жамоатчиликни яқиндан жалб қилиш борасида аниқ амалий таклифлар ишлаб чиқиш;

туманлардаги жой номларини пухта ўрганиб, бунда Республика комиссиясининг тавсияларига қатъий амал қилиш, қайта рўйхатга олиш. Кўчаларга белгиланган тартибда мавжуд намунавий шаклдаги кўрсаткичларни ўрнатиш.

жой номларининг ўзгариши муносабати билан турли нотўғри талқин ва тушунмовчиликларнинг олдини олиш максалда аҳоли ўртасида режали асосида тарғибот ва тушунтириш ишларини олиб бориш;

мазкур жараёнга шахар, туман маънавий тарғибот марказларининг фаолларини, жойлардаги таълим муассасаларининг маънавий маърифий ишлар бўйича маъсулларини кенг жалб этиш ҳамда маҳаллий оммавий-ахборот воситаларидан самарали фойдаланиш;

маҳаллий газета ва журналларда, вилоят телерадио каналларида «жой номларини биласизми?», «Номимиз - кўркимиз» каби мавзуларда махсус маърифий руқнлар ташкил этиш;

ҳудудлардаги жой номлари ҳақда зарур маълумотларни берувчи маърифий йўсиндаги кичик ҳажмли нашрларни имконият даражасида амалга ошириш;

ҳудудий комиссиялар расмий ҳужжатларини тартибга келтириш;

ҳудудий комиссиялар фаолиятини мунтазам равишда назоратга олиш чораларини кўреин.

Амалга оширилган барча ишлар юзасидан Республика комиссиясига бир ой муддатда ахборот киритилсин.

3. Вилоятлар ва Тошкент шахар ҳокимлари жой номларини қўйиш ва ўзгартириш бўйича таклифлар таёёрлашда

1-иловада келтирилган «Топонимик объектларга ном бериш комиссияларининг фаолият юритиш тартиби» ва унга доир «Изоҳлар» ни ҳар бир қўйи комиссиялар фаолиятини янгитдан ташкил этиш учун асос сифатида жорий қилинсин ва амалга оширилган чора-тадбирлар бўйича икки ҳафта муддатда Республика комиссиясига ахборот киритилсин.

4. Вилоятлар ва Тошкент шаҳар топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи комиссиялари қошида ишчи гуруҳлар 2-иловага мувофиқ тузилсин. Ишчи гуруҳлар раисларига бир ҳафта муддатда:

худудлардаги ўлкашунос, тарихчи, филолог профессор-ўқитувчилар ва жой номлари тарихини яхши биладиган зиёлилар ҳамда бошқа етакчи мутахассислардан иборат таркибдаги ишчи гуруҳни шакллантириш, бунда ишчи гуруҳ аъзоларининг ҳар бирини вилоятдаги ҳар бир туманга масъул этиб белгилашни назарда тутиш;

ишчи гуруҳларнинг 2007 йилнинг биринчи ярим йиллиги ҳар ойи учун алоҳида иш режасини тузиш ва уни вилоятлар ва Тошкент шаҳар топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи комиссияларга киритиш;

худудлардаги топонимик жой номлари тарихини, уларнинг миллий маънавиятимиз ва мафкурамизга мослигини, топонимларни ўзгартириш ёки янгидан барпо этилган жойларга ном бериш учун киритилган таклифларнинг асосли эканлигини илмий ўрганиш, ўз тавсияларини комиссияга киритиш вазифаси юклатилсин.

5. «Ергеодезкадастр» Давлат кўмитаси, «Давархитектурилиш» кўмитаси топонимик объект сифатида қайд этилиши ва ном берилиши назарда тутилмаган кўчалар бўйича аниқ меъёрларни белгилаш, жой номлари кўрсатиладиган кўрсаткичларнинг намунавий ёзув шакллари, дизайни ҳамда уларни ўрнатиш тартиби бўйича бугунги кун талаблари асосида янгидан таклифлар ишлаб чиқиш, икки ҳафта муддатда Республика комиссиясига киритсин.

6. Миллий гоя ва мафкура илмий-амалий маркази, Республика Маънавият тарғибот маркази «Махалла»

жамғармаси билан биргаликда жой номларини белгилаш билан боғлиқ маънавий-мафкуравий, лисоний мезонларни аниқлаш бўйича тавсия ишлаб чиқиш ва мазкур масалалар билан боғлиқ аҳоли ўртасида режалар асосда кенг тарғибот ишларини олиб бориш юзасидан бир ой муддатда чора-тадбирлар белгилаб, амалга оширсин.

II. Ўзбекистон Республикасидаги топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи Республика комиссиясига тушган таклифлар ҳақида

(Ш.Мирзиёев, Р.Қосимов, А.Жабборов, М.Ҳожиматов ва бошқалар)

Республика комиссиясига вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимлари томонидан жой номларини миллий истиқлол мафқурасига монанд равишда ўзгартириш, жумладан, жойларнинг тарихий номларини тиклаш юзасидан кўплаб таклифлар тушган.

Мазкур таклифларни атрофлича муҳокама этиб, Республика комиссияси қарор қилади:

1. Фарғона вилояти ҳокимлигининг: Марғилон шаҳридаги Увайсий МФЙ дағи:

А.Отажонов кўчасини Катта ҳовли;
И.Ҳолиқов кўчасини Олтин водий;
У.Алиев кўчасини Мехригий;
Қашқир МФЙ дағи;
О.Мирзажонов кўчасини Ораста;
Шолдирама МФЙ дағи;
С.Гошматова кўчасини Мурувват;
Ўрда тағи МФЙ дағи;
Ш.Эшонов кўчасини Заргарлик;
Туяғум МФЙ дағи;
И.Тиллаҳўжасв кўчасини Қажрамон;
Гўравал МФЙ дағи.

К.Ғайбуллаев кўчасини Хунармандлар;
Қ.Мамадалиев кўчасини Сарбон;
Йўрмадўз МФЙ даги;
М.Хасанов кўчасини Мажнунтол;
Тут таги МФЙдаги;
Қ.Мамадалиев кўчасини Саратон;
Охунбобоев кўчасини Сарой;
Янги бог МФЙ даги;
С.Коллонова кўчасини Богтаги;
Пошхоҳжаев кўчасини Ватандош;
Й.Охунбобоев МФЙ даги М.Абдурахмонов кўчасини Салаф;
Ипак йўли МФЙ даги И.Фозилов кўчасини Фидоқор;
Ипакчи МФЙ даги М.Холиков кўчасини Чинор;
Маориф МФЙ даги Улуғбек (такрор) кўчасини Каттахон
номи билан қайта номлаш;
Иттифок МФЙ даги;
Н.Дадабоев кўчасини Пахлавон;
Наврўз МФЙ даги А.Набиев кўчасини Дурдона;
Пичоқчи МФЙ даги О.Пирматов кўчасини Серкўёш номлари
билан қайта номлаш;

2. Анджион вилоятги хокимлигининг
Қорасув шаҳридаги

Академик Бўрибой Аҳмедов МФЙ даги;
Холдор Эсонбоев кўчасини Шаршара;
Омонов кўчасини Гулзор;
Ю.Солиев кўчасини Нуроний;
Уч тегирмон МФЙ даги;
И.Холматов кўчасини Бўстон;
Ахмад Яссавий МФЙ даги;

Холдор Эсонбоев кўчасини Сохил;
Олмазор кўчасини Нилуфар;
Олмазор кўчасини Шодлик;
Алишер Навоий МФЙ даги;

Бобуршоҳ 3-берк кўсачни Дамарик;
Бобуршоҳ 4-берк кўсачни Бирдамлик;
Бобуршоҳ 6-берк кўсачни Янгибозор;
Бобуршоҳ 7-берк кўсачни Ипакчи номи билан қайта номлаш;

Амир Темур МФЙ даги;

янги ташкил этилган кўчага Хунарманд;
янги ташкил этилган кўчага Тешиктош;
янги ташкил этилган кўчага Кўкбулок;
янги ташкил этилган кўчага Бодомзор;
янги ташкил этилган кўчага Чарос;
янги ташкил этилган кўчага Райхон;
янги ташкил этилган кўчага Боғишамол;
Муस्ताқиллик МФЙ даги;

янги ташкил этилган кўчага Барака;
янги ташкил этилган кўчага Хуррият;
янги ташкил этилган кўчага Камолот;
янги ташкил этилган кўчага Марварид;
янги ташкил этилган кўчага Хумо номини бериш;
янги ташкил этилган кўчага МФЙ даги;
Муस्ताқилликнинг 15 йиллиги МФЙ даги;
янги ташкил этилган кўчага Табасум;
янги ташкил этилган кўчага Чаманзор;
янги ташкил этилган кўчага Зий;

янги ташкил этилган кўчага Тинчлик;
янги ташкил этилган кўчага Навбахор номларини бериш
тўғрисидаги таклифларга розилик берилсин.

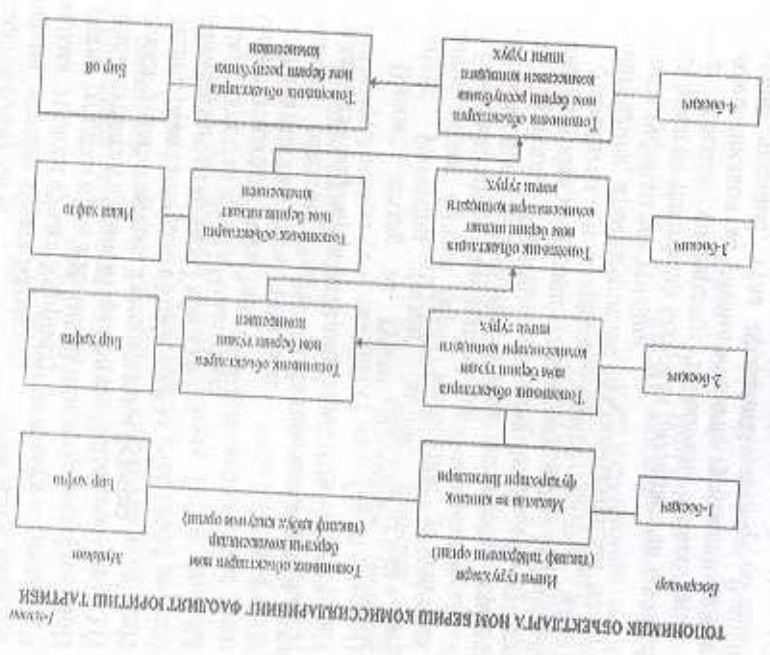
3. Вилоят, шаҳар ва туман хокимлари топонимлар
номларининг ўзгариши билан боғлиқ равишда амалга
оширилиши лозим бўлган барча ишларнинг ўз вақтида ва
сифатли бажарилишини таъминласинлар.

4. Комиссияга киритилган бошқа таклифлар маъмурий-
худудий бирликлар ва бошқа топонимик объектларнинг
номларини тартибга келтириш талабларига жавоб бермаганлиги,
таклиф этилаётган номларнинг илмий-тарихий жиҳатдан
асосланмаганлиги, атамашунослик нуктаи назаридан мавҳум ва
муҳамаллиги туфайли рад этилсин.

Рад этилган таклифлар юқорида билдирилган мулоҳаза ва
таъвиялар асосида жойлардаги топонимик объектларга ном
бериш комиссиялари ва уларнинг ишчи гуруҳлари томонидан
қайта кўриб чиқилиб, тўла асосланган ҳолатда Республика
комиссиясига янгитдан киритилсин.

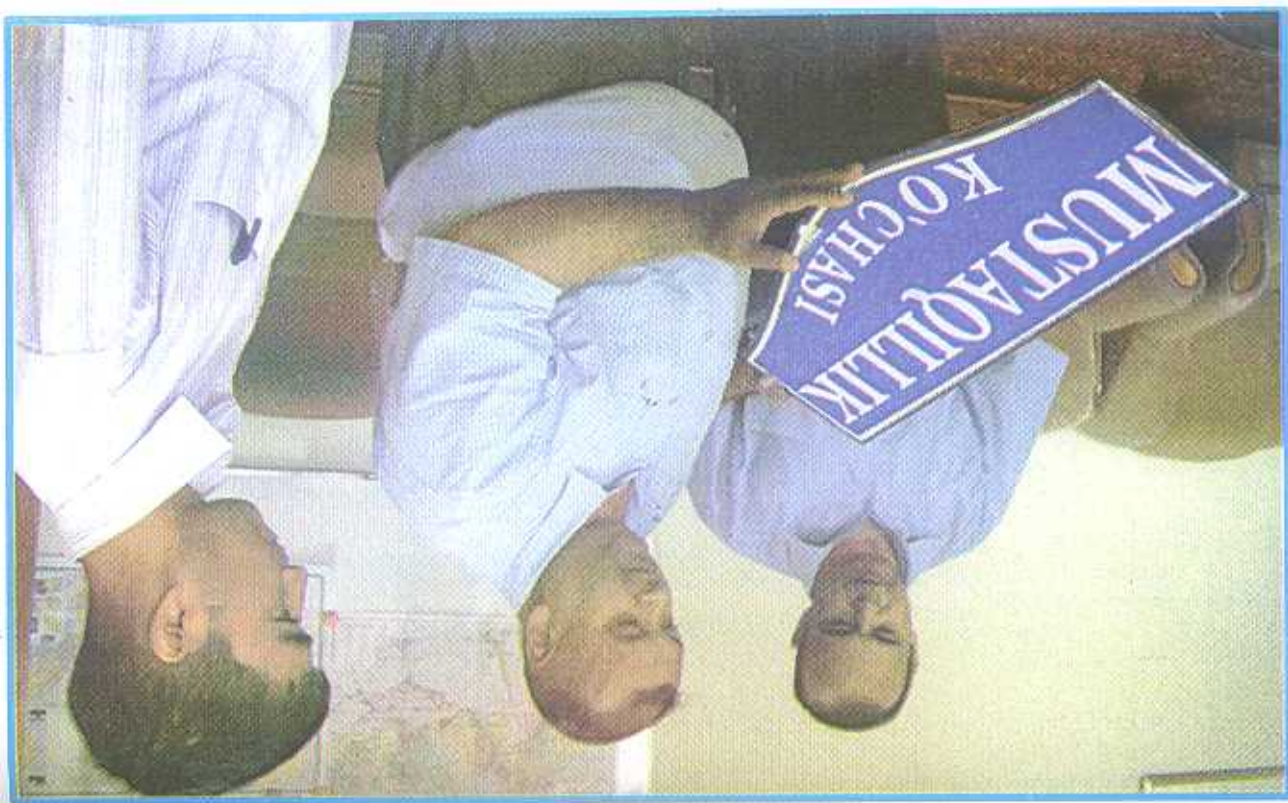
5. Мазкур йиғилиш қарорлари ижросини назорат қилиш
Таълим, соғлиқни сақлаш ва ижтимоий муҳофаза масалалари
ахборот-таҳлил департаментига юқлатилсин.

ТОПОНИМИК ОБЪЕКТЛАРГА НОМ БЕРИШ КОМИССИЯЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТ ЮРИТИШ ТАРТИБИ

ТОПОНИМИК ОБЪЕКТЛАРГА НОМ БЕРИШ КОМИССИЯЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТ ЮРИТИШ ТАРТИБИ

			дават университети	шаҳри, Бухоро тумани, Воскент тумани, Жондор тумани, Когон тумани, Олёт тумани
		Бухоро давлат тиббиёт институти	Пешку тумани, Ромитан тумани, Шофирхон тумани, Қорақўл тумани, Қоравулбозор тумани, Гиж-дубон тумани	
4.	Жиззах вилояти	Жиззах давлат педагогика институти	Жиззах шаҳри, Арнасай тумани, Баҳмал тумани, Дўстлик тумани, Жиззах тумани, Зарбдор тумани, Зафаробод тумани, Зомин тумани, Мирзачўл тумани, Пахтакор тумани, Фориш тумани, Ғаллаорол тумани, Янгиобод тумани	
5.	Навоий вилояти	Навоий давлат педагогика институти	Навоий шаҳри, Кармана тумани, Навбахор тумани, Қондмех тумани, Нурота тумани, Хатирчи тумани, Томди тумани, Қизилтепа тумани, Учқудук тумани, Зарафшон шаҳри	
6.	Наманган вилояти	Наманган давлат университети	Наманган шаҳри, Мингбулок тумани, Қосонсой тумани, Норин тумани, Поп тумани, Уйчи тумани	
		Наманган мухандислик педагогика институти	Учқўрғон тумани, Чортоқ тумани, Чўст тумани, Янгиқўрғон тумани, Тўрақўрғон тумани	
7.	Самарқанд вилояти	Самарқанд давлат университети	Самарқанд шаҳри, Иштихон тумани, Каттақўрғон тумани, Нарпай тумани, Пахтачи тумани, Булунгур	

		Самарқанд давлат чет тиллар институти	Самарқанд тумани, Самарқанд тумани, Оқдарё тумани	Жомбой тумани, Пайарик тумани, Нуробод тумани, Пастдаргом тумани, Тойлоқ тумани, Ургут тумани, Қўшрабоб тумани
8.	Сирдарё вилояти	Гулистон давлат университети	Гулистон шахри, Сирдарё тумани, Янгиер шахри, Шириш шахри, Сардоба тумани, Гулистон тумани, Мирзаобод тумани, Оқ олтин тумани, Ховос тумани, Сайхунобод тумани, Бобвуат тумани	Гулистон шахри, Сирдарё тумани, Бадиixon тумани, Денов тумани, Кўмуруғон тумани, Қизилқум тумани, Узун тумани, Шўрчи тумани, Бойсун тумани, Жарқўруғон тумани, Музработ тумани, Олтинсой тумани, Сарисийё тумани, Шеробод тумани
9.	Сурхондарё вилояти	Термиз давлат университети	Термиз шахри, Ангор тумани, Бадиixon тумани, Денов тумани, Кўмуруғон тумани, Қизилқум тумани, Узун тумани, Шўрчи тумани, Бойсун тумани, Жарқўруғон тумани, Музработ тумани, Олтинсой тумани, Сарисийё тумани, Шеробод тумани	Термиз шахри, Ангор тумани, Бадиixon тумани, Денов тумани, Кўмуруғон тумани, Қизилқум тумани, Узун тумани, Шўрчи тумани, Бойсун тумани, Жарқўруғон тумани, Музработ тумани, Олтинсой тумани, Сарисийё тумани, Шеробод тумани
10.	Тошкент вилояти	Тошкент вилоят педагогика институти	Тошкент вилояти	Ангрэн шахри, Юқори Чирчиқ тумани, Ўрта Чирчиқ тумани, Бекобод шахри, Олмалик шахри, Охангарон шахри, Чирчиқ шахри, Янгийўл шахри, Бекобод тумани, Бўка тумани, Бўстонлик тумани, Қўрай тумани, Қуйи Чирчиқ тумани, Зангиота тумани, Оққўруғон тумани, Охангарон тумани, Паркент тумани, Чиноз тумани, Янгийўл тумани

ТОПОНИМИК ОБЪЕКТЛАРГА НОМ БЕРИШ КОМИССИЯЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТ ЮРИТИШ ТАРТИБИГА ИЗОХЛАР

Топонимик объектларни географик, тарихий ва лингвистик нуқтан назардан илмий ўрганиш, аниқлаш вазифасидан келиб чиққан ҳолда ҳар бир ҳудуддаги таълим муассасалари ва бошқа турли тегишли ташкилотларда фаолият юритаётган ўқитувчилар, илмий ходимлар, бошқа зиёлилар ҳамда жамоатчиликнинг кенг иштирокини таъминлаш мақсадида туман ҳудудларида етакчи коллеж ёки лицей директорлари, вилоят миқёсида университетлар ректорлари, республика доирасида эса Ўзбекистон Миллий университети ректори раҳбарлигида босқичли ишчи гуруҳлари ташкил этилади.

Ишчи гуруҳларнинг фаолиятини мувофиқлаштириб бориш ҳамда аҳоли ўртасида жой номлари билан боғлиқ маънавий-маърифий тарғибот ишларини юритиш Республика Маънавият тарғибот маркази туман-шаҳар, вилоят ва республика бўлиналари томонидан амалга оширилади.

Топонимик объектларга ном бериш, ўзгартириш бўйича дастлабки таклифлар маҳалла ва кишлоқ фуқаролари йиғинлари томонидан мазкур ҳудуд фуқароларининг фаоллари йиғилишида ошкоралик асосида кўриб чиқилиб, муҳокама қилинганч, туман ҳудудий комиссияларининг ишчи гуруҳларига киритилади.

Топонимик объектларга ном бериш туман комиссиялари қошидаги маҳаллий коллеж, лицей, мактабларнинг ўлкашунос, тарихчи, филолог ва бошқа ташаббускор, изланувчан, етакчи муаллимлари, зиёлилар, маҳалла, кишлоқ, фуқаролар йиғинлари ва бошқа жамоатчилик вакилларидан иборат Маънавият тарғибот маркази туман бўлими томонидан мувофиқлаштирилувчи доимий ишчи гуруҳлари масъуллигида муайян ҳудудлар бўйича таклифлар ўрганилади ва тайёрланади ҳамда туман ҳокими раислигидаги ҳудудий комиссияларга тақдим этилади.

11.	Фарғона вилояти	Фарғона давлат университети	Фарғона шаҳри, Бешарик тумани, Кувасой шаҳри, Кува тумани, Тошлоқ тумани, Фарғона тумани, Бувейда тумани, Фуркат тумани, Олтиариқ тумани
12.	Қашқадарё вилояти	Қўқон давлат педагогика институти	Марғилон шаҳри, Қўқон шаҳри, Бағдод тумани, Дангара тумани, Ёзёвон тумани, Охунбобоев тумани, Риштон тумани, Сўх тумани, Учўприқ тумани
		Қарши давлат университети	Қарши шаҳри, Дехкон-обод тумани, Қамашли тумани, Косон тумани, Муборак тумани, Чироқчи тумани, Шахрисабз тумани
		Қарши муҳандислик иқтисодий институти	Қарши тумани, Касби тумани, Ғузор тумани, Миришкор тумани, Нишон тумани, Яккабоғ тумани, Китоб тумани
13.	Хоразм вилояти	Урганч давлат университети	Урганч шаҳри, Боғот тумани, Питнак шаҳарчаси, Шовот тумани, Хазррасл тумани, Гурлан тумани, Қўшқўпир тумани, Урганч тумани, Хонка тумани, Хива тумани, Янғариқ тумани, Янги-бозор тумани

Вилоят топонимик объектларга ном бериш комиссияси қошида вилоят марказидаги университет ректори раҳбарлигида ўлкашунос, тарихчи, филолог профессор-ўқитувчилар ва бошқа етакчи мутахассислардан иборат Мавънавият тарғибот маркази вилоят бўлими томонидан мувофиқлаштирилувчи доимий ишчи гуруҳлари масъуллигида худудий туман комиссиялари тақлифлари ўрганилади ва тайёрланади ҳамда вилоят ҳокими раислигида комиссияга тақдим этилади.

Вилоят комиссиялари тақлифлари Ўзбекистон Республикасидаги топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи Республика комиссияси қошидаги Республика Мавънавият тарғибот маркази томонидан мувофиқлаштирилувчи Ўзбекистон Миллий университети ректори раҳбарлигида ишчи гуруҳига топширилади. Ишчи гуруҳи вилоят комиссияларидан тушган тақлифларни ҳар томонлама атрофлича ўрганиб, ўз тақлифларини Республика комиссиясига киритади.

Ўзбекистон Республикасидаги топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи Республика комиссияси мажлисининг

БА Ё НИ

2009 йил 12 апрель Тошкент шаҳри

Ранлик қилувчи:
Ш.М.Мирзиёев – Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири.

Қатнашдилар:
комиссия аъзолари, тақлиф этилганлар (рўйхат асосида).

КУН ТАРТИБИ:

Ўзбекистон Республикасидаги топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи Республика комиссиясига тушган тақлифлар ҳақда

(Мирзиёев, Қосимов, Гуломов, Орипов, Дўстмухаммедов, А.Раҳимов)

Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 11 августдаги 383-сон қарори ижросини таъминлаш мақсадида Республика комиссиясига вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимлари томонидан жой номларини миллий ғоямиз ва мафкурамиз талаблари асосида ўзгартириш, жумладан, жойларнинг кадимий номларини тиклаш юзасидан кўплаб тақлифлар тушган.

Мазкур тақлифларни атрофлича муҳокама этиб, Республика комиссияси қарор қилади:

1. Самарқанд вилояти ҳокимлигининг Самарқанд шаҳри худудидаги Ф.Хўжаев маҳалла фуқаролар йиғини Тезкор маҳалла фуқаролар йиғини;

У. Юсупов маҳалла фуқаролар йиғини Бунёдкор маҳалла фуқаролар йиғини;
Халқлар дўстлиги маҳалла фуқаролар йиғини Барака маҳалла фуқаролар йиғини;
2. Жиззах вилояти хокимлигининг
Ўзбекистон қишлоқ фуқаролар йиғини бўйича:
А. Халилов маҳалла фуқаролар йиғини Тинчлик маҳалла фуқаролар йиғини;

Ш. Рашидов (такрор) кўчасини Бирдамлик;
Улуғбек (такрор) кўчасини Қаторгол;
А. Қодирий (такрор) кўчасини Вағаншарвар;
Лолазор қишлоқ фуқаролар йиғини бўйича
Тинчлик (такрор) кўчасини Обихаёт;
А. Икромов (такрор) кўчасини Табасум;
Ғ. Ғулом (такрор) кўчасини Сангзор;
Ғалаба (такрор) Регистон;
Ҳамза (такрор) Зилол;
А. Қодирий (такрор) кўчасини Бянокор деб қайта номлаш;

Ариасой тумани худудидаги
Бахтли қишлоқ фуқаролар йиғини бўйича:
Ғалаба кўчасини Чаманзор;
Байналминалчи кўчасини Бирлик деб қайта номлаш;
Жиззах шаҳри худудидаги
Маданият маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:
Иттифок кўчасини Хуррият;
Сангзор маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:
Тоғ кўчасини Меъмор;
Қўтарма маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:
Янги кўча 1-кўчасини Навбахор;
Янги кўча 2-кўчасини Нафосат;
Янги кўча 3-кўчасини Филодор;
Улуғбек маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:
Мустанкилик (такрор) кўчасини Қадрият;
Сайилжойи маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:
Байналмидал кўчасини Дилкаш;

Сайхон маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:

Иттифок кўчасини Иқбол;
Ёшлик маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:
Лолазор (такрор) кўчасини Зиёкор;
Қимёгар маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:
Биродарлик кўчасини Дўстобод;
Ивановский кўчасини Сайилгоҳ;
Таъминотчи кўчаси Ҳамроҳ;
3. Фарғона вилояти хокимлигининг
Фарғона тумани худудидаги
Шоҳимардон қишлоқ фуқаролар йиғини бўйича:
Ғ. Қамбаров кўчасини Наврўз;
Х. Дадажонов кўчасини Тараққиёт;
У. Юсупов (такрор) кўчасини Мусаффо;
А. Навоий (такрор) кўчасини Дашгарик;
Э. Йўлдашев кўчасини Пахлавон;
А. Ҳатамов кўчасини Ривож;
Х. Қурбонов кўчасини Янги Кўприк;
О. Тешабоев кўчасини Шодлик;
Ж. Мадалиев кўчасини Фаровон;
Б. Эргашев кўчасини Арчазор;
Дамқўл қишлоқ фуқаролар йиғини бўйича:
Х. Бобиев кўчасини Халқобод;
К. Назаров кўчасини Чакка;
Дўстлик (такрор) кўчасини Гулобод;
Сестим кўчасини Қадрият;
Ҳамза кўчасини Ёркин;
Наврўз (такрор) кўчасини Ҳосил;
Қаттархона қишлоқ фуқаролар йиғини бўйича:
У. Юсупов кўчасини Қамолот;
Й. Охунбобоев (такрор) кўчасини Барҳаёт;
А. Ортиқов кўчасини Янги аср;
Т. Ҳамроев кўчасини Эъзоз;
Ёшлик (такрор) кўчасини Қўтлуғ;
1-май кўчасини Роҳат деб қайта номлаш;
1-номсиз кўчага Сўлим номини бериш;

А. Тўхтамов кўчасини Хамроҳ;
М. Зайниев кўчасини Боғбон;
Гулаш (такрор) кўчасини Олтин водий;
Сулаймонбод кўчасини Мадалкор;
М. Қиёмов кўчасини Янгибозор;
И. Тўраев кўчасини Гавҳар;
М. Аюбов кўчасини Матонат;
С. Қодиров кўчасини Тахтакўприк (жойнинг тарихий номи) деб қайта номлаш тўғрисидаги;
Учкўприк тумани ҳудудидаги

Кенасас қишлоқ фуқаролар йиғини бўйича:

1-лойихавий кўчасини Жасорат;
2-лойихавий кўчасини Дурдона;
3-лойихавий кўчасини Мусаффо;
4-лойихавий кўчасини Ёш авлод;
5-лойихавий кўчасини Нарғиз;
Чорбоғ маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:
1-лойихавий кўчасини Ҳриқзор;
2-лойихавий кўчасини Қадрият;
3-лойихавий кўчасини Баланд;
4-лойихавий кўчасини Наврўз;
Машат маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:

1-лойихавий кўчасини Кенасас;
2-лойихавий кўчасини Уч уйли;
3-лойихавий кўчасини Янги хаёт;
Безмурад маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:
1-лойихавий кўчасини Тошмасжид;
2-лойихавий кўчасини Кўргонча;
Султон маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:

1-лойихавий кўчасини Енғокзор;
2-лойихавий кўчасини Ширинсув;
3-лойихавий кўчасини Навбахор;
Тенакўрсон маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:
1-лойихавий кўчасини Санам;
2-лойихавий кўчасини Хазина;
Юлеғнзор маҳалла фуқаролар йиғини бўйича:
1-лойихавий кўчасини Хикмат;
2-лойихавий кўчасини Қарвон;
3-лойихавий кўчасини Ёшлик деб номлаш

тўғрисидаги таклифларига розмлик берилсин.

Хонқиз фуқаролар йиғини бўйича:

Ёшлик (такрор) кўчасини Нурафшон;
Х. Султонов кўчасини Ўзумзор;
Дўстлик (такрор) кўчасини Янгиарик;
Аюбек кўчасини Даштобод;
Фарғона (такрор) кўчасини Равон;
Фарғона-1 (такрор) кўчасини Диенат;
Тинчлик (такрор) кўчасини Бодомзор;
Чилён қишлоқ фуқаролар йиғини бўйича:

Х. Зайниев кўчасини Баҳор;

Й. Охунбобоев кўчасини Ҳамса;

Қурорт кўчасини Ором;

Дўстлик (такрор) кўчасини Бунёдкор;

Чилён шаҳарча фуқаролар йиғини бўйича:

Ж. Ибрагимов кўчасини Фидокор;

Ш. Узоқов кўчасини Марҳамат;

Б. Соткинов кўчасини Садаф;

У. Мадаминов кўчасини Махтумқули;

Қурорт кўчасини Мурувват;

Аввал қишлоқ фуқаролар йиғини бўйича:

А. Набиев кўчасини Шаршара;

Ўзбекистон 60 йиллиги кўчасини Шалола;

Х. Хайдарова кўчасини Ҳумо;

О. Сиддиков кўчасини Аҳиллик;

Тинчлик (такрор) кўчасини Хуррият;

Сестим кўчасини Равнак;

Навоий (такрор) кўчасини Ўзбегим;

Фарғона (такрор) кўчасини Чинор;

Мустақиллик (такрор) кўчасини Саҳоват;

Лимонзор кўчасини Замин;

Т. Қосимов кўчасини Қадрият;

Гулаш қишлоқ фуқаролар йиғини бўйича:

А. Мирзаев кўчасини Тоштепа (жойнинг тарихий номи);

Ёшлик (такрор) кўчасини Маданият;

Тинчлик (такрор) кўчасини Хамкор;

Майдон қишлоқ фуқаролар йиғини бўйича:

Қизил куч кўчасини Ёш авлод;

ФАРГОНА ВИЛОЯТИ ТОПОНИМЛАРИНИНГ ИЗОҲЛИ ЛУҒАТИ

Абдусамад - Дангара туманидаги кишлоқ. Қиши исми билан аталган жой номларидан бири. Топонимикада шу ерда яшаган, юрт ободлигига хизмат қилган ёки бутун миллатнинг фахрига айланган кишиларнинг исми ва фамилялари бирон кўшимчасиз жой номларига қўйилади. Бу номлар ҳам маълум маънони англатиши шубҳасиз, жумладан, Абдусамад арабча абду (абди)- кул, банда, самад- доимий, боқий деган маънони англатса, вилоятдаги жой номларида кўп такрорланган *Абдулла* - тангрининг кули, *Абдураҳмон* - меҳрибон, раҳм қилувчининг кули, *Азиз*- кадр-қимматли, муътабар, *Азим*- улуввор, улкан, *Ақбар* - улуг, қатта, турмағли, *Алишер*- олий, муътабар ва шерифат, довюрак деган маъноларни англатади.

Абжузов боши - Охунбобоев, Кува туманларида жойлашган кишлоқлар номи, тўғри ёзилиши *Обжузов боши*. «Обжузов» сув харакатлантирилган жувоз бўлиб, унинг ёрдамида ёғ ажратиб олинади. Абжузов боши шу қурилма атрофидаги кишлоқ демакдир. Бу номнинг пайдо бўлиши XVIII асрларга бориб тақалади. Вилоятда қайта ишловчи маҳаллий ишлаб чиқариш корхонаси номи билан боғлиқ бўлган *Тегирмонбоши*, *Қўштегирмон*, *Тўлжисов*, *Сувжисов*, *Ёғжузов* каби кишлоқлар бор.

Аввал - Фарғона туманида жойлашган қадимий кишлоқ. Дастлаб «Худуд ал-олам» асарида (24-а ыарак) ҳамда араб географи Муқаддасий (X аср) асарида қайд этилган. Этимологияси аниқ эмас. Аҳолисининг миллий таркиби тожиқлар ва ўзбеклардан иборат. Аввал сўзи ўзбек тилида дастлабки, илгариги, бурунги воқеа, ҳодиса ва жараёнларни ифодалашда ишлатилади.

Ақбаробод - Кува туманидаги кишлоқ. Кўкюн хонни Худоёрхоннинг набираси Ақбарали номи билан аталган. Обод сўзи тожиқча об-сув, обод-сувли, сув старли жой деган маънони билдиради. Бу сўз шаҳар, кишлоқ, умуман, аҳоли

манзилгоҳларига нисбатан ишлатилади. Асосий маъноси «гуллаган» демакдир. Фарғона вилотида «обод» аффиксинини кишилар исмига қўйилишидан *Азимобод*, *Бекмирзаобод*, *Ғаниобод*, *Зафаробод*, *Исломообод*, *Йўлдошобод*, *Матқулобод*, *Мирзаобод*, *Сатторобод*, *Солжжонобод*, *Усмонобод*, *Хайдаробод*, *Қайқулобод* каби кишлоқ номлари яратилган бўлса, кишиларнинг амали, мансаби касб-коридан келиб чиқиб *Амиробод*, *Бекобод*, *Султонобод*, *Хонобод* номлари яратилганлигини кўриш мумкин. Вилоятимиздаги кишлоқ ва маҳалла номлари орасида Бегобод олти марта такрорланади.

Алқор - Бувайда туманидаги кишлоқ. Илмий адабиётларда этимологияси берилмаган. Бироқ, зотогонимник ойконим (хайвон номи билан боғлиқ ном) бўлиши мумкин. Ўзбек тилида ёввойи тоғ қўйи Алқор деб аталади. Вилоятимиздаги *Бўриқум*, *Ғози-ғиждон*, *Ғозиёзлик*, *Каттархона*, *Лайлақуя*, *Қушқўноқ*, *Қуччи*, *Кўчқорчи*, *Шунқор* номлари ҳам хайвонларга нисбат бериб қўйилган бўлиши мумкин. Бироқ бу топонимлар орасида уруғлар номи, этнонимлари ҳам кўп учрайди. Масалан, С.Губаева (1983) Алқор калмақлар кишлоғи бўлиб, уни Оппоқ -Хўжа эшон дуо қилганлигини ёзди. Қушчи, Қутчи, Қуччи топонимлари парранда номидан эмас балки уруғ номидан олинганлиги исботланган (С.Қораев, 2001). Шунинг учун ҳар бир ном изоҳи алоҳида тахлилга муҳтож.

Арабмозор - Тошлоқ туманидаги кишлоқ. Мазкур номда асосий ўринни араб этноними эгаллайди. *Арабон*, *Араббанд*, *Араблар*, *Арабхона*, *Арабқушлоқ*, *Арабқўрғонча*, *Аравон*, *Янги Араб*, *Эски Араб*, *Арабек*, *Арабтўти*, *Араб маҳалла* каби кишлоқлар номи араб халқи номи билан боғлиқдир. (Қораев., 1970, Охунов., 1989). Аждодлари VII-XIV асрларда Ўрта Осиёга келиб ўрнашган, ўзбек, туркман, тожиқ миллатининг таркибига кирувчи этник гуруҳлар яшайдиган кишлоқлар кўпроқ шундай номланган.

Ардашон - Фуркат туманидаги маҳалла, Шарқий Сибир ва Ўрта Осиё худудларида кенг тарқалган топоним бўлиб минерал, шифобахш ёки муқаддас сув деган маънони англатади. Ардашон, Арашон, Арасан терминларининг кўпلىкдаги шакли

Нарзан бўлиб, у ҳам юқоридаги маънони билдиради (Мурзаев., 1984).

Арсиф - Фарғона вилояти Қувасой шаҳар Кенгашига қарашли қишлоқ. Қувасой ариғи бўйидаги адирлар орасида жойлашган. Арсиф сўзи С.Қораевнинг ёзишича, тожикча арз пурс - «арз сўраш» сўзидан келиб чиққан. Ўзбекистондаги жой номлари замирида баъзан феъл шаклидаги номлар ҳам учрайди. (Қораев., 1970).

Афғонбоғ - Қўқон шаҳардаги, Ўзбекистон туманидаги (*Афгон*) маҳаллалар номи. Афғон (Авғон) топоним ясовчи сўз сифатида республикамызда кенг тарқалган. Афғон халқи номи билан боғлиқ. Ўзбек тилида бу сўз фарёд, фиғон, нола чекмок маъносиде ҳам ишлатилади.

Аччиққўл - Қўқон шаҳридаги маҳалла ва мавзе номи. Гидронимларни номлашда сувнинг маза-тами, хиди ва ҳароратиға нисбатан ном олган топонимлар алоҳида гуруҳни ташкил этади (Охунов., 1989). *Обшир, Иссиқсув, Ширин булак, Шўрсув, Сасимқўл* каби географик номларни яратилишида мазкур тамойилға амал қилинган.

Ахшак- Тошлоқ туманидаги қишлоқ. *Ахшак, Ахшаксузар* номли топонимлар қайд этилган. Сўзнинг аниқ этимологияси маълум бўлмасадe, унинг ёрма деган маънони англатиши ҳақда адабиётларда таъкидлаб ўтилган (Қораев., 2001)

Аширкулмерган - Ўзбекистон туманидаги маҳалла номи. Топонимикада қишилари исмиға амали, мансаби, лақаби, касби, табақаси қўшиб айтилишидан ҳосил бўлган жой номлари кўп. Бу ўринда қиши исмиға унинг хислати (беҳато отиши, мерганлиги) қўшилишидан жой номи ҳосил қилинган бўлиши мумкин. Вилоятда *Алимерган, Қурбонмерган, Тўхлимерган*, каби жой номлари бор. Мерган этноним (халқ номи) бўлиши мумкин, чунки *Мерганча, Мергантўти* номлари шундан далолат беради (С.Қораев, 1978). Бундай ном билан аталувчи қишлоқларнинг одағда ёнма-ён, бир ҳудудда учраши ҳам диққатға сазавор. Андижон вилоятининг Марҳамат туманида Хасанмерган, Шукрмерган, Фарғона вилоятининг Ўзбекистон туманида Аширкулмерган, Қурбонмерган каби жой номларни учрайди.

Бағдод - вилоятдаги туман маркази, қишлоқ номи. Ироқнинг пойтахти Бағдод шаҳри номидан олинган дейишади. Боғ ва дод сўзларидан иборат бўлиб, «арз сўраш боғи» деган мазмунини беради. Бундан ташқари «боғ»- «худо» ва «дод» (додан феълдан)- «берган» сўзларидан келиб чиққан деб изоҳловчилар ҳам бор (Қораев., 1970).

Баҳрин - Марғилон шаҳар ва Учкўприк туманидаги маҳаллалар номи. С. Губаева (1983) дала тадқиқотлари ва «Бобурнома» га асосланиб бу номни Фарғона водийсида кенг тарқалган уруғ номидан олинганлигини ёзади.

Баҳор - вилоятда кенг тарқалган, такрорланадиган жой номларидан бири. Ўзбек тилида йил фаслини англатсада, ном беришда жойнинг гуллаб яшнаган, чиройли, ривожланаётган маскан эканлигини этироф этилиши назарда тутилади.

Бекобод - вилоятнинг Бувайда, Кува, Ўзбекистон туманларидаги қишлоқ ва маҳаллалар номи. Жонли тилда «Беговот» шаклида талаффуз қилинади. Бекобод топоними икки қисмдан иборат: бек-Ўрта Осиё ва Яқин Шарқда хонлиқлардаги мансаб ёки вилоят бошлиғи. Бў сўзи «аслзода, хукмдор, жаноб» маъносиде ҳам қўлланади. Обод сўзи тожикча об-сув, обод-сувли, сув етарли жой деган маънони билдиради. Шунингдек бу компонент топонимлар тарқибиде «қишлоқ, қалъа, аҳоли маскани» каби маъноларни ҳам ифодалайди. Фарғона вилоятида қишилларнинг исмиға амали қўшиб айтилиши натижасиде ҳосил бўлган жой номлари кўп, Масалан, *Аввалбек, Бекбўтабек, Бекмурод, Бобобек, Бобобектор, Бобобошбек, Давронбек, Жонибек, Ойбек, Рискулибек, Улузбек, Ўрмонбек, Ходжибек, Шомибек* каби. Бундан ташқари *Беклар беги, Беквачча* каби жой номлари ҳам қайд этилган.

Бедарак- Бағдод туманидаги қишлоқ номи. Мазкур топонимнинг этимологияси аниқ эмас. Ўзбек тилида бедарак - дараксиз, ном-нишонсиз деган маънони билдиради.

Беруний- Фарғона вилоятидаги қўшлаб маҳалла ва қўчалар улуг мутафаккир олим, ўрта асрнинг буюк даҳоларидан бири Абу Райхон Мухаммад ибн Ахмад Беруний номи билан аталади. Луговий маънода «берун» «ташки шаҳар», «Беруний»

эса "ташки шахарда яшовчи киши" деган маънони билдиради. Вилоятда киши исми билан аталган *Барт* (айбиз, бенуксон), *Баҳодир* (пахлавон, кўрмас), *Бобокалон* (катта, улкан бобо), *Бобур* (шер, доворак), *Бурхониддин* (диннинг хужжати, исботи, каромати) каби жой номлари мавжуд.

Бехизор - вилоятда кенг тарқалган жой номларидан бири. Ҳисмлилик ва дарахт номлари билан аталадиган аҳоли манзилгоҳлари кўп такрорланиши кузатилади. Бундай фитоойконимлар таркибидоғ-зор кўшимчаси маълум турдаги ўсимликни шу ерда кенг тарқалганлигини билдиради. Вилоятда *Анжирзор*, *Бодомзор*, *Гулзор*, *Дўлсанзор*, *Қайрағочзор*, *Кўканамзор*, *Кўчатзор*, *Лимонзор*, *Лолazor*, *Мевазор*, *Нокзор*, *Олмазор*, *Олчазор*, *Геракзор*, *Токзор*, *Толзор*, *Тулзор*, *Узумзор*, *Ўрикзор*, *Чаманзор*, *Чилонзор*, *Шафтомлор*, *Юлгинзор* каби кишлоқ ва маҳаллалар номи кайд этилади. Бу номлардан *Бехизор*, *Мевазор* 3 мартадан, *Узумзор* 5 марта, *Бодомзор* 7 марта, *Гулзор*, *Олмазор*, *Ўрикзор* 10 мартадан такрорланади.

Бешарик - вилоятдаги туман ва туман марказининг номи. Қадимда аҳоли сувсизликдан қийналиб ариқ казиб, Работ томонидан сув олиб келинган, шодланиб бу ариқни «Бешит ариқ» деб номлаганлар, кейинроқ бу ерни Бешарик деб талаффуз қила бошлаганлар. Яна бир вариантда эса сувсизликдан қийналган халқ Сирдарёдан бешта ариқ орқали сув ўтказиб ичганлар, шунга боғлиқ ҳолда Бешарик деб номланган дейилади, бу ном гидронимларни сон-саногига хараб айтилган. Бундай жой номларига *Учарик*, *Олтиарик* кабиларни киритиш мумкин. Сувнинг рангига кўра *Оқарик*, *Қораарик* ернинг тузилиши ва оқим телигига кўра *Қумарик*, *Тошарик*, *Дамарик*, *Жарарик* ёки объектнинг кимгадир мансублигини, казилган вақтини билдирувчи *Қилчоқарик*, *Ҳотинарик*, *Ҳўсарик*, *Янгиарик* каби жой номлари учрайди. Э. Мурзаевнинг (1984) ёзишича, ариқ сўзи ариқ сўзидан олинган бўлиб иккига бўлинган, ажратилган деган маънони англатади.

Бешбола - Фаргона шахар кенгашига кирувчи кишлоқлардан бири. Кўнғирот кабиласининг кичик бир гуруҳи бешбола деб аталган. Республикада бу этнонимни жой номи

сифатида 10 мартагача такрорланиши кайд этилади (Қораев, 1998). Баъзи тадқиқотчилар топоним форсча «Бодо» сўзидан олинган бўлиб «Тепалик, баландлик» деган маънони беради деб ёзадилар. Бундай ёндашувда Бешбола «Тепа олдидоғи кишлоқ» деган маънони англатади (Дусимов., 1977). Вилоятимиздаги Бешбола кишлоқининг географик ўрнини (рельефини) ўрганш, бу номни этноним (уруғ номи) деб изоҳлаш ҳақиқатга яқин эканлигини кўрсатади. Вилоятда *Беш ога*, *Бешсари*, *Бешогайни*, *Бешкал*, *Бешкалтак* каби жой номлари кайд этилган, уларнинг кўпи этноним -уруғ номидир.

Бешкапа - Фаргона водийсида кенг тарқалган жой номларидан бири. Қамишдан ясалган, усти сомонли лой билан сувалган уйлар-капа дейилган. Бешкапа-бешта капа маъносидадир. Беш капа бора-бора уруғ номи - этнонимга айланган. Вилоятда *Бешкапа*, *Капа*, *Капасарой*, *Капасанги*, *Капта Бешкапа*, *Кичик Бешкапа*, *Паски Бешкапа*, *Юқори Бешкапа* каби кишлоқ ва маҳаллалар бор.

С.Қораев (1998) капа сўзи республикада жой номи сифатида 40 мартага яқин такрорланишини, унинг асосий қисми Фаргона водийсида эканлигини ёзади.

Бешсари - Бешарик туманидаги кишлоқ номи, Наманган вилояти Поп туманида ҳам шу номдаги кишлоқ кайд этилган. Сари килчоқларнинг бир уруғи бешсари деб аталган (Қораев., 1987).

Бештерак - Бувайда туманидаги кишлоқ номи. Ҳисмликлари камлиги ёқин санокли эканлигини, бироқ шу ҳудуд учун характерли белги вазифасини ўтаганлиги учун қўйладиган ном (Охунов., 1989). Бундай номлардан вилоятда *Чорбоз*, *Яккатут*, *Қўшчинор* кабиларни, кўшимчасиз *Ўзақ* ҳолида ишлатиладиган *Арча*, *Райсон*, *Садада*, *Қайрағоч* номли кишлоқларни келтириш мумкин.

Боғиш - Данғара туманидаги кишлоқ номи. Уруғ номидан олинган бўлиб *Ариқ боғиш*, *Учбоғиш*, *Ҷўнбоғиш*, *Қорабоғиш* каби этнонимлар Фаргона водийсининг шарқий, шимолӣ шарқий, марказий қисмларида кенг тарқалган (Губаева., 1983).

Бозорбоши - Олтириқ ва Ўзбекистон туманларидаги кишлоқ ва маҳаллалар номи. Ўрта Осиёда кишиларнинг иқтисодий турмушида савдо ва транспортнинг аҳамияти юқори бўлган. Савдо мазкур хулуднинг гуллаб яшнашига таъсир ўтказган. Шу биле "бозор" ибораси топонимлар таркибиде кенг тарқалган. Вилоятда *Бозор, Бозорайман, Ёзбозори, Сарибозорча, Устобозор, Янгибозор* каби жой номлари мавжуд.

Бой - вилеятда кенг тарқалган жой номларидан бири, ушбу масқанда яшаётган кишиларни мулкий ҳолатига нисбатан ёки бирор кишига қўйилдиган исм номидан жой номлари ҳосил қилинган. *Боймаҳалла, Байрун, Ботирбой, Жумабой, Катта-байбугча, Мелибой, Тулабой, Тошбой замини, Узоқбой, Ҳринбой, Қўнбой* каби жой номлари шулар жумласидандир.

Боғалиқ - Кува туманидаги кишлоқ номи. Этимологияси маълум эмас. Ўзбекчада фарзанди, гўдақ чақалоғи бор аёлга нисбатан ишлатилдиган ибора. Кишлоқ хулудидеги кўп йиллик қайрағоч дарахтига нисбат бериб шундай номланган бўлиши ҳам мумкин.

Боғтақўл - Охунбобоев туманидаги кишлоқ номи, уруғ номидан олинган деган фикрлар бор. Бирок, бу сўз кўл қотловинасининг шаклидан олнган бўлиши ҳам мумкин. Вилеятдаги *Аччиқўл, Дамқўл, Қўлбўйи, Қўлариқ, Қоракўл, Ойдинқўл* каби жой номларини пайдо бўлишида кўл сўзи асосий ўринни эгаллайди.

Бочқир - Бувайда туманидаги кишлоқ. Айримлар кишлоқ номи «Бос» ва «Қир» сўзларидан таркиб топган дейишади. Бу ерга араблар бостириб кирганда халқ босқинчиларга қаттиқ қаршилиқ кўрсатади, араб саркардаси халқни «Босиб, кириб ташла» деб буйруқ берганидан кишлоқ шундай аталган эмиш. Баъзилар кишлоқ Бож тир - «Солиқ сол» деган маънони аңлатади, дейишади. Тўғриси - Бочқир кишлоғи бошқирд этнонимини билан аталган. XVII-XVIII асрларда ана шу кишлоқда бошқирдлар яшаган (Қореев., 1978).

Бувайда - вилеятдаги туман ва кишлоқ номи. Шох Жамолнинг синглиси Биби Хувайдо номи билан аталган,

дейишади. Бу галда жон борга ўхшайди. Чунки, кишлоқда XV-XVI асрларга оид бўлган Бибухувайдо макбараси бор.

Буйрак - Бувайда туманидаги кишлоқ номи. Топонимнинг кишилар орасида у «Буйракка ўхшаш» бўлганлиги учун шундай аталади деган изоҳнинг ҳеч қандай асоси йўқ. Буйрак «байри» ва «-ак» (кичрайтириш маъносини билдирувчи қўшимча) аффикси орқали ясалган. «Байри» «Бекаг, Тўхташ жой» деган маънога эга. Буйрак ёки Байрак «Кичик бекаг» демақдир (Дўсимов., 1977). С.Қореев (1978) эса Буйрак уруғ номи эканлигини ёздилар.

Булоқбоши - Қўқон шаҳридаги маҳалла ва Риштон туманидаги кишлоқ номи. Аҳоли масқани булоқнинг бошланиши томонидан бўлганлиги учун шундай номланган. Булоқбоши сарчашма сўзининг ўзбекчасидир. Булоқбоши номи ўзбек уруғи ҳам бор (Қореев., 1970).

Э.Мурзаевнинг ёзишича, бу сўз «охмоқ», «аралашмоқ» феълидан олинган (1984). Булоқнинг характерини, шаклини, сонини, эгасини ифодаловчи сўзлар қўшилиб кўллаб жой номлари ҳосил бўлган, жумладан, *Еттибулоқ, Зарбулоқ, Оқбулоқ, Тўқизбулоқ* каби жой номлари «булоқ» сўзи билан боғлиқ.

Бўжай - Фарғона вилеяти Риштон туманидаги кишлоқ. У ерда яшовчи маҳаллий аҳоли мазкур атамани бу- жой сўзларининг ўзаро бирикувидан вужудга келган деб изоҳлайди. Лекин, этнографияга оид адабиётларда Қирғизларнинг бир уруғи бўжай деб юритилганлиги қайд этилган. Кишлоқ шу уруғ номи билан аталган бўлиши эҳтимоли бор. (Охунов., 1984).

Бўстон - вилеятда ўн мартадан кўпроқ такрорланадиган кишлоқ ва маҳаллалар номи. Фарғона - Ёзёвон - Кува оралигида яшовчи қирғизларни бўстўн (бўз-тўнли) уруғи вакиллари кенг тарқалган жойларда шу номли кишлоқлар бор (Губаева., 1983). Албатта, ҳамма Бўстон топонимлари уруғ номидан олинган- этноним деб ўйлаш ҳато. Бўстон сўзи ўзбек тилида "яшнаган бoғ" маъносинда ишлатилишини ҳам эътиборга олиш лозим.

Бўтқачи - Ёзёвон туманидаги кишлоқ номи. Бўтқачи қирғизларнинг ичкилик гуруҳи таркибига кирувчи найман қабиласининг бир тармоғи бўлган (Губаева, 1983). Уруғ номи асосида кишлоқ номи вужудга келган. Батъин адабиётларида бу кишлоқ аҳолиси ширин-ширин бўтқа пишириб, меҳмонларни кутганидан шу ном келиб чиққан деб юритилади (Охунов, 1989).

Бўрбалик - Олтиариқ туманидаги кишлоқ. Топонимнинг "бўрилар шаҳри" деган этимологияси номнинг ташки ўхшашлиги асосида вужудга келган. Баллиқ сўзининг аҳоли яшайдиган маскан, кишлоқ маъноси бор. Бўр сўзи "экин экилмайдиган бўз, партов ер" деган маънони билдиради. Бунда Бўрбалик сўзи "бўз, партов ердаги кишлоқ" деган маънони беради (Дўсимов, 1977). Бўр сўзининг орол маъноси ҳам борлигини эътиборга олган ҳолда ушбу топоним этимологиясини яна таҳлил қилиш лозим.

Валик - Қувасой шаҳар кенгашига қарашли кишлоқ. Номнинг этимологияси маълум эмас. Геоморфологияда уйиб ясалган кўтарма, баландлик вал деб аталади. Рус тилидаги завал, увал, обвал каби сўзлар ҳам уйум, тўп, тала, ўприлиш, кулаш деган маънони англатади. Эҳтимол, кишлоқ атрофидаги жой рельефини ўрганиш орқали ном маъносини очиш мумкин бўлар.

Вақф чорсу - Қўқон шаҳридаги маҳалла номи. Вақф арабча сўз бўлиб, мулкдор томонидан диний муассаса ихтиёрига даромаддан фойдаланиб туриш, аммо ўзини сотмаслик шарти билан васият қилинган мулк (ер-сув, бино, савдо расталари, тегирмон...). Чорсу тўрт кўча кесишган жой, бозор маъносида ишлатилади.

Варзак - Тошлоқ туманидаги кишлоқ номи. Бу ном мутахассислар томонидан турли хил изоҳланади. С.Қорасев (1978) варз тожикча "экин", "зирағ" эканлигини, варза "деҳқон" деган маънони билдиришини ёзди. Бунда варзак сўзини "экинзор" маъносида тушуниш мумкин. Э.Мурзаев (1984) варз сўзини "баланд", "юқори" деган маъносини айтса, З.Дўсимов (1977) бу сўзни "агрофи ўралган баланд кўрғон" ни англатишини ёзди.

Водил - Фарғона тумани маркази. Кўпчилик «очик кўнгил» (во-дил) деб ифодаласа, баъзилар Водил «кўнгилни хуш қиладиган, кўнгилни очадиган» жой деган маънода деб тушунирадидилар. Илмий тадқиқотларда арабча «водий» сўзи билан боғловчилар ҳам бор, арабча водий-сой, дарё сўзидан келиб чиққан бўлиши ҳам мумкин. (Қорасев, 1970). Қишлоқ Шохимардонсой дараси оғзида, жойлашган. Дарё шу дарадан ўтгач, «очик кўнгиллик» билан кўлаб жойларга сув беради. Қишлоқ номи ана шундан олинган дейишади.

Воҳим - Риштон туманидаги кишлоқ номи. Воҳим «васият қилинган, инъом қилинган, бағишланган» маъносидagi арабча «вақф» сўзининг жонли тилда бузилган шаклидир. Бу термин *Вақф*, *Вақиф*, *Воҳим*, *Вақм*, *Увақм* каби шаклларда бир канча жой номлари хосил қилган (Қорасев, 1978).

Гаримдон - Охунбобоев туманидаги маҳалла номи. Гарим тожикча иссиқ, жазирама деган маънода ишлатилади. Иссиқ жой маъносида ишлатилган бўлиши мумкин. С.Губаева (1983) бундан 175 йил аввал Фарғона водийсига Гарм аҳоли масканидан кўчиб келган тожиклар ҳақда ёзди.

Гузар - вилоятда кенг тарқалган жой номи ёки ном таркибида ишлатилмаган термин. Шаҳар, кишлоқ ва маҳаллаларда кўчалар кесишган, чорраҳаларда жойлашган савдо ва хизмат кўрсатиш расталари бўлган гавжум, серкатнов, обод жой гузар деб аталган. Бундан ташқари сувдан ўтадиган жой (кечув), довон, бирор объектни кўп бўлишини билдирувчи маънолари ҳам бор. *Арабгузар*, *Ахшакгузар*, *Гузарбоши*, *Исфаргузар*, *Новоёқилгузар*, *Сойгузар*, *Тошкенлигузар*, *Эмонгузар*, *Қаймоқлигузар* каби номлар Фарғона вилоятида қайд этилади.

Гулистон - вилоятдаги кишлоқ ва маҳаллаларга ўн мартадан ортик такрорий қўйилган ном. Яшнаган, обод, боғ-бўстонлар билан қопланган маскан, ўлка деган мазмунга эга. Янги ўзлаштирилган худудларда *Чулуқлистон* номи кенг тарқалган.

Гуллийён- Фаргона туманидаги кишлок номи. Илмий этимологияси маълум эмас. Аҳолисини миллий таркиби асосан тожиكلардан иборат.

Гулшан- вилоятдаги кишлок ва маҳаллаларга қўйилган ном. Гулзор, чаманзор маскан маъносиди.

Говхона - Бағдол туманидаги кишлок. Тожик тилидаги гов-сигир, хона-жой деган изоҳ топонимнинг ташки кўриниши асосида вужудга келган «халқ этимологияси»дир. Аслида номнинг биринчи қисми «об» сўзининг фонетик варианты, говхона-сув сақлагич ёки сув омбори деган маънони билдиради. (Дўсимов., 1977).

Дангара - вилоятдаги туман ва туман марказининг номи. Номнинг илмий этимологияси номмаълум. Халқ этимологияси ишончсиз.

Дашт - вилоятда кенг тарқалган топонимлардан бири. Дашт аслида географик термин бўлиб, «дала, овлоқ жой», «тошлоқ чўл» маъноларида ишлатилади. Ана шундай овлоқ, очик жойлардаги кишлоқлар дашт деб юритилади. Баъзи ҳолларда бу сўз топоним таркибида ҳам учрайди, масалан, *Даштмахалла*, *Даштхасан*, *Даштчўпон*, *Даштиқитиқоқ* (Дўсимов., 1977; Охунов., 1989).

Дегрезлик- Кўкон шаҳридаги маҳалла номи. Форс-тожик тилида чўяндан хўжалик буюмлари ясайдиган усталар яшайдиган жой маъносини билдиради.

Дехвайрон- Сўх туманидаги маҳалла номи. Дехвайрон ва Дехмурсад каби аҳоли манзилгоҳларини номдаги "деҳ" ибораси кишлок маъносини аниқлатади.

Долдох - Бувайда туманидаги кишлок номи. Кўкон хонлигида «долдох»-сарой лавозимларидан бири бўлиб, бу мансабдаги шахс қалъа бошлиғи, Шунингдек, қозихона ишлари устидан назоратчи вазифасини бажарган. Хонлиқнинг XIX асрта онд хужжатларида *Абдурахим долдох*, *Абдуллабек долдох*, *Отабек долдох*, *Аиурбек долдох*, *Гадойбой долдох* каби номлар учрайди. С.Корасевнинг (1970) ёзишича, бу сўз форсча бўлиб, «адолат талаб қилувчи», «адолатпарвар» каби маъноларни аниқлатади.

Дўрмон - Охунбобоев. Бағдол туманларидаги кишлоқлар номи. Дўрмон XVI-XVII асрларда Даштиқитиқоқдан келган Ўзбек қабиаларидан бири. Бу кишлоқлар Дўрмон ва Дўрмонча шақлларда талаффуз қилинади. Мўғулча дўрбун (дўрба)- "тўрт" деган маънони билдиради. (Қораев., 1978., Охунов., 1989). Дўрманлар Зарафшон водийсида, Сурхондарё ва Тошкент воҳаларида, қисман Хоразмда яшаган. Дўрмон қабиласининг кўйли, увок, уч уруғ, кўкчелак, саксон, нўғой, гурдак, ойтамғали каби уруғларн бўлган. Бу кишлоқлар номи Дўрман ва Дўрмон шақлларда талаффуз қилинади.

Ёёвон - вилоятдаги туман ва туман маркази ҳамда Марказий Фарғонадаги чўл номи. Бу ном халқ этимологиясида «ёзи ёмон, иссиқ» деб изоҳланади. Аслида эса бу топоним таркибидаги хар иккала сўз «ёз» ҳам «ёвон» ҳам «чўл, дала, текислик» демакдир. Топонимнинг халқ орасидаги изоҳлари жойнинг ташки кўриниши асосида вужудга келган. Бу номнинг ёз (фасли) сўзи билан алоқаси йўқ. Ёз ёки ёзи М.Қошгарийнинг ёзишича, «бўшлик, очиклик, чўл, ёвон «дашт, текислик» деган маънони билдиради. Хоразм шеваларида «ёвон»хозир ҳам «кишлоқ, шаҳардан узок жой» маъносиди қўлланилади. Шундай қилиб, кишлоқ номи чўл номи асосида вужудга келган. (Дўсимов., 1977; Қораев., 1970; Охунов., 1989).

Ёйилма - Риштон туманидаги кишлок номи. Бу номдаги кишлоқлар Фарғона туманида, Андижон вилоятининг Андижон туманида ҳам бор. Марғилон шаҳридаги маҳаллалардан бири ҳам Ёйилма деб юритилади. Бу сўз аслида туркий тилларга хос бўлиб, кенг деган маънони билдиради. Айрим ўзбек шеваларида хозир ҳам Ёйлам, Ёйилма маънони ифодалаш учун қўлланилади. Н.Охунов ёзишича(1989) Ёйилма аслида географик атама бўлиб, ёйилмоқ фёзлдан олинган. Дарё, сой, арик сувнинг кенг, текис жойдаги оқими ёйилма деб аталади.

Ёрдон- Фарғона туманидаги кишлок номи. Ёр сўзи "жар" маъносини аниқлатади ҳамда куйида айтилган. Дон кўллик маъносиди ишлатилган бўлиши мумкин. Масалан, Бордон, *Гаримдон*, *Зоҳидон*, *Мингдон*, *Рошидон* каби.

Ёрмозор - Фаргона шаҳар кенгашига қарашли қишлоқ. Топоним икки сўздан ёр ва мозор сўзларидан келиб чиққан. Топоним таркибидаги ёр сўзи «жар» маъносини англатишини бундан қарийб 10 аср олдин М.Қошғарий айтиб ўтган эди. «Жар» сўзининг «ёр», «яр» шаклида талаффуз этилишидан Фаргона водийсида *Ёрбоши*, *Ёртеле*, *Ёрқатой*, *Ёрқин*, *Ёрқиллоқ*, *Ёрқўрган*, *Оқжар*, *Оқёр*, *Қўлганёр*, *Кўкёр*, *Ёртағи*, *Ёрқўча* каби жой номлари вужудга келган. Мозор - Ўзбекистонда топонимлар таркибида кўп учрайдиган термин. Бу сўз арабча бўлиб, лугавий маъноси «сининиш жойи» демакдир. Жой номларини танлашда яхши ориентир (мўлжал) вазифасини бажариб, сақланиш вақти узок бўлганлиги учун кўп номлар таркибидан учрайди. Масалан: *Арабмозор*, *Бувимозор*, *Кўкмозор*, *Мозорбоши*, *Мозортағи*, *Оқмозор*, *Сармозор*, *Теракмозор*, *Толмозор*, *Ҳизирмозор*, *Хурмозор* ва бошқалар.

Жалойир - Бувайда туманидаги қишлоқ номи. Жалойир-ўзбек, қозок, қирғиз ва қорақалпоқлар таркибига кирган турк-мўғул қабиласи. Ўзбеклар таркибига кирган Жалойирлар Фаргона, Тошкент, Бухоро воҳаларида яшаган. Жалойирлар 2 та йирик қайчили ва болғали уруғларига ҳамда майда уруғларга (*қарғали*, *бошқир*, *қораабдал*, *қоракўл*, *қорачолоқ*, *қўқулдоқ*, *жастабан*) бўлинган. (Дўсимов, 1977; Қораев., 1978).

Жанг - Фурқат туманидаги маҳалла номи. Вилоятимизда жанг сўзи қатнашган жой номлари кўп учрайди. Масалан, *Жангқетмон*, *Жангкент*, *Жангчилар*, *Жангир* каби. Мазкур топонимлар таркибидаги жанг сўзи ўзбек тилида қонли олишувни аниглайди, бироқ ушбу номларнинг ҳар бири чуқур илмий таҳлилга муҳтож.

Жарқишлоқ - вилоятнинг Бешарик, Бағдод, Данғара, Тошлоқ туманларида шу номли қишлоқлар бор. Жар асли географик атама бўлиб, тоғ этаги қияларида, заминни юмшоқ текисликларда қўллаб учрайдиган, оқар сувлар ерни юзиб кетиши натижасида ҳосил бўлган чуқурликлардир. Жар умуман «чуқурлик, пастлик» маъносини ҳам ифодалайди. «Жар» сўзи

қўшилишидан *Аноржар*, *Жаманжар*, *Жарарик*, *Жарбоши*, *Жарқўрган*, *Оқжар* каби қишлоқ номлари яратилган.

Жўйдам - Фаргона шаҳридаги маҳалла номи. Атамани «жойи дам» яъни «дам оладиган, истироҳат қиладиган жой» тарзида изоҳланиши у қадар тўғри эмас. Аслида номнинг биринчи қисми «арик» маъносини ифода қилувчи тожикча «жўй» сўзига алоқадор. Жўйдам-айнан «дам арик» демакдир. Арик сувининг секин, дамлиниб оқиши ҳолати мазкур жойнинг шундай номланишига асос бўлган.

Жўрак- Олтиарик туманидаги қишлоқ номи. Этимологияси маълум эмас. Юрак сўзини шевада айтилиши бўлиши мумкин. Юрактепа - шакли юракка ўхшаш тепалик деган маънони аниглайди.

Занғат- Сўх туманидаги маҳалла номи. Анча қадимий номлардан бўлсада илмий этимологияси аниқ эмас.

Заркент - Тошлоқ туманидаги қишлоқ. Топонимнинг биринчи қисмидаги «зар» тожикча «сар» сўзининг ўзгарган шакли бўлиб, «юқори, баланд, тепа» маъносини билдиради, «кент» эса «қишлоқ» демакдир. Демак, Заркент баландликдаги қишлоқ, тепаликка жойлашган қишлоқ маъносини аниглайди. (Охунов., 1994; Қораев., 1978; Дўсимов., 1977).

Зарҳал - Олтиарик туманидаги маҳалла номи. Бронза ёки олтин суви юритилган ёзув ёки нахш шундай аталади. Зардек нурафшон маҳалла маъносига бўлиши мумкин.

Зилха - Олтиарик туманидаги қишлоқ. Сўзнинг илмий этимологияси маълум эмас. Кавказ тизмасида Зилға - номли чўкки қайд этилади.

Золиён - Риштон туманидаги қишлоқ. Асли Зоҳидон бўлиб «Зоҳидлар» тарқи дунё қилган қишлоқлар» маъносига деб ҳисоблайдилар. Тожикча он (-ён), ўзбекча-лар қўшимчалари топоним ясовчи аффикелардир (Қораев, 1970). Вилоятда қишлоқ исмидан Зебинисо (зёллар қўрки, безаги, хури париси), Зоҳирий (арабча кўриниб турган, ошқор бўлган), Зулфия (тожикча жингалак сочли қиз) қабилалардан ҳам жой номлари ясалган.

Ибрат- Фаргона шаҳридаги маҳалла номи. Вилоятда бир неча марта такрорланган жой номларидан бири. Арабчада *Ибрат*- намуна, ўрнат деган маънони билдиради. *Икром* - иззатли, хурматли, *Ислом*- бўйсунган, итоаткор, исломни қабул қилган, *Ифтихор*- фахр, гурур, шон-шавкат, *Йўлдош*- эш, ҳамроҳ, *дўст* деб изоҳланган кишилар исмидан ҳам вилоятда жой номлари вуждуга келган.

Ингичка - Фуркат туманидаги маҳалла номи. Бу сўз ўзбек тилида хипча, нозик маъносига ишлатилади. Лекин мазкур топоним шу номдаги уруғ номидан олинган эканлиги айтилади. Бундай ном Республикаимизнинг бошқа вилоятларида ҳам кенг тарқалган.

Ирголи - Бағдод туманидаги кишлоқ номи. Топонимикада -ли кўшимчаси бирор нарса ни ушбу жойда кенг тарқалганлигини билдиради. Бу жой Иргай- ёғочи қаттиқ бутта ўсимлиги, кенг тарқалганлиги учун шундай ном олган бўлиши мумкин. З.Дўсимов (1997) бу номни қуш ёки уруғ номи бўлиши мумкин деб ёзди.

Иштирхон - Ёзёвон туманидаги кишлоқ номи. Аҳолисининг миллий таркиби тожиқлар. Сўгд тилида ишт-хашт -саккиз, хон (кан) канал, арик деган маънони билдиришини эътиборга олсақ, бу топонимни "Саккиз арик" деб изоҳлаш мумкин.

Калвак- Кўхон шаҳридаги маҳалла номи. Форсча калпи ёки калпи сўзидан олинган бўлиб "Тўхташ жойи, кўрик, дамба" каби маъноларни англатади. Ак - кичрайтириш кўшимчаси сифатида олинса, Калвак "кичик бекаат ёки кўприк" олдидagi жой номини билдиради (Дўсимов, 1977). Калвак сўзининг ўзбекча бефаҳм, бефарosat маъносидан топоним яратилиши мумкинлиги ҳақиқатдан узок.

Калдушан - Фуркат туманидаги маҳалла номи. Илмий адабиётларда этимологияси аниқ эмас.

Канда - Бағдод туманидаги кишлоқ номи. Н. Охунов (1989) Канда- маҳаллий гидрографик термин бўлиб, «кан» ва «д+а» (кўшимча) элементларидан таркиб топанлигини ва «ташлама» деган маънони ифода қилишини таъкидлайди.

Вилоятдаги *Ахмадканда*, *Бўжаканда*, *Кандабулоқ*, *Сариканда* гидронимларининг номланишига шу термин асос бўлган. Канда сўзининг «ўймок, қавламок» деган маъноси ҳам бор (Дўсимов, 1977).

Каптархона - Фаргона туманидаги кишлоқ номи. Бу ном Республикаимизда кенг тарқалган бўлиб топонимик адабиётларда икки хил маънода изоҳланади. Биринчидан, илгариги замонларда хон ва амалдорларнинг қаптар боқилдаган биналари жойлашган кишлоқларга шундай ном берилган. Иккинчидан, диний эътиқодга кўра дев ва пари санамлар кўринадиган жойлар шундай номланган.

Каримбобо - Бағдод туманидаги кишлоқ ва маҳалла номи. Карим сўзи арабчада - очикқўлли, химматли, сахий деган маънони билдиrsa, топонимлар таркибига кўп учрайдиган бобо- катта ота, отанинг отаси демақдир, кўпинча улуг, улкан, мўътабар, азиз каби маъноларда ишлатилади.

Катпут - Олтиариқ туманидаги кишлоқ номи. Топоним таркибидagi кат термини Евросий материгида энг кенг тарқалган ва қадимги иборалардан бўлиб, Авесто ва қадимги сўгд ёзувларида тилга олинади. Уй, бошпана, кишлоқ, шаҳар каби маънони англатади. Пут ибораси - йўл, сўхмок, кўприк каби маънода ишлатилади. Катпут- йўл бўйидаги кишлоқ демақдир.

Катта Амробод - Дангара туманидаги кишлоқ номи, топонимикадаги нисбат қонунига асосан ташкил топган. Асосий топонимга катта ёки кичик сўзларини қўшилишидан вилоятда кўплаб жой номлари яратилган, масалан, *Катта Бейкапа*, *Катта Бойбўча*, *Катта Ганжировон*, *Катта Масжид*, *Катта Оқтепа*, *Катта Қашқар*, *Катта-Кенгас*, *Катта Қишлоқ*, *Катта Қорақўл*, *Катта Кўча*, *Катта Қўштепа*, *Катта Оқмачит*, *Катта Тағоб*, *Катта Турк* каби.

Кенагас - Учкўрпик туманидаги кишлоқ номи. Кенагас этноойконими Ўзбекистоннинг кўп жойларида учрайди. Бу хил номлар кенагас этноиними асосида ясалган. Кенагас-йирик ўзбек уруғларидан бири. Кенагасларнинг Кўхон шаҳри атрофида кўпроқ тўпланганлигини кузатиш мумкин (Губаева, 1983).

маҳалла номи. Бу номлар ҳам топонимиканинг нисбат қонунига асосан яратилган. Бундай номлардан *Кичик Бешкана, Кичик Турк, Кичик Янги, Кичик Кенасар, Кичик-Табоб* кабиларни келтириш мумкин. Топонимлар этимологиясини билиш учун номнинг иккинчи қисмига мурожаат қилиш лозим.

Конизар - Бағдол туманидаги кишлоқ номи. Халқ тилида Конизарар деб ҳам аталади. Ишлов берилмаган эрга нисбатан "зар қони" деб тушунтириш мумкин (*харанг-Заркент*).

Кўмирчи - Олтиариқ туманидаги маҳалланинг номи. Топонимикада - чи қўшимчаси одатда бирор қасб эгалари кўп тарқалган маҳалла ва кишлоқларга қўйлади. Вилоятда *Асалчи, Бўдойчи, Бўтқаччи, Илакчи, Қарнайчи, Овчи, Пичоқчи, Сандиқчи, Тақаччи, Темирйўлчи, Тўқимаччи, Қароқчи, Қурувчи* каби топонимлар кенг тарқалган. Бу қўшимча ёрдамида баъзан уруғ-аймоғ номлари ҳам аслишини унутмаслик керак.

Қўсақкишлоқ - Тошлоқ туманидаги маҳаллалардан бирининг номи. Халқ этимологиясида соқол - мўйловсиз кишилар яшайдиган кишлоқ деб изоҳ берилади. Аслида Қўса-қўнгирот, юз, найман қабилалари таркибидаги уруғ номидир. Бу номдаги кишлоқлар Ўзбекистоннинг бошқа ҳудудларида (Жиззах, Самарқанд вилоятларида) ҳам кенг тарқалган.

Лангар - Охунбобоев туманидаги кишлоқ номи. Марказий Осиёдаги жой номлари таркибида кўп учрайдиган термин. Бу сўзнинг асл маъноси «тўхташ» бўлган ва турли жойларда, замонларда шунга яқин маъноларни билдирган. Қадимги ёзма манбаларда ва кейинги топонимик номлар таркибида «бекаг ва тўхташ жойи» маъносида ишлатилган. Шунингдек, қарвонсарой, ғарибхона, қабр маъноларида ҳам ишлатилади (Дўсимов, 1977; Қораев, 1978).

Лоғон - Қувасой шаҳар кенгашига кирувчи кишлоқ. Ривоятда айтишларича, қадимда Мух подшохи бўлиб, унинг юртига душманлар бостириб келганда, хотини шаҳар дарвозасини душманларга очиб беради. Бу изоҳ халқ этимологияси бўлиб илмий таҳлилга мухтож. Бу номда -он

қўпик аффикси бўлса, лоғ (лагм) сўзи туннель, коризининг ер остидаги ариғи маъносида ишлатилиши мумкин.

Мадаминов - Ёзёвон туманидаги кишлоқ номи. Мадамин исми арабчада ишончи, макталадиган, мактовга сазоварнинг ишончи деган маънони билдиради. Бундан ташқари Фарғона вилоятида Мирзо (қотиб, саводли), Мукумий (доимий, турғун) номи кишилар исми ҳам жой номларига қўйилган.

Мангит - Дангара туманидаги маҳалла номи. Шарқий Фарғонада кенг тарқалган, ўзбек миллати таркибига кирган уруғлардан бирининг номи. Сўзнинг келиб чикиши мўғилча бўлиб, "минг, минглар" деган маънони билдиради.

Марғилон - Урта Осиёдаги қадимги шаҳарлардан бири. Дастлаб араб географ ва сайёҳи Абу Абдуллох Муқаддасийнинг 985 йилда ёзилган "Мамлакатларни ўрганиш учун қўлланма" асарида тилга олинган. Топоним ёзма

манбаларда **Марғилон**, **Марғиног** шаклида учрайди. Марғилон форс тилидаги **Марғ** "ўтлоқ" сўзи билан алоқадор деб ҳисобловчилар кўпчиликини ташкил этади. Марғилон топонимикасини ўрганган Ж.Латиповнинг фикрича, бу сўз Марғи этнонимидан олинган. Қадимги аталишидаги он ёки от қўшимчалари кўпلىк белгиси деб қаралса, бу сўз марғилар яшайдиган жой маъносини билдиради. Сўзнинг этимологияси эса юқорида айтилгандек "ўтлоқ, ям-яшил ер" деган маънони англатади. Шаҳар номини товук ва нон сўзларидан иборат деб изоҳланиши афсонага ўхшайди.

Машад - Марғилон шаҳридаги маҳалла номи. Арабча Машҳад сўзидан олинган бўлса "шаҳид қони тўкилган ёки шаҳид қўмилган жой" деган маънони англатади. Машад сўзи уруғ номи бўлиши ёки сувлик, дарёга алоқадор бўлиши ҳақдаги фикрлар ҳам айтилади.

Минглар - Дангара туманидаги маҳалла номи. Ўзбек миллати таркибига кирган Минг уруғига мансуб кишилар яшайдиган аҳоли масканларига қўйилган ном. Фарғона водийсида нисбатан кам тарқалган.

Миңдон - Фарғона туманидаги кишлоқ, этимологияси аниқ эмас. Миңдан ортқ хўжалик, уй бор деган маънода

Намуна - Охунбобоев, Кува, Фаргона туманларида кенг тарқалган қишлоқлар номи. Кишилар ўз қишлоқларини бошқаларга ўрнак, ибрат бўлсин деган мақсадда шундай номларга бўйлишлари мумкин.

Новкат - Фаргона вилоятида кўп учрайди. Нов-тожикча «Янги қишлоқ» деган маънони билдиради. Бу ном *Ноекент*, *Новобод* кўринишида ҳам учрайди. Вилоятда кишилар исмидан олинган Нодира (ноёб, химматли), Ноиб (кўмак берувчи) каби жой номлари бор.

Нурсук - Ўзбекистон туманидаги қишлоқ. Ном икки қисмдан тузилган, биринчи қисмидаги Нур, тоғ; "тоғ тизмаси" сўзи билан боғлиқ. Иккинчи компоненти «сук» ёки «суук» топонимияда кўп учрайдиган географик терминдир. У «ўзан, жар, сой» каби маъноларни билдиради. Нурсук «тоғ ўзани, тоғдаги ўзан» деган маънони билдиради (Дўсимов., 1977; Мурзаев., 1974).

Обносё - Тошлоқ туманидаги қишлоқ ва маҳалла номи. Маҳаллий аҳоли томонидан Обносё тарзида айтилади. С.Короевни (1999) ёзишча бу ном сув ёрдамида харакагга келтирилган тегирмон билан боғлиқ бўлиши мумкин. Обносё топонимини географик термин сифатида қаралса бу қора сува яъни булоқ суви деган маънони аниқлатади.

Обшир - Сўх туманидаги қишлоқ ва маҳалла номи. Тожикча "суг сув" дегани, кўпроқ ширин ичимлик сувига нисбатан ишлатилади. Вилоятдаги *Обираҳмат*, *Обирашон*, *Обихаёт* каби топонимлар ҳам "рахмат суви", "хаёт суви", "равон оқадиган сув" маъноларида ишлатилган.

Озодлик - вилоятдаги кўплаб маҳаллаларга Республикамик мустақиллигини шарафлаш мақсадида қўйилган жой номи.

Ойим қишлоқ - Бувайда туманидаги маҳалла номи, вилоятда *Ойимча*, *Ойимча қақир* каби қишлоқ ва маҳалла номлари кайд этилган. Кўнчилик тадқиқотчилар бу номни Подрабегимнинг тахаллуси Моҳларойимга нисбат бериб қўйилган деб ҳисоблайдилар. Жойда ҳар бир топонимни келиб чиқишини тадқиқ этиш керак.

Бўлиши мумкин. Таркибда -дон қўшимчаси билан ясалган *Билимдон*, *Бордон*, *Гаримдон*, *Зоҳидон*, *Насардон*, *Ободон*, *Рошидон*, *Майдон*, *Қадирдон*, *Ғолижондон* каби номларда -дон кўплик маъносиде ишлатилган.

Мисгарлик - Кўкон шаҳридаги маҳалла номи. Мисга ишлов бериш, мис идишлар ясаш ва уни таъмирлаш билан шуғулланадиган усталар яшайдиган маҳалла.

Муён - Қувасой шаҳар кенгашига қарашли қишлоқ. Муён сўзи тожикча «миён»-«ўрта» сўзи билан алоқадор бўлиши мумкин. Яқоб тилида миён «қишлоқ» деган маънони билдиради. *Тоҳмиён ёки тоёмийён*, *Маркутмайин* каби қишлоқлар номи шу сўз билан алоқадор бўлиб, «сув бўйидаги қишлоқ», деган маъноларни билдиради. (Дўсимов., 1977).

Навбахор - вилоятда кенг тарқалган жой номларидан бири. Аксарият ҳолларда бу ном ўзбек тилидаги эрта баҳор, илк баҳор, баҳорнинг бошланиши маъносиде ишлатилган. Вилоятдаги қишлоқ ва маҳалла номлари орасида Навбахор етти марта такрорланади.

Наврўз - такрорланиши бўйича Навбахор билан бир хил ўринда турувчи жой номи. Шамсия йил ҳисобида янги йилнинг биринчи куни наврўз деб аталади. Рамзий маънода янги куннинг, янги даврнинг бошланиши маъносиде ҳам шундай аталган жой номлари мавжуд.

Найман - вилоятдаги қишлоқлар номи. Найман - ўзбек уруғларидан бири, унинг бир қанча термоқлари бор. Найман сўзи мўғулча бўлиб, найма - "сақиз" деган маънони аниқлатади. Бу қишлоқлар вилоятнинг Бувайда, Тошлоқ, Кува, Охунбобоев, Ўзбекистон, Дангара туманларида, Қувасой шаҳри ҳудудида жойлашган. Найманларнинг XIII асрдан бошлаб Фаргона водийсига кириб келиши ҳуқумдор Кучлик номи билан боғлиқ (Губаева, 1983).

Найман-бўстон - Тошлоқ туманидаги қишлоқ номи. Юқорида Фаргона - Ёзёвон - Кува оралигида киргизларни бўстўн (бўз тўнли) уруғи вакиллари кенг тарқалганлиги ҳақдаги фикрга эътибор берилса, бу номни Найман ва Бўстон қабидалари номларидан олинганлигини таъкидлаш лозим.

Шоҳимардон сойидан оқиб келган сув ҳамда, қишлоқдан чиқаётган булоқ сувлари ҳозирги Олтиариқ қишлоғига етиб келганда олтига ариққа, олтига тармоққа бўлиниб кетган. Шу сабабли бу жой ариқнинг сонига, миқдорига нисбат берилгани ҳолда Олтиариқ деб атаб бошланган. (Охунов., 1994).

Олчин – Бағдод туманидаги маҳалла номи. Олчин бир қанча туркий халқлар таркибига кирган уруғ номи. Ўзбекистонда олчинлар кўпроқ Бухоро ва Қашқадарё вилоятларида тарқалган.

Офтобруй– Сўх туманидаги маҳалла номи. Аслида бу сўз географик термин бўлиб, кўёшга қараган қунгай жойда жойлашган қишлоқ, маҳалла деган маънони аниқлатади.

Олмурад – Учкўприк туманидаги қишлоқ ва маҳалла номи. *Олмурад* ёки *Олмурад* оллоҳнинг мақсади, истаги деган маънони билдиради. *Олун* исми ҳам кўплаб топонимларни асосини ташкил этиб, тожик тилида кадимги руҳоний табақаси, мураббий, муаллим деган изоҳга тўғри келади.

Оқариқ – Фарғона шаҳар кенгашига қарашли қишлоқ номи. Сувиннинг рангига кўра оқариқ деб номланган. Одатда доимо оқадиган, кўпроқ қор сувидан тўйинадиган сувга нисбатан оқ сўзи ишлатилади.

Оқбилал – Фарғона туманидаги қишлоқ номи. Тарихида биринчилардан бўлиб ислом динини қабул қилган Билал ибн Рубоҳ Хабаший номи билан боғлиқ деб изоҳловчилар ҳам бор. Бу сўзни “булоқ”, “қўлтиқ”, “бурчак” каби маънолари ҳам қайд этилган.

Оқбўйра – Олтиариқ туманидаги қишлоқ. Оқбўйра уруғ номи сифатида қайд этилади. Этимологиясини аниқлашда номнинг иккинчи-қисмидаги Бувра, Бўвра, Бура «туя, оқ туя» сўзи билан боғлаш ҳам мумкин. Бура ёки бўйра географик термин сифатида «ёнбош, ёнбағир, кирғок, чекка» деган маънони аниқлатади (Дўсимов., 1977; Қоғазов., 1970).

Оқер – Риштон туманидаги қишлоқ номи. Экин экиб юрилган, ўзлаштирилган ер - оқ ер деб аталади. Баъзан оқик-

соқилдан озод қилинган жойлар ҳам хур ер, оқ ер дейилади. (Қоғазов., 1978).

Оқтепа– Охунбобоев туманидаги қишлоқ. Тепа геоморфологик термин сифатида рельеф шаклини (бадандликни) билдиради. Тепалиқни ташкил этган жинсларни ранги ва хусусиятига қараб *Арзиктепа*, *Оқтепасой*, *Оқтепа*, *Тилотепа*, *Тоштепа*, *Тошлоқтепа*, *Шуртепа*, *Қизилтепа*, *Қоратепа*, *Қумтепа* каби жой номлари ташкил толган. Баъзилар оқ сўзи тепанинг рангини эмас, у ерда яшовчи, ерларга эғалиқ қилувчи аҳолининг келиб чиқиши оқ сўз, асизодалардан эканлигини аниқлатади деб ёзадилар (Қоғазов., 1998).

Пастки Арча – Фарғона туманидаги қишлоқ. Топонимикада рельефга нисбатан қўйилмаган жой номи. Бирор объектни иккинчисига нисбатан қўйида, этакда жойлашганлигини аниқлатади. Вилоятдаги *Пастки Бешката*, *Пастки Кўприк*, *Пастки Маҳалла*, *Пастки Тўлаш*, *Пастки Яхкатут* каби номлар шу аснода вужудга келган.

Пиёзчилик – Тошлоқ туманидаги қишлоқ. Топонимикада –чилик қўшимчаси дехончилик, хунармандчилик соҳасида банд бўлган қишлоқ гуруҳини аниқлатади. Вилоятдаги *Богдорчилик*, *Даловчилик*, *Жиякчилик*, *Косибўчилик*, *Кўнчилик*, *Тароқчилик*, *Сўжчилик*, *Эгарчилик*, *Қандолатчилик* каби номлар шундай пайдо бўлган.

Пишагар– Бувайда туманидаги маҳалла номи. Топоним таркибидаги гар (ғар) элементи тожик тилидаги тоғ сўзи билан боғлиқ бўлиши мумкин. Бундай талқинда ушбу ном тоғ олдидаги қишлоқ маъносини билдириши мумкин.

Повулгон – Олтиариқ туманидаги қишлоқ номи. Мўғул тилида Паулган- “кўниш жойи”, “урда”, “манзил” демакдир.

Полвонтош– Фурқат туманидаги маҳалла номи. Баъзи жойларда кичик бўлса ҳам оғир, полвонларгина кўтара оладиган палаҳса тошни полвонтош дейишади.

Полосон – Олтиариқ туманидаги қишлоқ номи. Фарғона водийсида ғалвирнинг бир тури полосон дейилади. Топоним форсча Палас сўзи билан алоқадор («дарвеш») деган фикрга қўшилсак, Паласон - «дарвешлар» демакдир. (Дўсимов., 1977).

Понсад - Бувайда туманидаги маҳалла номи. Понсад-хонлиқлар давридаги лавозим, асли понсадбоши дейилади. Кўкон хонлигида кўмондон полк (даста) командирини понсадбоши дейилган. Тожик тилида понсад ёки «панжсад» - «бешшо» деган маънони билдиради.

Пошпоширим - Бувайда туманидаги кишлоқ номи. Пирлар подшоши деган маънода бўлиши мумкин. Этимологияси илмий таҳлилга муҳтож.

Пучугой- Учкўприк туманидаги маҳалла номи. Аслида уруғ номидан олинган. Фарғона vodiysida кенг тарқалган ўзбек кичиклари орасида Пучугой уруғи вакиллари Кўкон атрофида кенг тарқалган (Губаева., 1983).

Рапқон - Бешарик туманидаги кишлоқ. Кўкон хонлари архивида Рафайкон кишлоқ шаклида тилга олинган. Бу сўз тожикча бўлиб, «ўртоқлар» демакдир. (Кораяев., 1978).

Рахматилло- Данғара туманидаги кишлоқ ва маҳалла номи. Кишилларга қўйиладиган бу исм худонинг раҳимдиллиги, марҳамати деган маънони аңглатади. *Ражаб*- хурмат-эҳтиром ёки ражаб ойида туғилган болага шундай ном қўйиладди.

Риштон - Риштон тумани маркази. Дастлаб «Худуд алам»да, араб географлари Ибн Хавқал, Мукаддасий асарларида шаҳар деб кайд этилган. Этимологияси аниқ эмас. Рашидон «тўғри йўл топганлар» деб изоҳлангани кўпроқ диний талқинга мос тушади (Кораяев., 2005).

Самарқанд - Бағдод туманидаги кишлоқ номи. Шунингдек, Тошкент вилоятининг Бўка, Пискент, Чиноз туманларида шу номли кишлоқлар бор. Самарқанддан кўчиб келган кишилар яшайдиган кишлоқлар ана шундай ном олган. Топонимнинг этимологияси ҳақда турли фикрлар бор. Деярли барча тадқиқотчилар номнинг иккинчи компоненти «қанд», «кишлоқ», «шаҳар» деб ҳисоблайдилар. Аммо топонимнинг биринчи компоненти турли манбаларда турлича: баъзи манбаларда Самар-киши номи-(Самар-Абу Қараб) сарқарда исми билан боғланса, бошқаларда Самара- «мева, хосил яъни ширинлик шаҳри» деб изоҳланади. Беруний «Самарқанд - туркий тилда Самизқанд» - «маърифат шаҳри» (арабча - илм,

фан шаҳри) деб ёзди. Х.Хасанов номнинг бир қисмини форсча Ҳамара «йгин, тўпланиш» сўзи билан боғлаб, «тўпланиш жойи, масаҳат кишлоғи» дейди (Дусимов., 1977).

Самандарак- Бағдод туманидаги кишлоқ. Ўзбек тилида оч малла, сомон рангли от саман от деб аталади. Саман от топилган кишлоқ деб изоҳлангани илмий асосга эга эмас.

Саодат- Кўкон шаҳридаги маҳаллалардан бири. Араб тилида бахт, роҳат, тоъеб деган маънони билдирувчи бу сўздан топоним ясалган. Киши исмларидан *Саннат* (ризқи мўл, бадавлат), *Саттор* (химоя қилувчи, авф этувчи), *Собир* (маҳкам, чидамли, сабр қилувчи), *Содиқ* (садоқатли, вафодор, ҳалол), *Соли* (ҳаққоний, виждонли), *Султон* (давлатбоши, ҳоким), *Сунбула* (бир хил юлдузлар туркуми) кабилардан ҳам вилоятда қатор жой номлари вужудга келган.

Сарикўргон - Учкўприк туманидаги кишлоқ. Ушбу топонимни "юқори, бош томонда жойлашган кўргон" деб изоҳлаш мумкин. Бунда Сўх дарёсининг юқори қисмида жойлашган кўргон деган маъно келиб чиқади. Топонимикада сарик(к) уруғи ҳам кайд этилган. Сарик кичиклар тарқибига кирган этник гуруҳ сифатида тилга олинган. Бундай ёндашувда Сарикўргон сариклар яшайдиган кўргон деган маънони билдиради.

Сатқак- Фарғона туманидаги кишлоқ. Этимологияси аниқ эмас. Қишлоқ худуди диний жиҳатдан мукаддас қадамжой сифатида зиёратгоҳга айлантирилган.

Совурбулоқ - Фарғона шаҳар кенгашига қаршли кишлоқ. Топоним тарқибидagi асосий географик термин булоқдир. Юқорида айтилганидек бу сўз «окмоқ», «аралашмоқ» феълидан олинган. Булоқнинг характерни, шаклини, сонини, эгасини ифодаловчи сўзлар кўшилиб кўлаб жой номлари хосил бўлган, жумладан *Булоқ*, *Булоқбоши*, *Еттибулоқ*, *Зарбулоқ*, *Мингбулоқ*, *Оқбулоқ*, *Тўққизбулоқ*, *Қўшбулоқ* каби жой номлари «Булоқ» сўзи асосий топонимдир. Совурбулоқ турли хил касалликларни даволашда ишлатиладиган шифобахш суви туфайли шундай номланган деган изоҳ мавжуд.

Сойбўйи - вилоятнинг Фаргона, Ёзёвон, Охунбобоев туманларида ўн мартадан кўпроқ такрорланадиган жой номларидан бири. *Сойшилдир, Соикелди, Сойёни, Қорасой* каби номларда ҳам топоним ясовчи сўз сифатида сой ишлатилади. Соё сўзининг икки хил маъноси мавжуд. Асосий маъноси кичик дарё, оқар сув бўлса, кўшимча равишда сойлик, кенг водий, дарра маъносини ҳам англатади.

Сувлиарик - Ёзёвон туманидаги кишлоқ. Серсув арик маъносида номланган. Топонимикадаги нисбат бериш, киёслаш қонуниятига асосида *Беларик, Жарарик, Кўларик, Тошарик, Ўнгиларик, Қорарик, Кумарик* каби кишлоқ ва маҳалла номлари яратилган.

Сурхтена- Фаргона шаҳридаги маҳалла номи. Ном кўпинча сурх, яъни қизил тена деб изоҳланади. Бироқ бу сўзни янги деган маъноси ҳам бор. С.Қораев (2001) Сурх номли уруғ номи борлигини таъкидлайди.

Суфон- Қувасой пахар кенгашига қарашли кишлоқ. Мазкур топонимни этимологияси маълум эмас. Топоним таркибидаги —он аффикси тожикча бўлиб, кишиларнинг қандайдир ижтимоий гуруҳга (миллатга, уруғга, қаблага) мансублигини билдиради, *Арабон, Мангитон, Қосагарон, Қокйлон* каби. Бундай ёндашувда Суфон бирор гуруҳга (масалан, сўфилар) мансуб кишилар яшайдиган жой маъносида бўлиши мумкин.

Сўфи - Тошлоқ, Учкўприк, Кува туманларидаги кишлоқлар номи. Сўфи масжидда азон айтувчи киши. Кишлоқлар икки маънода шундай номланган бўлиши ҳам мумкин. Биринчидан сўфи яшайдиган ёки азон чақириладиган кишлоқ, иккинчидан содда, хужожўй кишилар истиқомат қиладиган кишлоқ ёки маҳалла.

Сўх - вилоятдаги туман ва кишлоқ номи. Энг қадимги кишлоқлардан бўлиб, дастлаб "Худул ал-олам" асарида араб географлари томонидан тилга олинган. Кишлоқ асли дарё номидан олинган. Сўх сўзининг илмий этимологияси аниқ эмас.

Тағоб - Ўзбекистон туманидаги кишлоқ. Вилоятда *Ахта-Тағоб, Катта Тағоб* ва *Кичик Тағоб* каби жой номлари бор.

Тағоб географик термин бўлиб, «ўзан, сой, киргок» маъноларига эга. Фарғона ва Бухорода ер ости сувлари чикиб ётган жойларни тағоб дейишади. Тағоб сўзини тожиклар ҳозирги вақтда ҳам шу маънода ишлатадилар. Зарафшон дарёсининг бош томонида Тағобимайн кишлоғи бор. Зарафшон водийсида маълум бир каналдан суғориладиган майдон ҳам тағоб деб юритилган. (Қораев., 1970; Дўсипов., 1977).

Тайпоқ - Данғара туманидаги кишлоқ ва маҳалла номи. Ўзбек тилида бу сўз япапоқ, бир оз яссироқ деган маънода ишлатилади. Агар рельефга нисбатан олинса ясси, текис жойдаги кишлоқ маъносида ишлатилган бўлиши мумкин.

Тақалик - Ёзёвон туманидаги кишлоқ. С.Губаева (1983) бу каби номларни ташки кўринишига қараб (тақаси бор кишлоқ) этимологиясини аниқлаш хато бўлиши мумкинлигини ёзди. Ўзбек, киргиз, қозоқ, туркман, қорақалпоқ миллати таркибига қарган шу номдаги уруғ қайд этилади.

Телиминг - Данғара туманидаги кишлоқ ва маҳалла номи. Қорақалпоқ миллати таркибига кирган уруғ номидан олинган. Фарғона вилоятининг 1909 йилдаги маъмурий бўлинишида Телиминг -тўпийбой, Телиминг-тўпикорабой номи кишлоқлар қайд этилган (Губаева., 1983).

Тенақўрғон - Учкўприк туманидаги кишлоқ ва маҳалла номи. Тенақўрғон-Кўрғонтепа туپроқдан уйиб қилинган баланд тепалик маъносида. Тена иборасини ижтимоий воқелик билан кўшиллишидан вилоятда *Азизтепа, Арабтепа, Гўртепа, Зиндонтепа, Китконтепа, Симтепа, Собиртепа, Сочтепа (Чочтепа), Теналик, Тенатаги, Тена Жамоер, Шаҳартепа, Қорсултепа* каби жой номлари шаклланган.

Тоғул - Бешарик туманидаги кишлоқ. С.Қораевнинг (1978) ёзишича қитқоқларда шу ном билан аталувчи уруғ номи қайд этилган.

Тожиқ - Охунбобоев, Тошлоқ, Кува, Учкўприк туманларидаги кишлоқлар номи. Тожиклар ўзбек ва киргизлар билан ёнма-ён яшайдиган худудларда жойлашган кишлоқларга шундай ном берилади.

Тошлок - Тошлок тумани маркази. Ўзбекистонда кенг тарқалган топоним бўлиб, Андижон, Наманган, Самарқанд, Қашқадарё вилоятларида ҳам Тошлок деган кишлоклар бор. Тошлок деганда кўпинча қиррали тошлар тушунилади, юмалок, силлик тошлардан иборат сойлик шу маънодаги тожикча «санлок» сўзи билан аталади. (Қорасев., 1978).

Тоғлик-Бувайда, Охунбоев туманларидаги кишлоклар номи. Шарқий Туркистондаги этник гуруҳлардан бирининг номи. Бундан ташқари қирғизларда ҳам шундай уруғ қайд этилган. Тоғлик, тоғчи, тоқчи шаклида учрайди.

Тувадок - Бағдод туманидаги кишлок. Кучманчи Ўзбеклар таркибида шу номдаги уруғ қайд этилган. Мазкур уруғнинг рамзига айланган муқаддас жонивор ҳам шундай аталади.

Тул - Риштон туманидаги кишлок. Тул - арабча сўз бўлиб, «қузн, чўзинчоқ» деган маънони билдиради. Кишлок конфигурациясиқдан (шаклидан) шундай ном олган бўлиши мумкин.

Турбат - Тошлок туманидаги кишлок. Турбат арабча туброқ сўзининг кўплик формаси бўлиб, «тупроқ, хок, қабр» деган маънони англатади. Улуғ кишлоқнинг қабрлари устига қурилган бино, мақбара ҳам Турбат дейилган. Масалан, Гўри Амир мақбараси Турбати Темур деб ҳам аталган, Турбат номли жойлар одатда азиз-авлиёларнинг мазори, қадимжойи ёнида бўлади. (Қорасев., 1978). Қадимда Турбат деган турк-мўғул қабиласи ҳам қайд этилган.

Турк - Кува ва Учкўприк туманларидаги кишлоклар номи. Ўзбекистон ҳудудида XVI асргача яшаган қарлук, барлос, қалтагой, мусобозори, мўғул қабилалари турк деб аталган, булардан ташқари турк деган алоҳида қабил а ҳам бўлган. Вилоятда *Туркистон*, *Турклар*, *Турқравон*, *Турққишлоқ* деб аталадиган кишлоклар номида ҳам турк сўзи топонимнинг асосини ташкил этади.

Турғоқ-Учкўприк туманидаги кишлок. С.Қорасевнинг (2005) ёшишча Ўзбеклар таркибида турғоқ деб аталган уруғ

бўлган. Турғоқ сўзининг этимологияси "кўрикчи"; "соқчи" деб изоҳланади.

Тумор - Данғара туманидаги кишлок. Ўзбек тилида дуо битилган қогозли учбурчак тақинчоқ тумор деб аталади. С.Губаева (1983) қирғизларнинг бўстўйли уруғининг бир тармони Тумор (Думор) деб аталишини ёзди.

Тўда - Фарғона вилояти Олтиариқ ва Риштон туманларида, Наманган вилояти Учкўрғон туманидаги кишлоклар номи. Тўда - Ўзбек уруғларидан бирининг номи бўлган.

Тўлабой - Данғара туманидаги кишлок ва маҳалла номи. Ўзбекларда фарзанда тўла-тўқис, камчиликсиз бўлсин, деган маънода шундай ном берилади. Вилоятда *Тўхта* (омон бўлгин, ўлмагин, яша), *Тўхалмерган* (иккинчи фарзанд) каби кишлоқлар исмидан ҳам жой номлари яратилган.

Уйрат ёки Уйрoт - Бағдод туманидаги кишлоқ. Уйрoт ўзбек ва қозoқ уруғларидан бири. Уйрoт асли мўғулча сўз бўлиб, маъноси «интифоқчилар», «ўртоқлар» демақдир. Бу уруғ номи Ўзбекистонда бошқа топонимлар таркибида ҳам учрайди.

Уймoвут - Данғара туманидаги маҳалла номи. Уруғ номидан олинган, этноним сифатида қайд этилган. Уймoвут кўринишида ҳам учрайди, 92 бовли ўзбек қавмлари рўйхатиغا киритилган.

Ултарма - Бағдод туманидаги кишлоқ номи. Қадимдан жума кунлари бозор бўлиб келган кишлоқ сифатида машҳур. Сўзининг илмий этимологияси маълум эмас.

Улуғбек - Фарғона шаҳридаги маҳаллалардан бири мутафаккир олим, давлат арбоби Мирзо Улуғбек номи билан аталади. *Улуғбек* (буюк, улкан), *Усмон* (жасорат, мардлик, кўркмас) каби кишлоқлар исми қўллаб жой номига қўйилганлигини кўриш мумкин.

Урганжи - Бувайда туманидаги маҳалла номи. Кўкон шаҳрида Урганжибоғ номли маҳалла бор. Тарихчиларни ёшишча урганжи этноним бўлиб, улар ўн саккизинчи аср охирида Урганч шаҳридан чиқиб Ўзбекистоннинг турли ҳудудларига тарқалган.

Учқўприк - Вилоятдаги туман ва туман марказининг номи. Сувлик ёки чуқурилик устига қурилган иншоот ёнидаги кишлоқ маъносини билдирса керак. Топонимикада кўприк сўзи ёлғиз топоним ясамайди, бунинг учун унга бирор сифат кўшилиши керак масалан, *Кўприкбоши*, *Тахтакўприк*, *Гашткўприк*, *Янғикўприк* каби.

Учолнш - Тошлоқ туманидаги кишлоқ ва маҳалла номи. Қадимги туркий сўз бўлиб, хозирда дарё ёки ариқ сувининг бўлинган, таркатилмаган жойи маъносида ишлатилади. *Учолнш*, *Бешолнш* каби жой номлари мазкур термин асосида яратилган. Бундай гидронимлар каторига *Артизон буйи*, *Тўғонбоши* каби сув билан боғлиқ номларни киритиш мумкин.

Ўқчи - Охунбобоев туманидаги кишлоқ. Ўрта ўқчи, Ўқчи дашти каби номлар ҳам учурайдди. Водийда кенг тарқалган жой номларидан бири. Қамон ўқлари тайёрлайдиган қосиб уста шундай аталади. Бироқ, мазкур номнинг водийда кенг тарқалнши у бора-бора уруғ номига айланганлигини кўрсатади.

Файлиобод - Олтиарик туманидаги кишлоқ. Обод сўзи тожикча об-сув, обод-сувли, сув етарли жой деган маънони билдиради. Бу сўз шаҳар, кишлоқ, умуман, аҳоли манзилгоҳларига нисбатан ишлатилади. Асосий маъноси «гуллаган» демакдир. Вилоятда ижтимоий ҳаётдаги воқеалардан *Дехқонобод*, *Жанобод*, *Ёшларобод*, *Меҳнатобод*, *Мингдонобод*, *Мулкобод*, *Паврўзобод*, *Нуробод*, *Ободмахалла*, *Оқариқобод*, *Пахтаобод*, *Тошобод*, *Файзлиобод*, *Халқобод*, *Чекирзаобод*, *Чинобод*, *Шарқобод*, *Шоҳмардонобод*, *Янгиобод* каби жой номларини яратилганлигини кўриш мумкин. Вилоятимиздаги кишлоқ ва маҳалла номлари орасида Меҳнатобод 3 мартадан, *Дехқонобод* 6 марта, *Янгиобод* 7 марта такрорланади.

Фаргона - энг қадимий номлардан бири. Фаргона номи дастлаб Муғ тоғидан (VIII аср) топишган Сўғд хужжатларида, сўнгра «Хулуд ал-олам» да, Истахрий, Мукаддасий асарларида вилоят номи сифатида қайд этилган. Фаргона сўзининг этимологияси ҳақда бир қанча вариантлар бор. Ривоят қилишларича, Фаргонани Нуширвон бунёд қилган экан. У бу ерга ҳар бир жойдан биттадан қабила кўччириб келтирган.

Шундай қилиб, турли жойлардан келган кишилар иморатлар қуриб, экин эккан. Бу кишилар аз ҳар хона «ҳар хонадондан» деб аталган. Фаргона сўзи шундан олинган. Геродот асарларида тилга олинган қадимий парикания халқи номи билан аталган деган фикрни кўпчилик ноўрин деб ҳисоблайди. Санскрит тилида Паркани «вилоят, кичик улус» деган маънони билдиради. (Дусимов., 1977) Фаргона форс – тожик тилидаги паркана - “атрофи берк водий” сўзидан олинган, дейиш ҳақиқатга яқин.

Шундай қилиб, Фаргона сўзи этимологияси тўғрисида бир қанча фикрлар бўлишига қарамай бу масала тўлиқ ҳал этилмаган.

Фуркат–вилоятдаги туманлардан бири, Ўзбек маърифат-парвар, демократ шоири Зокиржон Мулло Холмуҳаммад ўғли-Фуркат номига қўйилган. Шоирга берилган Фуркат таҳаллуסי арабчада айрилиқ, хижрон деган маънони билдиради (Менажиев Я. Ва б. 1968). Файзи (фаравон, тўқ, яшнаган), Фузулий (ҳар нарсга қизиқувчан) каби кишилар исми ҳам вилоятдаги кишлоқ ва маҳалла номларига берилган.

Хитой-Бағлод туманидаги кишлоқ ва маҳалла номи. Фаргона водийсида хитой этнонимини тарқалиши XII асрда водийга кириб келган қорахитойлар номи билан боғлиқ (Губаева.,1983).

Хонқиз-Фаргона туманидаги кишлоқ. Топонимнинг келиб чиқиши ҳақда халқ орасидаги «Хоннинг қизи» ҳақдаги ривоят афсонадир. Аслида ном яқки компонентдан – Хон ва Қиз географик терминлардан тузилган. Хон, хан сўзлари Э.Мурзаевнинг фикрига қараганда, зардуштийларнинг “Авесто” китобида ҳам учрайди. Бу сўз «қулук, чашма бўлуқ» маъносини билдиради. Қиз ёки хис термини эса «баландлик, юқори» маъноларига эга. Форс тилида ҳам хис сўзи шу маънони ифодалайди. Демак, Хонқиз «Қизбулуқ, юқори бўлуқ» маъносинидадир.

Хўжакишлоқ–вилоятда кенг тарқалган кишлоқ ва маҳаллалар номи. *Хўжа Аҳмад Вали*, *Хўжаарик*, *Хўжақишлоқ*, *Хўжаманғиз*, *Хўжасўйди* каби топонимлар таркибида хўжа асосий терминдир. Ўрта Осиёда ва бошқа мусулмон

давлатларида алоҳида имтиёзга эга бўлган оқсуяк, зодагон табака вакиллари шарафига қўйилган ном.

Хўроба—Фарғона туманидаги кишлоқ ва маҳалла номи. Ичиш учун яроқли сув маъносига бўлиши мумкин.

Чек-Кувасой шаҳрида, умуман Фарғона водийсида чек сўзидан таркиб топган жой номлари кўп учрайди. Чек сўзининг бир неча маъноси бор. Хонлик оила аъзоларининг, амалдорлар, рухонийлар ва машур шахсларнинг умуман, хар қандай кишиларнинг хусусий ерлари маъносига топонимларда, яъни жой номлари таркибиде мустаҳкамланиб қолган. Чек атамаси билан боғлиқ номлардан *Ахмадхўжачек, Бобочек, Насриддинчек, Исмайлчек, Мархўдчек, Усмонокчек, Дусматчек, Жумабойчек, Чекмирзаобод, Чексарой, Чекшиариф, Чексиура, Чекобод, Чекжўрабек* каби кишлоқ номлари учрайди.

Чекчувалдоқ—Ўзбекистон туманидаги кишлоқ. Чувалдоқ ёки Чувалдоқ этноними бир неча уруғ таркибиде, чунончи парча ва сарй, қилчок уруғларининг тармоқлари орасида, Зарафшон водийсидаги найманлар таркибиде, кўнгирот кабиласининг шахобчалари орасида қайд қилинган (Қорасев., 1978).

Чекшўра—Фарғона туманидаги кишлоқ. Шўр ерларда ўсадиган ёввойи ўсимлик шўра деб аталади. Бирок чек сўзининг юқоридаги маъноларидан келиб чиқиб тахлил қилинса, шўра бирор этник гуруҳни номи бўлиши мумкин.

Чимён—Фарғона туманидаги кишлоқ. Чимён аслида Чимган бўлиб, ўтзор, яшил водий деган маънони англатади. Чимён Чашмадамиён ёки Чилкон сўзларидан олинган. Чашмадамиён «сув (булоқ) кўп», Чилкон эса «конлари кўп» жой демақдир. Хақиқатан ҳам бу ердан нефть конлари кўп топишган. Лекин, бу ном бошқа ерларда ҳам учрайди. Тошкент вилоятидаги Чимён тоғлари—Чимён курортидан ном олган. Маҳаллий халқ Чимённи чимзор маъносига чимён сўзидан келиб чиққан дейди. Лекин *Чимкўрғон, Чимкент, Чим* каби бир қанча номлар «чем» яъни «кўрғон» сўзидан келиб чиққан деган фикрлар ҳам бор. Сўғдийча чим (чем) сўзи хозир ҳам «кўрғон, қалъа» маъносига ишлатилади. Чим (Чем) ихота, тўсик, ғов

маъносини англатиб, айниқса республикамиз жанубида Чим компонентли топонимлар кўп учрайди (Қорасев., 1970).

Чиркай—Бешарик ва Кува туманларидаги кишлоқлар номи. С.Қорасев (1978) Чиркай киргиз уруғларидан бирини номи бўлса керак деб тахмин қилади. Ўзбек тилида майда чивинни бир тури шундай номланади.

Чорбоғ—Учкўприк туманидаги кишлоқ номи. Турғ бурчак шаклидаги, шаҳар четидаги катта боғ, ёки ток, мевали ва хушманзара дарахтлар ҳамда полиздан иборат бўлган боғ шундай номланган. Вилоятда Чор кўшимчаси билан *Чордарра, Чорсу, Чорраха, Чортоқ, Чорчаман, Чорчинор* каби жой номлари яратилган.

Чорбоғтуронги—Бешарик туманидаги кишлоқ. Туронги ўсадиган чорбоғ маъносига қўйилган ном. Чор агрофда туронги ўсганлиги туфайли шундай номланган бўлиши мумкин.

Чубаланчи—Бағдод туманидаги кишлоқ. Қадимда Курама ва Қилчок қавмларининг чубаланчи деган уруғи қайд этилади, 92 бовли ўзбек қавмлари рўйхатларида ҳам чубаланчи уруғи бўлган. Баязи олимлар чубаланчи сўзи тожикча «катта қоп» маъносига «оқувол» сўзидан келиб чиққан деб ҳисоблайдилар.

Чўмбағиш—Бувайда туманидаги кишлоқ ва маҳалла номи. Аслида Чўнбағиш бўлиши мумкин. Киргиз уруғлари орасида Бойбағиш, Қорабағиш, Сарйбағиш каби номлар учрайди. Бу сўз киргиз тилида лосъ (булан) демақдир.

Чувринди—Бағдод туманидаги кишлоқ. Уруғ номидан олинган бўлса-да, сўзнинг этимологияси маълум эмас. Эски қийим маъносига бўлиши ҳам мумкин.

Шакар—Охунбобоев ва Фарғона туманларидаги кишлоқ. Вилоятда *Шакартепа, Шакарқиллоқ* номли кишлоқлар бор. Бир қанча туркий халқларнинг уруғ-аймоқ номлари кўп жиҳатдан ўхшаш эканлигини эста олсак, ўзбекларда ҳам «шакар» деган этноним қайд этилган (Қорасев., 1978). Шакар сўзи сўғдийча чақар ёки чақир «хизматкор, қамбағал» деган маънони англатади (Дўсимов., 1977).

шикороеги - Кўкон шаҳридаги маҳалла номи. Ов беги, овни бошқариб турувчи раҳбар маъносига ишлатилган бўлиши мумкин.

Шоҳимардон-Фаргона туманидаги кишлоқ. «Мардон»лар шоҳи деб изоҳланади. Диний номлар жумласига кириб, Мардон-Али номи билан боғлиқ деган ривоятлар бор. Шоҳимардон айнан таржима қилинганда эркаклар подшоҳи, зўри, паҳлавони деган маънони билдиради. Вилоятда Шоҳимардондан келган кишилар томонидан қурилган кишлоққа *Шоҳимардонобод* деб ном берилган. Вилоятда *Шоҳибек* (хурсанд, хушчакчак бек), *Шоҳиқиз* (Шоҳ ва Мирза сўзларидан иборат), *Шоҳудат* (*муштаққам, ўлмас*), *Шаҳоб* (*оловдак ёлқинли, отқили*) каби кишилар исмларидан жой номлари вужудга келган.

Шўр-Қува, Охунбобоев туманларидаги кишлоқлар номи. Вилоятда кенг тарқалган бу номлар шўр босқан, шўрхоқ ер маъносини билдиради.

Шўрсув-Ўзбекистон туманидаги шаҳарча номи. Сувлик номи шаҳарча номига қўйилган. Сувнинг маза-таъми, хиди ва ҳароратига қараб номланган топонимлар орасида *Шўрсув*, *Аччиқсув*, *Сассиқсув*, *Тотлисув*, *Иссиқсув* қабилар учрайди.

Эскинараб-Олтиарик туманидаги кишлоқ номи. Бу номи Араб этнонимига алоқадор эканлиги юқорида таъкидланган эди. Топонимикадаги хронологик қонуниятга кўра барча номлар эски ва янги номларга бўлинади. Янги аҳоли масканини пайдо бўлишида бошқа маскандан келган кишиларни хизматлари бўлади, улар одатда ўз масканлари номини "янги", "обод" қўшимчалари билан янги жойга кўчириб борадилар. Уларни олдинги масканларига кўпинча "Эски" ибораси қўшилади. Масалан, *Эски, Эскийтипан, Эскижўрпа* каби.

Элчи-Ўзбекистон туманидаги кишлоқ ва маҳалла. Ўз эли, юртининг ишончли вакили, ишонган кишига хабар етказувчи вакил шундай номланади. Мазкур топонимни алоҳида этимологик таҳлил қилиш лозим.

Эшон-Учкўтрик туманидаги қашлоқ номи. Эшон диндорлар орасида маълум обрў қозонган рухоний, дин пешвоси. Вилоятда *Эшонсузар*, *Эшонқўча*, *Эшон Сайид*,

Эшонтўти, *Эшонқишлоқ*, *Эшонжўрғон*, *Банди Эшон* каби жой номлари таркибида эшон топоним ясовчи сўз сифатида ишлатилгандир.

Юқори-Фаргона туманидаги кишлоқ. Топонимикада рельефга нисбатан қўйиладиган жой номи. Бирор объектни иккинчисига нисбатан юқорида, баландда жойлашганлигини аниқлатади. Вилоятдаги *Юқори*, *Юқори Арча*, *Юқори Гулистан*, *Юқори Мангит*, *Юқори Қишлоқ*, *Баланд Масжид* каби номлар шу аснода вужудга келган.

Яйпан-Ўзбекистон тумани маркази. *Бозорйтипан*, *Пасқайтипан*, *Элчийтипан*, *Қулбекйтипан*, *Ғанийтипан* деган кишлоқлар тарихда қайд этилган. Баъзиларнинг фикрича, яйпан географик термин бўлиб, «техислиқ», «яланглик» деган сўз. Лекин жой номлари таркибида киши исмлари учрашига қараганда яйпан кичикроқ уруғ номига айланганга ўхшайди (Қораев., 1978).

3.Дўсимовнинг (1977) ёзишича, Яйпан аслида ёзи ёки пойон сўзининг фонетик ўзгаришига учраган шаклидир. Шундай экан ёзи-чўл, пайон-охири, сўнги деган маънони аниқлатади. Демак, Яйпан "чўл охири, чўл тутаган жой" маъносига ишлатилган бўлиши мумкин.

Яккатут-Тошлоқ туманидаги кишлоқ. Вилоятда кенг тарқалган жой номларидан бири. Дарахтлар, буталар ва бошқа экинлар номи қўшилиб яратилган топонимлар орасида дарахтларнинг сон-саногига нисбат берилган номлар анчагина, *Мингчинор*, *Қўнчинор*, *Қатортол каби*. Вилоятдаги топонимлар орасида *бодом*, *бурган*, *қамиш*, *анор*, *бехи*, *беда*, *жойда*, *олма*, *пахта*, *терах*, *тол*, *чинор* сўзлари кўп учрайди.

Яланғоч-ота-Кўкон шаҳридаги маҳалла номи. Фаргона вилоятининг Бувайда, Андижоннинг Шаҳрихон, Наманган вилоятининг Чуст туманларида ҳам шу номдаги жой номлари қайд этилган. Қипчоқларнинг бир уруғи Ялонғоч деб аталади (Губасова., 1983).

Янги-вилоятда нисбатан янги ташкил этилган аҳоли масканлари номига янги сўзи қўшилади. *Янги Араб*, *Янги Ариқ*, *Янги Бўстон*, *Янги Дўкон*, *Янги Йўл*, *Янги Маҳалла*, *Янги Обод*,

Янги Турмуш, Янги Соё, Янги Хаёт, Янги Чек, Янги Чорсу, Янги Қишлоқ, Янги Қурсон каби жой номлари шундай ҳосил бўлган. *Яшиқ-Дангара* туманидаги қишлоқ ва маҳалла номи С.Губаева (1983) китлоқларнинг Фарғона водийсида худудий тархалишини ўрганиб, 20 дан ортик жой номлари китлоқ уруғлари номига қўйилганлигини ёзади. Шу рўйхатда яшиқ уруғи ҳам кайд этилади.

Ўртақўргон-Фурқат туманидаги қишлоқ ва маҳалла номи. Атрофи девор билан ўралган мустахам ҳовли қўргон деб аталган, бошқа маънолари ҳақда қўйда сўз юритилади. Ўрта сўзи бирор объектни географик ўрни ўртада, марказда жойлашганини билдиради. Бундай номлардан *Ўрта кўча, Ўрта қўнчирот, Ўрта ўчи, Ўрта қишлоқ* кабиларини келтириш мумкин.

Қайрма-Кува туманидаги қишлоқ ва маҳалла номи. Фарғона водийсида кенг тарқалган жой номи бўлиб, аслида географик терминдан олинган. Дарё, сой ёки йўлнинг бурилиш жойи шундай аталади. Мазкур худудда жойлашган қишлоқлар *Қайрма, Қайлма* деб аталган. Бу номни "қайир-суғориладиган ер" ёки уруғ номи деб изоҳловчилар ҳам бор.

Қайнар-Ўзбекистон туманидаги қишлоқ. Ердан отилиб, кайлаб чиқадиган булоқ қайнарбулоқ дейилади. Бирор нарсани кўпроқ тўпланган жойига нисбатан ҳам шу сўз ишлатилади. Масалан, *Зарқайнар, Пахтақайнар* каби.

Қақир-вилоятнинг Кува ва Тошлоқ туманларидаги қишлоқлар номи. Ўзбекистон туманида *Даҳана қақир, Оймиचाқақир, Қизилқақир* деган қишлоқлар ҳам бор. Қирғизистонда ҳам Қақир деган жойлар бор. Қақир - «сув етиб бормайдиган, қақраб ётган ер» деган маънони англатади.

Қаландархона-Кўкон шаҳридаги маҳалла номи. Ислоом динини тарғиб қилувчи диний ғазаллар ўқиб, дарбалар ҳаёт кечирувчи, тарки дунё қилган киши - қаландар дейилади. Ушбу номни шундай кишилар яшайдиган ёки тўпланадиган жой билан боғлиқ эканлиги таъкидланади. Вилоятда киши ислардан *Қаҳҳор* (арабча - қаҳр қилувчи, худратли), *Қодир* (ҳар нарсага қодир) кабилар жой номига қўйилган.

Қальача-Кува сой шахар худудига жойлашган қишлоқ. *Қалъа, Қалъача* топонимлари кенг тарқалган. Атрофи баланд девор билан ўралган қўргон шундай номланган. Бизнинг тадқиқотларимизга кўра бундай ном табиий жараёнлар, масалан, сел ва тошқинга қарши чора-тадбир кўрувчи қишлоқларга нисбатан ҳам қўлланган бўлиши мумкин (Ахмадалиев., 2007).

Қалинпўстин-Кува туманидаги қишлоқ. Топонимни этимологияси маълум эмас. Пўстин ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлиши мумкин. Бундан ташқари Пўстинли уруғ номи ҳам кайд этилган (Қораев., 2001).

Қамчинфуруш-Тошлоқ туманидаги маҳаллалардан бирининг номи. Қамчин ясаш ва уни сотиш билан шуғулланадиган усталар яшайдиган маҳалла маъносида бўлиши мумкин.

Қанжирға-Фарғона шахар ва Тошлоқ туманидаги маҳаллалар номи. Юкни боғлаш учун эгар орқасига мустахамланган тасма, камар шундай аталади. Мазкур ном гидрологик термин бўлиб, дарё торайиб камар шаклида оққан худудларда жойлашган қишлоқ ва маҳаллаларга берилади.

Қапчугай-Олтиарик туманидаги қишлоқ номи. Бу ном Республикамызда кенг тарқалган гидрологик терминдан олинган. Бу сўз мўгул тилида "дара", "жар" деган маънони билдиради.

Қаҳат-Бағдод туманидаги қишлоқ номи. Бирор нарсани, айниқса озик-овқат маҳсулотларини етишмаслиги, тақчиллиги, топилмаслик ҳолати шундай аталади. С.Қораев (2001) Қаҳат номли уруғ номи борлигини таъкидлайди.

Қашқар-Марғилон шаҳридаги маҳаллалардан бирининг номи. Ўтган XIX асрнинг қирқинчи йилларида Шарқий Туркистондан кўчиб келган аҳоли жойлашган масканлар шундай номланган. Вилоятда *Қашқари, Қашқарқишлоқ, Қашқармасалла, Қатта Қашқар, Қурбоққишқар, Оқунқайнар* каби жой номлари учрайди.

Қизилқийёк-Сўх туманидаги маҳалла. Ўсимлик номи билан аталган жой номлари каторига қиради. Қийёк - энсиз, кескир баргли кўп йиллик ўсимлик. Ёввойи ўсимликлар номи

билан аталган жой номларидан *Қораянтоқ*, *Қорқиттол* кабиларни келтириш мумкин.

Қизилтепа-Олтиарик туманидаги кишлоқ. Тепа геоморфологик термин сифатида рельеф шаклини (баландликни) билдиради. Тепаликни ташкил этган жинсларни рангига қараб Қизилтепа деб аталган.

Қизилоёқ-Риштон туманидаги кишлоқ номи. Анджион вилоятининг Жало:Худук, Мархамат, Пахтабод, Кўргонтела туманларида ҳам шу номдаги кишлоқлар бор. Қизилоёқ – киргиз кичикларининг бир уруғи. Қизилоёқ уруғи, шунингдек, киргизларнинг кесак, дўлус чару кабилалари, қораколлоқларнинг қўлдовли кабиласи ҳамда туркманлар таркибиде ҳам қайд қилинган. Қизил сўзининг тилло маъноси ҳам бор (Қораяев., 2001).

Қорасоқол-Езёвон туманидаги кишлоқ. Уруғ номидан олинган. Қора сўзи қатнашган уруғ номларидан *Қоратери*, *Қораситой*, *Қорақумчи*, *Қорачилчоқ* кабиларни келтириш мумкин.

Қиргули-Фарғона шаҳри яқинидаги шаҳарча. Маҳаллий талаффузда Қиргули дейилади. Кўкон хонлари архивида Қиргил шаклида тилга олинган. Этимологияси аниқ эмас. Жанубий олотойликларда қергил уруғи бўлганини хисобга олиб, С.Губаева (1983) Қиргули уруғ номи билан аталган дейди. Ўзбекларда ҳам қиргули («тамғаси қирғи шаклида») деган уруғ бўлган. Қиргули – Қиргули бўлиб ўзгарган бўлиши мумкин.

Қирқиболди-Бағдод туманидаги кишлоқ. Топоним таркибидеги қирқ сўзи уруғ номи билан боғлиқ бўлиши мумкин. *Қирқ*, *Қирқитмон* каби топонимлар ҳам шу аснода яратилган бўлиши керак.

Қияли-Данғара туманидаги кишлоқ. Ўзбекистонда кенг тарқалган жой номларидан бири. Гарчи рельеф қиялигига ўхшаб кўринса-да, аслида бу уруғ номи- этнонимдир (Қораяев., 2001).

Қораёзобо-Ўзбекистон туманидаги кишлоқ. Бу номнинг келиб чиқиши тўғрисида турли ривоятлар бор. Уларда қишлоқнинг бундай номланишига Қоринёзобо сингари исмлар асос бўлган дейилади. Қораёзобо аслида уч сўздан ташкил топган: қора-ёзи-бобо. Ёзи-қадимги туркий ва эски ўзбек

тилда «чўл, дашт» маъноларини ифода этган. «Қора» сўзи кўшилиб, топонимга айланган. У айни «қора чўл, қора дашт» деган маънони ифода этган. Топоним таркибидеги «бобо» сўзи эса шу жой номига диний тус берилганига ишорадир (Дўсимов., 1977).

Қоракалтак- Охунбобоев туманидаги кишлоқ. С.Губаеванинг (1983) ёзишича, киргиз – кичикларнинг бир уруғи Қоракалтак деб аталган.

Қорақум-вилоятдаги кенг тарқалган кишлоқ ва маҳаллалар номи. Қора сўзи кўминг рангини эмас, унинг рельефи ва хусусиятларини билдиради. Қорақум- кўчмас, ёпишган қум маъносини аниқлатади.

Қува-вилоятдаги шаҳар ва туман номи. Дастлаб «Худуд аи-олам» да сўнгра, Истахрий, Ибн Ҳавқал, Муқалласий асарларида Қуба шаклида қайд қилинган. Ўрта асрларда Қува алоҳида вилоят пойтахти бўлган ва Фарғонада Ахенкатдан сўнг иккинчи шаҳар хисобланган. Этимологияси аниқ эмас. Лекин Қуба деган этноним бўлган. Масалан, XIX асрнинг 50-йилларида Оренбург агрофларида Қуба номи кичик уруғи қайд этилган. Қирғизларнинг черик кабиласида ҳам Қуба деган йирик уруғ бўлган (Қораяев., 1978).

Кўкон-вилоятдаги қадимий шаҳар. Дастлаб «Худуд а-олам» да, сўнгра, Истахрий, Ибн Ҳавқал, Муқалласий асарларида Хўканд (Хувоканд) ва Хўканд шаклида қайд қилинган. «Бобурнома» да Хўкон ўрчинин (вилоят)шаклида тилга олинган. Ҳозирги Кўкон шаҳри тарихий Хўканд ўрнида XVIII асрда ўзбекларнинг минг уруғи бошлиғи Шохрух томонидан барпо этилган. В.В.Бартольд шаҳар номининг адабий жиҳатдан тўғри шакли Хўканд бўлиб, Кўкон жонли тилда талаффуз этилишидир деб ёзган.

3.Дўсимовнинг(1977) ёзишича унинг Хўканд деб айтилишига сабаб шуки, Чодак хўжалари бу ерга келганда, ўйдим-чўкур ерларни кўрган ва буни сабабини сўраганлар. Шунда аёллар «Хўкканд», яъни чўчкалар қовлаган деб жавоб беришган экан. Бу гап мазкур жой номига айланган.

Х-Ҳасанов (1985) Кўконни «Хўканд-шамол шаҳри, сершамол шаҳар» деб изоҳлайди. Топонимнинг иккинчи компонентни «Канд» (кишлоқ), шаҳар маъносидир. Д товушининг тушиши ўзбек тили учун хос хусусият. Номнинг биринчи қисми кў ёки ху "шамол" деган маънони билдиради. Шундай қилиб, Кўкон «шамол шаҳри» деган маънони аниқлатади.

Бизнингча, юқоридаги барча изоҳлар илмий жиҳатдан тўла тасдиқланмаган, илмий таҳлилга муҳтождир.

Кўрик-вилоятдаги кишлоқ ва маҳаллалар номи. Кўрик-хيميا қилинадиган жой, қадмда Утин олиннадиган, истироҳат ва ов қилинадиган ерлар, яъни кўриқхоналар шундай деб номланган. Бундан ташқари бир вақтлар экин экилиб кейин ташлаб қўйилган ер ҳам кўрик деб аталади.

Кўргон-Фаргона водийсида кенг тарқалган жой номи билан бири. Атрофи девор билан ўралган мустахам ховли кўргон деб аталади. Кўргон сўзининг «мозор», «Қалъа», «истехком», «қўра» маънолари ҳам бор. Водийдаги *Бузқўргон*, *Кўргонтепа*, *Кўргонариқ*, *Кўргонобод*, *Корасўргон*, *Олтинкўргон*, *Оқкўргон*, *Жаркўргон*, *Кўмкўргон*, *Тепакўргон*, *Тўрақўргон*, *Учкўргон*, *Ҳасанкўргонча*, *Уртасўргон* каби топонимларда кўргон сўзи юқоридаги маъноларда ишлатилган.

Кўчқорчи-Қувасой шаҳар худудидаги кишлоқ номи. Бу жой номига этимологияси маълум эмас. Топонимикада отга - чи кўшимчаси қўшилиши бирон касб этасини билдиради.

Кўшкечик-Қува туманидаги кишлоқ номи. Ном географик термин бўлиб, «Кечув», «Кечиб ўтмоқ» сўзларидан олинган. Туркий халқлар яшайдиган худудларда дарёларнинг саёзроқ, кечиб ўтиш мумкин бўлган жойларида ташкил этилган кишлоқлар шу ном билан юритилган. *Откечув*, *Даиткечув* каби кишлоқлар мавжуд.

Ҳамза-Олтиарик туманидаги шаҳар ва кўллаб аҳоли масканларига қўйилган ном. Ўзбек ёзувчиси, композитор, режиссёр, жамоат arbobi Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий шарафига шундай аталган. Ниёз - тожикча ёлвориб, тилаб олинган фарзангга қўйиладиган исм. Вилоятда *Ҳайдар* (арслон, кучли, бақуват), *Ҳаким* (доно, билимдон, табиб), *Ҳамид* (макташга арзигулик), *Ҳасан* (чиройли, гўзал) каби кишилар исмларига қўшимчалар қўшиб билан ёки алоҳида холда жой номлари ясалган.

Ҳушёр-Сўх туманидаги кишлоқ номи. Бу кишлоқ аҳолиси пахта жойлашган кишлоқларни Сўх водийсига келадиган сел ва тошқинлардан огоҳлантириб турган. Шунинг учун кишлоққа шундай ном берилган, деган ривоят бор.

ЖОЙ НОМЛАРИНИНГ АЛФАВИТЛИ КЎРСАТКИЧИ

Жой номи	Туман ва шаҳар номи	Китобдаги бети
Абдулла Қахҳор	Охунбобоев	80,114
Абдулла Қодирий	Фарғона ш.	80,114
Абдурахмон Жомий	Фарғона ш.	80
Абдусамд	Дангара	80
Аввал	Фарғона т.	80
Авронбоғ	Кўкон	37,82
Азиз тепа	Кўкон	9,29,44,106
Азимобод	Олтиарик	21,43,82
Азимов	Ёзёвон	80
Ақбаробод	Ўзбекистон, Қува	80
Алишер Навоий	Фарғона, Кўкон, Марғилон	80
Ал-Фароний	Фарғона ш.	17
Ал-Хоразмий	Фарғона ш.	17
Амир Тежур	Бағдод	67
Амиробод	Бағдод, Тошлоқ	21
Анхор	Охунбобоев	17
Арабмозор	Тошлоқ	18,23,82
Аравон	Дангара	81
Ардашон	Фурҳат	81
Арзик-тепа	Дангара	9,23,29,101
Арсиф	Қувасой	82
Артизон бўйи	Кўкон	28,83,108
Ат-Термизий	Кўкон	17
Афғон	Ўзбекистон	38,82
Ахшак	Тошлоқ	82
Ахшақузар	Тошлоқ	82,89
Аччик кўл	Кўкон	82
Аширкулмерган	Ўзбекистон	82
Бағдод	Бағдод	83

Бадиш	Охунбобоев	37
Баланд масжид	Охунбобоев	113
Баҳор	Тошлок	83
Баҳрин	Марғилон, Учкўприк	21,37
Баҳт	Бешарик	38
Беглар	Олтиарик, Фарғона ш., Бувайда	38
Бегмурод	Учкўприк	42
Бегобод (Бекобод, Бегабод)	Фуркат, Кува, Баҳлод, Бешарик, Бувайда, Ўзбекистон, Учкўприк	83
Бедарак	Баҳлод	83
Бекбўтабек	Кўкон	42
Беруний	Ўзбекистон, Кува, Фарғона, Олтиарик, Ёзёвон, Фарғона ш.	83
Бесаранг	Тошлок	68
Бехизор	Фарғона ш, Кувасой	84
Беш йиллик	Олтиарик	
Беш ога	Фуркат	84
Бешарик	Бешарик	84
Бешбола	Фарғона ш.	84
Бешкала	Риштон, Охунбобоев, Ўзбекистон	85
Бешсари	Бешарик	85
Бештерак	Бувайда	85
Бирлашган	Охунбобоев	78
Бирлик	Тошлок	78
Бобоқолон	Сўх	43
Бобошбек	Учкўприк	42,84
Бобур	Бешарик	85,118
Боғбон	Кўкон	33,80
Боғиш	Дангара	85
Боғишамол	Кўкон	
Бозорбоши	Олтиарик	86
Бозорийпан	Ўзбекистон	86,112

Бой	Ўзбекистон	86
Бойбута	Дангара	43
Боймахалла	Фарғона г.	86
Болалик	Кува	86
Болтакўл	Охунбобоев, Фуркат	86
Бакир	Охунбобоев	42
Бордон	Баҳлод	98
Борот	Охунбобоев	42
Баходир Мелибоев	Фарғона ш.	84
Бувайда	Бувайда	86
Бувимозор	Бувайда	92
Бугдойчи	Олтиарик	96
Бузуқўрган	Ўзбекистон	118
Бўйрак	Учкўприк	87
Булоқбоши	Риштон, Бешарик	87
Бужай	Риштон	17,87
Бурхониддин	Охунбобоев	
Марғилоний		17
Бўткачи	Ёзёвон	88
Бўрбалик	Олтиарик	88
Бўрикум	Дангара	34,81
Бўстон	Фарғона ш, Кўкон	87
Вақф чорсу	Кўкон	88
Валик	Кувасой	88
Варзак	Тошлок	88
Ватан	Тошлок	88
Водил	Тошлок	67,76
Вохим	Фарғона, Кува, Тошлок	89
Галабаққолик	Риштон	89
Гаримдон	Кўкон	44
Гузар	Охунбобоев	89
Гузарбоши	Марғилон	89
Гулзор	Тошлок	89
	Кува, Охунбобоев, Тошлок, Учкўприк, Кўкон	21,66
Гулистон	Кува, Фарғона ш.	89

Калпук	Олтиарик	95	Мадаминов	Езёвон	97
Катта Амробод	Дангара	22,95	Майдон	Фаргона т.	98
Катта Бешкапа	Охунбобоев	85,95	Мангит	Дангара	97
Катта-Бойбуча	Дангара	95	Маргилон	Кўкон,	97
Катта Ганжировон	Дангара	95	Фаргона т.		
Катта Масжид	Олтиарик	95	Кўкон		97
Катта Оқтепа	Дангара	22,95,28	Бағдод		43,81
Катта янги	Фуркат	96	Учкўприк	Маргилон	97
Катта-Қашкар	Учкўприк	95	Учкўприк, Маргилон		
Катта-Кенагас	Учкўприк	95	Фаргона ш., Кўкон,		102
Каттақишлоқ	Кува	95	Маргилон, Охунбобоев,		
Катта-Қорақўл	Учкўприк	95	Фаргона т.		
Каттақўча	Учкўприк	95	Риштон		108
Катта-Қўштепа	Учкўприк	95	Ўзбекистон		31
Катта-Оқмачит	Ўзбекистон	95	Дангара		39,97
Катта-Тағоб	Ўзбекистон	95	Фаргона т.		97
Катта-Турк	Дангара	38,95	Фаргона т.		108
Кенагас	Учкўприк, Бағдод	95	Бағдод		42,97
Кичик Бешкапа	Охунбобоев	85,96	Фаргона т.		42,97
Кичик Оқмачит	Ўзбекистон	96	Учкўприк		42,97
Кичик Турк	Дангара	38,96	Кўкон		42,97
Кичик Янги	Фуркат	96	Фаргона ш.,		42,97
Кичик-Кенагас	Учкўприк	96	Олтиарик		98
Кичик-Тағоб	Ўзбекистон	96	Кўкон		98
Кокилон	Куvasой	104	Фаргона т.		92
Конназар	Бағдод, Ўзбекистон,	96	Олтиарик, Кўкон		97
	Тошлоқ		Кўкон, Дангара		108
Кўл буйи	Олтиарик	86	Олтиарик		31
Кўларик	Тошлоқ	27,86,104	Охунбобоев		31
Кўл элаш	Ўзбекистон	27	Куvasой		98
Кўмирчи	Олтиарик	22,96	Кува		92
Кўсақишлоқ	Тошлоқ	96,69	Сўх		38
Кўприкбоши	Охунбобоев, Куvasой	108	Ўзбекистон,	Фуркат,	98
Дангар	Кўкон, Охунбобоев,	96	Дангара,	Риштон,	
	Фаргона т.		Фаргона т.		
Логон	Фаргона т.	96	Сўх		99

Наврўз	98	Езевон
Найман	98	Бувайда, Дангара, Кувасой, Тошлок, Кува
Найман-Бўстон	98	Тошлок
Найманча	98	Дангара, Кўкон
Намуна	99	Охунбобоев
Новкат	99	Фаргона т.
Нодирабегим	99	Фаргона ш.
Новвойлик гузари	99	Кўкон
Нурсух	99	Ўзбекистон
О.Раҳмагов	99	Кувасой
Обисиё	76	Тошлок
Обишир	99	Фаргона т.
Ободмахалла	99	Олтиарик
Овчи	81,21	Сўх
Озод	22	Бувайда, Фаргона ш., Фаргона ш., Кўкон
Озодлик	99	Кўкон, Бағдол, Фаргона ш.
Ойбек	40	
Ойим кишлок	99	Бувайда
Ойимча	99	Охунбобоев
Оймча кахир	99,114	Ўзбекистон
Октепа	10,26,28,101	Охунбобоев
Оқтом	101	Фаргона т.
Оқарик	100	Фаргона ш.
Оқарикобод	100	Фаргона ш.
Оқбилло	100	Фаргона т.
Оқбўйра	100	Олтиарик
Оқер	100	Риштон
Оқсар	16,28,92	Дангара
Оқўргон	118	Кува
Оқтепа	101,28	Дангара, Охунбобоев
Олмасор	17,21,32	Фаргона ш., Кувасой
Олмурод	100	Учқўприк
Олтиарик	100	Олтиарик
Олтикуш	34	Дангара

Олтинқўргон	98	Бувайда
Олчин	98	Бағдол
Офтобрўй	98	Сўх
Охунбобоев	98	Сўх, Бағдол, Бувайда, Бешарик, Ўзбекистон, Марғилон, Кувасой, Тошлок
Охункайнар	100,115	Ўзбекистон
Пакана	29	Кувасой
Парпашабоб	44	Кўкон
Пастки	101	Фаргона т., Олтиарик, Риштон
Пастки Арча	101	Фаргона т.
Пахтакор	31,44,71	Охунбобоев
Пахтабод	71,108,116	Бағдол, Охунбобоев
Пиезчилик	101	Тошлок
Пишагар	101	Бувайда
Повулгон	101	Олтиарик
Полвонтош	101	Фуркат
Полосон	101	Олтиарик
Понсод	102	Бувайда
Пошпопарим	102	Бувайда
Пучугўй	102	Дангара
Райхон	85	Кўкон
Рапкон	102	Бешарик
Рафта	88	Кува
Рахматилло	102	Дангара
Риштон	102	Кўкон, Риштон
Ражабгардин	102	Ўзбекистон
Салда	85	Тошлок
Салокат	103	Фаргона ш.
Самандарак	103	Бағдол
Санам	79	Дангара
Саноат	103	Фаргона ш.
Саодат	103	Кўкон
Сарибозорча	44,86	Сўх

Урганжи бог	Кўкон	39,107	Чилон	17,28
Усмонобод	Фаргона т., Олтиарик	21,43	Чимён	110
Устабозор	Кўкон	18,44,86	Чиркай	111
Учбулак	Ўзбекистон	108	Чимкент	110
Учкўприк	Кўкон, Учкўприк	108	Чинобод	108
Училиш	Тошлок	108	Чинор таги	111
Файзинобод	Олтиарик	108	Чорбоғ	111
Фаргона	Фаргона ш., Фаргона т.	108	Чорбоғ-гуронги	111
Фуркат	Кўкон, Тошлок, Бағдол	109	Чордара	111
Хайдаробод	Ўзбекистон	21,43,81	Чубаланчи	111
Хамза	Ёзёвон, Олтиарик	118	Чуқур-кишлоқ	29
Хасанкўрғонча	Бувайда	42	Чўлигулистон	89
Хасанқора	Учкўприк	42	Чумбағиш	111
Хитой	Бағдол	39,109	Чумокча	32
Хожюта	Тошлок	43	Чутака	37
Хонқиз	Фаргона т.	109	Чўл-юнус	112
Хонобод	Риштон, Ёзёвон,	81,54	Чуврицци	111
	Бувайда, Кўкон		Шакар	111
Хотин арик	Охунбобоев	27,84	Шакар-кишлоқ	111
Хотинкуми	Тошлок	27	Шалдирамқок	26
Хўжайлди	Бувайда	109	Шарк	82
Хўжа Ахмед Вали	Фаргона т.	41,109	Шарқобод	108
Хўжаарик	Тошлок	84,109	Шаршара	26
Хўжакишлоқ	Бағдол	109	Шахартела	10,28,106
Хўжамағиз	Фаргона ш.	109	Шикорбети	112
Хўжанд лахаси	Кўкон	10	Ширин	39,82
Хўроба	Фаргона т.	110	Шоимбек	84,111
Чанг кишлоқ	Учкўприк	28	Шомирза	112
Чек	Тошлок, Қува,	110	Шопулаг	112
	Олтиарик, Риштон,		Шохимардон	112
	Бағдол		Шохимардонобод	112
Чекмирзаобод	Бағдол	108,110	Шохобов	86
Чексарой	Бағдол	110	Шункор	34,81
Чекчувалдоқ	Фуркат	110	Шўр	112
Чекшўра	Фаргона т.	17,110	Шўр кишлоқ	112
Чилгижийла	Фуркат т.	32	Шўроқер	112
			Бағдол	
			Марғилон, Қува	
			Фаргона т.	
			Фуркат	
			Кўкон	
			Данғара	
			Олтиарик	
			Учкўприк	
			Бешарик	
			Олтиарик	
			Бағдол	
			Тошлок	
			Ёзёвон	
			Бувайда	
			Сўх	
			Бувайда	
			Бағдол	
			Бағдол	
			Охунбобоев, Фаргона ш.	
			Фаргона ш.	
			Кўкон	
			Кўкон, Олтиарик, Сўх	
			Сўх	
			Фаргона ш.	
			Охунбобоев	
			Кўкон	
			Кўкон	
			Фуркат т.	
			Охунбобоев	
			Данғара	
			Фаргона т.	
			Фаргона т	
			Фаргона т	
			Фуркат	
			Бувайда	
			Бувайда	
			Бағдол	

Шўрсув	Ўзбекистон	26,112,82,
Эскиараб	Олтиарик	112
Элчи	Ўзбекистон	112
Эски	Ўзбекистон, Фуркат	112
Эскияйпан	Ўзбекистон	86
Эшон	Фуркат, Охунбобоев	112
Эшонгузар	Охунбобоев	112
Юзия	Қува	39
Юкори	Риштон, Ёзёвон, Бувайда	113
Юкори арча	да	
Юкори Мангит	Фаргона т.	113
Юкори-кишлоқ	Бувайда	113
Юлгузор	Тошлоқ	113
Юсулов	Учкўприк	31,79
	Кўкон, Кувасой,	43
	Бувайда	
Яйпан	Ўзбекистон	113
Яккамулла	Учкўприк	43
Яккатут	Учкўприк, Бешарик,	17,22,31,113
	Ўзбекистон, Тошлоқ	
Ялонгоч-ота	Кўкон	113
Янги	Фаргона т.	113
Янги дўкон	Охунбобоев	113
Янги йўл	Фаргона т.	113
Янги махалла	Ёзёвон	113
Янги турмуш	Олтиарик	114
Янги хаёғ	Бувайда, Марғилон,	114
	Бағдод	
Янги чек	Олтиарик	114
Янги чорсу	Кўкон	114
Янгиараб	Олтиарик	113
Янгиарик	Сўх, Олтиарик	113
Янгибўстон	Ёзёвон	113
Янгийўл	Фаргона ш., Тошлоқ	113
Янгикишлоқ	Бувайда	114
Янгиқўргон	Олтиарик, Бувайда	114

Янгиобод	Ёзёвон, Учкўприк,	108,113
	Фаргона т., Кува,	
Янгирай	Фаргона ш.,	114
Янгирик	Кува	114
Яшик	Дангара	114
Ўқчи	Охунбобоев	108
Ўқчи дашт	Ўзбекистон	22,80
Ўрикзор	Бағдод	17,21,31,32,
	84	
Ўрмонбоғ	Кўкон	21,31,
Ўрмончилар	Фаргона ш.	21,31.
Ўрта қишлоқ	Фаргона т.	114
Ўрта ўқчи	Охунбобоев	114
Ўртақўргон	Фуркат	114
Ўрта Қўнгирот	Бувайда	114
Қайилма	Охунбобоев	114
Қайирма	Фаргона т.	114
Қайқуобод	Ўзбекистон	22,43
Қаймоқли гузар	Кўкон	90
Қайнар	Риштон	114
Қақир	Тошлоқ, Сўх	114
Қаландар хона	Кўкон	114
Қалъача	Сўх, Кувасой	115
Қалвак	Кўкон	94
Қалдушан	Фуркат	94
Қалинпўстин	Кува	115
Қалъа	Сўх	92,115
Қамчишуруш	Тошлоқ	115
Қанжирга	Тошлоқ, Фаргона ш.	115
Қапчугай	Олтиарик	115
Қаторгол	Ёзёвон	32,33
Қаҳат	Бағдод	115
Қашкар	Бешарик, Тошлоқ	96,115
Қашқари	Бағдод	115
Қизилбоғ	Ўзбекистон	35
Қизилқийё	Сўх, Фуркат	115

Кизилмушт	Дангара	36
Қизилтепа	Олтиарик, Охунбобоев	28,116
Кизилоёқ	Олтиарик	116
Қийки	Охунбобоев	39
Қиловтепа	Бувайда	28
Қипочор арик	Кўкон	22,84
Қипчорик	Тошлоқ	84
Қиргули	Фарғона ш.	116
Қиркиболди	Бағдод	116
Қирхетмон	Ўзбекистон	116
Қияли	Кўкон, Дангара	116
Қияли кўргонча	Дангара	39,91
Қора арик	Охунбобоев	26
Қора -мулла	Дангара	43
Қоравултепа	Бағдод	79,10,28
Қорайёбобо	Ўзбекистон	116
Қоражийда	Бешарик, Охунбобоев	17,33
Қоракалтак	Охунбобоев	117
Қорақум	Бувайда	22,117
Қоракўл	Учкўприк	26,86,95
Қора-кўрпа	Дангара	90
Қорасой	Ёзёвон	26,104
Қорасокол	Ёзёвон	116
Қорасув	Фарғона т.	26
Қоратепа	Ёзёвон	101
Қораянгоқ	Учкўприк	89
Қорокчигол	Бағдод	89
Қува	Қува	117
Қуvasой	Фарғона ш.	17,27
Қудуқлик	Кўкон	27
Қулибек	Ўзбекистон	42
Қум	Тошлоқ	90
Қум кияли	Дангара	116
Қумарик	Тошлоқ	85,104
Қумбости	Ўзбекистон	22

Куммаҳалла	Ёзёвон	90
Кумтепа	Охунбобоев	29,101
Курбоқашкар	Учкўприк	42
Курбонмерган	Ўзбекистон	82
Курилиш	Кўкон	33,56
Кушкўнок	Ўзбекистон	33,82
Кушчи	Фуркат	33,40
Кўголи	Бағдод	33
Кўкон	Кўкон	117
Кўконбой	Фуркат	42
Кўргонтепа	Фарғона т.	118
Кўргонча	Бағдод, Бувайда, Ўзбекистон	118
Кўрик	Фарғона	118
Кўчкорчи	Қуvasой	34,118
Кўшкечик	Қува	118
Кўштегирмон	Бағдод	21
Кўшчинор	Кўкон, Бағдод	32,113
Ғалча сой	Кўкон	27
Ғаллакор	Охунбобоев	22,44
Ғанибод	Ўзбекистон	21,43,82
Ғиждон	Учкўприк	34,81
Ғишт кўприк	Кўкон	108
Ғиштлиқ масжид	Кўкон	29
Ғози-ғиждон	Учкўприк	34,81
Ғозийғлик	Кўкон	34,81
Ғумойли	Дангара	32
Ҳамза	Олтиарик	118
Хушёр	Сўх	118

АДАБИЁТЛАР

1. Каримов И.А. Юсак маънавият – енгилмас куч. – Т.:Маънавият, 2008.
2. Ахмадалиев Ю. Анди – тутинган демак// Фан ва турмуш, 1997 й.№1.
3. Ахмадалиев Ю., Комилова Н. Манзиллар. Номлар. Маънолар. – Фарғона, 2005.
4. Барашков В.Ф. Знакомые с детства названия. – М.: Просвещение, 1982.
5. Боднарский М.С. Географик номлар рўйхати. – Т., Олий ва ўрта мактаб, 1961.
6. Губасва С. Этнический состав населения Ферганы в конце XIX – начале XX в.в.Т.: Фан, 1983.
7. Гумилев Л. Этногенез и биосфера земли. – Л.: Гидрометеиздат, 1990.
8. Дўсимов З., Эгамов Х. Жой номларининг қисқача изоҳли лугати. – Т.: Ўқитувчи, 1977.
9. Исмингизнинг маъноси нима? Масъул муҳаррир: Ш.Шоабдурахмонов.Т.: “Фан” 1968.
10. Мурзаев Э.М. Словарь народных географических терминов, – М.: Мысль, 1984.
11. Мурзаев Э.М. География в названиях. – М.: Наука, 1979.

12. Никонов В.А. Введение в топонимику. – М.:Наука, 1965.
13. Никонов В.А. Краткий топонимический словарь. – М.: Мысль, 1966.
14. Охунов Н. Топонимлар ва уларнинг номланиш хусусиятлари. – Т.: Фан, 1989.
15. Охунов Н. Ўзбекистон топонимияси. – Кўкон.: ҚДПИ, 2005.
16. Поспелов Е.М. Топонимика в школьной географии: Пособие для учителей. – М.: Просвещение, 1981.
17. Суперанская А.В. Что такое топонимика? М.: Наука, 1984.
18. Хасанов Х. Географик номлар сири. – Т.:Ўзбекистон, 1985.
19. Хасанов Х. Ер тили. – Т.: Ўқитувчи, 1977.
20. Шаниязов К. К этнической истории узбекского народа Т.: «Фан» 1974.
21. Эгамназаров А. “Сиз билган дужчи эшон”. – Т.: Шарқ, 1994.
22. Ўзбекистон Республикасининг маъмурий-худудий тузилиши. – Т.: Ўзбекистон, 1996.
23. “Ўзбекистон Республикасида маъмурий-худудий тузилиш, топонимик объектларга ном бериш ва уларнинг номларини ўзгартириш масалаларини хал этиш тартиби

тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг қонуни Т.:
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси,
1996 йил, N 9.

24. Қаҳҳор Тохир. Хур Туркистон учум. – Т.: Чўлпон,
1994.

25. Қораев С. Географик номлар маъносини биласизми?
Т.: Ўзбекистон, 1970.

26. Қораев С. Географик номлар маъноси. – Т.:
Ўзбекистон, 1978.

27. Қораев С. Ойқономия Ўзбекистана. Автореферат
докторской диссертации. – Т.: 1998.

28. Қораев С. Ўзбекистон топонимларини ҳосил қила-
диган асосий терминлар ва бошқа сўзлар луғати. – Т.:
Ўзгеодезкадастр. 2004.

29. Қораев С. Ўзбекистон вилоятлари топонимлари – Т.:
Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2005.

30. Қораев С. Топонимика. – Т.: Ўзбекистон
файласуфлари миллий жамияти. 2006.

Мундарижа

Сўз боши.....	3
К и р и ш.....	4
Топонимика фани – асосий.....
Йўналишлар ва ривожланиш тарихи.....	8
Топонимлар пайдо бўлишининг.....
географик тамойиллари.....	15
Топонимика ва тишунослик.....	19
Ойқономларнинг таснифлаш орқали номланиш жиҳатларини ўрганиш.....	24
Гидроойқономлар.....	24
Ороойқономлар.....	27
Фитойқономлар.....	30
Зоойқономлар.....	33
Этноойқономлар.....	34
Антропоойқономлар.....	40
Иқтисодий-ижтимоий турмушни.....
акс эттирувчи ойқономлар.....	44
Жойларга ном бериш ва қайта номлашнинг ҳуқуқий асослари хақида.....	45
Фарғона вилояти.....
топонимларининг изоҳли луғати.....	80
Жой номларининг алфавитли кўрсаткичи.....	119
Адабиётлар.....	136

Илмий-устубый нашир

Ю.И. АХМАДАЛИЕВ

ФАРҒОНА ВИЛОЯТИ ТОПОНИМЛАРИ

Мухаррир: Ж. Бокиев
Мусаххих: Д. Акбарова
Саҳифаловчи: И. Қаҳҳоров

Босишга рухсат этилди: 24.04.09. Бичими 84/108.
Наширёт б. т. - 8,75. Шартли босма табоқ. - 8,25.
Буюртма рақами - 54. Адади - 1000.

Баҳоси келишилган нарҳда

«ФАРҒОНА» нашриёти.

150114, Фарғона шаҳри, Соҳибқирон Темур кўчаси, 28.

«ЖАҲОННАШРИЁТ» ХК босмахонаси.

150114, Фарғона шаҳри, Герцен кўчаси, 2-уй.

Лиц. № 22-1568. 2007 йил 27 июль.